

7. Det talte man om

Universitetet og pressen

Odense Universitet påbegyndte sin tilværelse under maksimal presseopmærksomhed. Det var ikke underligt, at medierne specielt de første år vurderede nyhedsværdien af universitetsstoffet højt, for den nye lærestalt var jo et nyt, fremmedartet element i byens liv. Desuden foregik starten med dramatisk hurtighed, hjulpet frem af lovgivningsmagtens og myndighedernes fulde støtte. I forhold dertil skete udbygningen af Aarhus Universitet knap 40 år tidligere langt mere gradvis, og væksten fordelte sig umærkeligt over mange år, hvorfor nyhedsinteressen var tilsvarende lavere. Den hovedkulds start og den hurtige vækst er derfor sikkert hovedforklaringen på mediernes – ikke mindst den lokale presses – usvækkede interesse for universitetet de første år.

Ikke meget var i disse år for småt til omtale i de lokale dagblade. Fyens Stiftstidende kunne således den 29. marts 1971 under overskriften »Odense-professor til »kongemiddag«« berette, at professor Krabbe var rejst til Seattle og Vancouver for at deltage i en faglig kongres. Herunder havde han deltaget i den stedlige danske klubs årlige middag på kongens fødselsdag. Den 6. marts 1972 kunne Fyens Tidende til gengæld meddele offentligheden, at professor Brøndsted i nær fremtid agtede at deltage i en kongres i Kiel. Mangel på interesse for deres færdene kunne de første professorer ikke klage på.

Nok så interessante som gossip af ovennævnte type var dog gedigne skandalesager, som kunne divertere det avislæsende publikum. Også i så henseende var universitetet en yndet jagtmark – i hvert fald den første halve snes år. Senere svandt medieinteressen mærkbart ind, og i dag kunne vi såmænd bortsprænge en hel bygningsfløj, uden at det ville give anledning til mange spaltmillimeter. Det skal vi nok heller ikke være så kede af, for – som de gamle sagde – den lever godt, som lever skjult.

Men dengang i tresserne og halvfjerdserne stod universitetsstoffet 115

Det talte man om

højt på avisernes rangliste, og det kan måske derfor have interesse at kaste et blik på enkelte af de affærer, som i disse år tiltrak sig mediernes søgelys. De bidrog såvist også til at præge hverdagen og snakken over frokostbordene på universitetet.

Studenterne keder sig

En af de tidligste affærer daterer sig til januar 1967, på et tidspunkt, da hverdagen omsider havde indfundet sig efter euforien i forbindelse med den flyvende start i september. Adskillige dagblade forsøgte sig da med en slags status over det første semesters forløb på det nye universitet. Man hæftede sig i den forbindelse ved, at flere af de oprindelige 180 studerende allerede på dette tidspunkt havde forladt universitetet igen, og særlig opmærksomhed vakte det, at professoren i klassisk filologi, Søren Skovgaard Jensen var blevet forladt af begge sine hovedfagsstuderende. Den ene var taget på seminarium, og den anden havde skiftet til lægestudiet.

Frafaldet i Odense var imidlertid ingenlunde større end ved de øvrige universiteter; men det mærkedes selvfølgelig tydeligere med den i forvejen lille studenterbestand – og så var det jo interessant, alene fordi det skete i Odense. Jyllands-Posten satte sig da for at grave lidt i realiteterne bag tallene og konstaterede, at problemet simpelthen var kedsomhed. Under overskriften »Vi dødkeder os i Odense« kunne avisen den 12. januar 1967 på forsiden afsløre, at de studerende flygtede fra Odense, fordi ølpriserne var for høje, og et studentermiljø ikke fandtes. Avisens hjemmelmænd var et par studerende, som efterlyste et samlingssted i fritiden og i den sammenhæng åbenbart havde sat trumf på med ovennævnte lidet velbetænkte ytringer.

Tre dage senere fulgte bladet sagen op med en kommentar på lederplads under overskriften »Studentikos skamløshed«. Lederskribenten tog her de to studerendes udtalelser til indtægt for den almindelige opfattelse i Odense og tordnede forarget, at disse »kedsomhedens apostle burde skamme sig« i betragtning af, at de tilhørte den mest forkælede befolkningsgruppe i det danske samfund.

Læserbrevstorm og studenterhus

Dermed var der på bedste vis lagt op til den strøm af forargede læserbreve og hudflettende kronikker, som i de følgende dage fulgte såvel

Deltagerne i Morten Forks fest den 13. november 1970 led tilsyneladende ikke under manglende adgang til billige drikkevarer. Om de alligevel har kedet sig kan ikke afgøres – men noget kunne tyde på det. Dagen derpå lignede studentehuset på Hinderupgaard i det mindste en slagmark. Billedet viser et sceneri fra et af studentehusets lokaler morgenen efter festen. Det omfattende hærværk, som vakte stor opsigt i pressen, var medvirkende til at lukke studentehuset efter få års forløb. (Fyns Pressefoto).

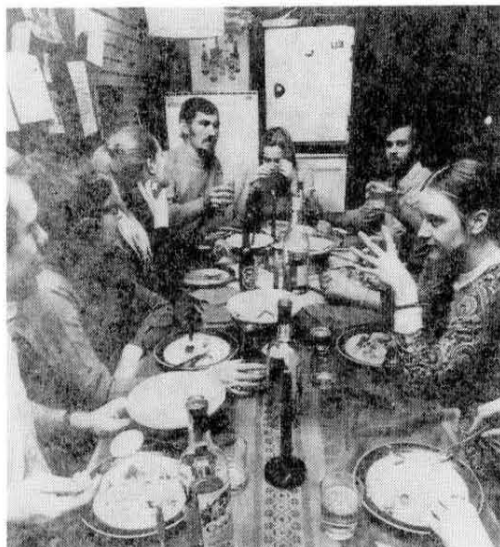

Det talte man om

i Jyllands-Posten som i de fynske dagblade. De var alle skåret over samme læst: Intelligente mennesker keder sig ikke; men studenterne i Odense keder sig hvordan mon dog det kan være? Flere ældre læsere erindrede også, hvorledes de i deres ungdom havde måttet give afkald på en højere uddannelse, fordi de ikke havde råd; derfor var det alligevel for galt, hvad man måtte høre fra nutidens forkælede unge. Den oprindelige lille fjer udviklede sig hastigt til et større antal høns.

Hele den ilde funderede sag døde først ud hen i januar måneds slutning; men forinden havde debatten klart afsløret, at mistro og forargelse lurede lige under den ellers så velvillige opmærksomhed, som Odense-studenterne fra starten havde været genstand for. Deres image fik sig derved et par skrammer, og deres selvbestaltede talsmænd havde fået en lektion i, hvad ubetænksom omgang med pressen kunne føre til.

Det talte man om

Hyggeligt studenteramvær i kollegianerkøkken på H.C. Ørsted Kollegiet i efteråret 1970. Efter flaskerne at dømme synes disse studerende at have løst problemet med de høje ølpriser ved substitution. (Morgenposten 26. november 1970).

Historien har i øvrigt den let ironiske krølle, at planerne om et studenterhus i Odense netop i de selvsamme dage antog konkrete former. På forslag af ingeniør Corny Pedersen havde Odense Kommune sagt ja til at stille Hinderupgårds bygninger til rådighed til formålet, når kommunens bortforpagtning udløb 1. marts 1967. Efter fornøden ombygning og istandsættelse blev den smukke hvide hovedbygning og en af staldlængerne, som oven i købet lå klods op og ned af Teknikum, året efter overdraget til byens studerende af alle kategorier som fælles værested. – Med til historien hører imidlertid også, at huset – uanset at det var muligt dér at erhverve øl til rimelige priser – aldrig blev nogen iøjnefaldende succes. Hinderupgård blev trods de gode hensigter aldrig rammen om et studentersocialt liv som Stakladen i Århus, og den forvandlede langt mindre Odense til Hostrups København. Også på dette punkt udviklede Odense sin egen profil.

Lyntogsprofessorerne

Den næste affære, som i endnu højere grad skabte offentlig opmærksomhed omkring universitetet, var sagen om bopælskriteriet – i medierne hurtigt døbt sagen om lyntogsprofessorerne. Den startede, så vidt det kan efterspores, med en stor artikel af Karsten Lindhardt i Morgenposten den 30. november 1969. Han kunne deri bringe den opsigtsvækkende oplysning, at der tre år efter indvielsen endnu var

omkring 25 procent af lærerne, som ikke havde fast bopæl på Fyn, men foretrak at blive boende i København eller Århus, hvorved de indskrænkede deres tilstedeværelse i Odense til én eller to dage om ugen. Journalisten havde i den anledning interviewet et par af de for-
 mastelige og indhentet tilkendegivelser fra nogle berørte studerende. Sidstnævntes udtalelser var i det store hele forstående, og tonen i artiklen var nærmest tørt konstaterende, selv om artiklens forfatter ikke fandt det umagen værd at oplyse, at de 25 procent også omfattede løst tilknyttede medarbejdere med hovedansættelse andetsteds.

Det talte man om

På trods deraf indeholdt artiklen højeksplosivt politisk sprængstof. Den fremkom nemlig kun tre uger, inden der skulle finde en stort anlagt høring sted om det fynske universitetscenter i Odense rådhusal. Deltagere skulle være en lang række politikere, med undervisningsminister Helge Larsen i spidsen, adskillige universitetsfolk og plan-

Professorer ved Odense Universitet, som bor i København eller Århus, afvikler „besøget“ på Fyn i løbet af to ugentlige dage med meget sene forelæsninger.

- og natten til den 12. januar år 49 f. Kr. overskred Cæsar Storebælt... øh, jeg mener Rubicon...

En lyntogsprofessor i Mogens Juuls vittige streg. (Fyens Stiftstidende 10. dec. 1969).

Det talte man om læggere. Lindhardt's artikel kom derfor til at sætte en del af dagsordenen for denne offentlige statushøring.

Der gik således straks politik i sagen, og tidligere undervisningsminister K.B. Andersen, som skulle være udspørger ved den kommende høring, bebudede ugen efter, at han ville rejse hele spørgsmålet om bopælskriteriet i Folketinget i forbindelse med den forestående debat om de nye universitetscentre. Dermed havde spørgsmålet fået principiel politisk interesse, og da det samtidig involverede konkrete personer, forelå der en oplagt sag for den samlede presse.

I de følgende uger rullede sagen da i aviserne, og ikke mindst formiddagspressen gravede lystigt i forholdene, der udlagdes som resultat af det forkvaklede styrelsessystem ved de højere læreanstalter. Situationen var også et oplagt objekt for bladtegnerne. De henlagde professorernes undervisning til banegården eller fremviste »dr. pil.«erne i fortravlede afrejsesituationer. Universitetets ledelse søgte efter bedste evne at gyde olie på vandene, og dagen før den store høring i rådhusen var Fyens Stiftstidende oven i købet ude med en leder, hvori bladet tog afstand fra den »professor-klapjagt«, som debatten efterhånden havde udviklet sig til. Avisen var tydeligvis ved at få kolde fødder over den debat, som bladhuset selv havde været med til at udløse.

Det forløsende ord

På selve høringsdagen, den 13. december 1969, kunne de to odenseanske dagblade imidlertid føje et nyt aspekt til sagen. De kunne nemlig oplyse, at universitetsledelsen til Undervisningsministeriet havde indberettet en strid om betaling af diæter. Baggrunden var, at enkelte lærere med bopæl i hovedstadsområdet havde krævet diæt- og rejsegodtgørelse til møder i København, som om de boede i og rejste fra Odense, uanset at der i realiteten blot var tale om en kort rejse inden for det københavnske S-togsnet. Det bragte på ny debatten til at blusse, og den døde først rigtigt hen adskillige måneder senere. Pressens enslydende holdning var denne gang ubetinget fordømmende. Den form for fiktiv bogføring fandt man klart uacceptabel, og det blev i sidste ende også holdningen hos Undervisningsministeriets jurister.

Hele denne ulyksalige debat bidrog ikke just til at forhøje universitetslærernes omdømme i offentlighedens øjne. Ikke desto mindre kom det forløsende ord netop fra deres egne rækker, nærmere beteg-

net fra den nyligt udnævnte professor i samtidshistorie, Tage Kaarsted. Han havde i øvrigt straks ved udnævnelsen i 1968 rykket sine århusianske telttæle op og slået sig ned i Odense. Under den store høring i rådhusen den 13. december, hvor offentligheden var maksimal, udtalte han, da bopælskriteriet kom på tale, de ord, som siden næsten har fået bevinget status: »Vi skal være her, synes jeg, vi skal drikke Albanibajere, vi skal ryge Tørringcigarer. Vi skal på normal måde glide ind i det lokale liv«. – Det var en besked fra professorside, som offentligheden kunne forstå og bifalde. Den satte tingene på plads, og den mundrappe århusianer talte sig med disse ord lige ind i fynboernes hjerter.

Denne holdning har såvel han selv som hans lærerkolleger da også senere søgt at efterleve efter bedste evne, og det blev fra da af fast skik, at der i universitetets opslag om faste lærerstillinger indføjedes en pasus om, at den foretrukne ansøger forventedes at finde bopæl på Fyn.

Svejsersagen

Den tredje affære bringer os frem til studenteroprørets glade dage, nærmere betegnet til året 1973. På det tidspunkt var det marxistisk inspirerede oprør blandt de studerende for alvor nået til Odense, hvilket satte sit tydelige præg på dagligdagen og især på de studerendes organisationer. I løbet af få år var tonearten fra den kant skiftet fra konkrete krav om forbedringer og medindflydelse inden for de etablerede

Lige før jul 1972 afholdt Det humanistiske Fakultetsråd et såkaldt idéseminar på Esso Motor Hotel i Billund. Tanken var naturligvis at tvinge fakultetsrådets medlemmer til at deltage i en sammenhængende idédebat borte fra de hjemlige omgivelser. I pressen blev initiativet imidlertid udlagt som fråds med skatteydernes penge. Mon gode ideer trives bedst i Jylland, lød det syrligt fra Morgenposten, hvis fotograf var på pletten for at forevige universitetets bus foran hotellet i Billund. (Fyns Pressefoto).

Det talte man om rammer til revolutionær retorik. I krigeriske og uforsonlige vendinger blev »systemet« lagt for had, og målbevidst søgtes klassekampen ført ind i de kollegiale forsamlinger og auditorierne. De revolutionære stødtropper i studenterorganisationerne søgte under feltråb som »arbejdersolidaritet« og »klassemobilisering« samarbejde med andre revolutionære kræfter i landet og gjorde fra denne position, hvad de kunne for at udfordre det angiveligt rådne etablerede system.

Den revolutionære garde søgte med flid at finde mærkesager, som kunne afsløre systemets iboende klassestruktur og dets undertrykkende repressive tolerance – endnu ét af disse års modeudtryk. En sådan mærkesag var den såkaldte »svejsersag« ved universitetsårets start i 1973.

Den handlede i al korthed om en ung mand, en svejser fra de revolutionsbegeistredes egne rækker. Uden andre forudsætninger end et svejsekursus havde han søgt optagelse på Odense Universitet, men var blevet afvist på grund af mangelfulde boglige forudsætninger. Hvorvidt den unge mands immatrikulationsansøgning var ærligt

Adgang forbudt til universitetet. Den afviste svejsers mismodige kontrafej med universitetet som baggrund var et yndet motiv i dagspressen ved universitetsårets start 1973. Han klarede sig endda og har siden hen gjort solid karriere i fagbevægelsen. (Fyns Pressefoto).

ment, eller den bare var en iscenesat provokation, er efterfølgende svært at afgøre og i denne forbindelse næppe heller særlig interessant. Under alle omstændigheder greb studenterpolitikkerne straks sagen, som i deres energiske medieudlægning blev gjort til symbol på universitetets grove klasseundertrykkelse. Her havde man en rigtig lyslevende arbejder, som gerne ville have lov at videreuddanne sig. Det kunne han altså bare ikke få lov til ene og alene på grund af systemets undertrykkelsesmekanismer.

For de militante studenterledere var sagen et mediemæssigt fund. For det etablerede Danmark var den ømtålelig, for det havde jo i snart mange år været det regerende Socialdemokratis erklærede politik at udvide adgangen til de videregående uddannelser og nedbryde studentereksamens monopolstilling som adgangsgivende eksamen. Afvisningssagen fra Odense fremkaldte derfor flere spørgsmål i Folketinget fra socialdemokratiske politikere, og undervisningsminister Knud Heinesen bebudede en nyovervejelse af adgangskriterierne med det første. Universitetsmarxisterne kunne dermed notere sig en foreløbig pointsejr. De havde fremkaldt vaklen i de etablerede geled-der og svækket systemets selvtillid.

Studenterbevægelsens radikalisering

Også sejre har imidlertid deres pris, og prisen for den marxistisk dominerede studenterorganisations målbevidste aktioner var tab af bredde i bevægelsen. Studenteroprørets aktioner blev alle planlagt og styret af en ganske snæver, ideologisk sammenspist gruppe. Selv om beslutningsprocesserne på overfladen havde skin af demokrati, var der talrige eksempler på, at inderkredsen ikke havde den ringeste respekt for de demokratiske spilleregler. Tværtimod manipulerede den løs – ud fra devisen om, at hensigten helliger midlet – for at nå sine revolutionære hensigter. Resultatet var passivitet fra de ideologisk indifferente studerende og en opgivende laden-stå-til holdning i mere moderate studenterkredse. De kunne dermed til en vis grænse tages til indtægt af den aktive inderkreds.

Men også kun til en vis grænse. I efteråret 1973 var der nemlig tydelige tegn på begyndende splittelse i den odenseanske studenterverden. Den brede samarbejdsorganisation af studerende i Odense, SUO var i realiteten allerede blevet sprængt om sommeren, fordi de studerende ved byens øvrige læreanstalter ikke kunne følge den rabiate li-

Det talte man om

Fra 1972 blev egentlige studenteraktioner mod autoriteterne hyppigere. En af de første af denne type fandt sted i marts 1972, da en gruppe studerende søgte at tildringe sig adgang til et lukket møde i Centerrådet. Rektor Franz Bierrings reaktion var at hæve mødet. Billedet viser situationen et øjeblik efter, at mødet er hævet. I forgrunden ses (med ryggen til) professor Hans Chr. Johansen (historie) og overbibliotekar Torkil Olsen. (Fyns Pressefoto).

nie hos de universitetsstuderende. Da efteråret gik på hæld, meldte der sig også fra den alleryderste venstrefløj en kritisk røst, som i kraft af sit opskruede toneleje gav rungende genlyd såvel i medierne som i universitetets korridorer. Denne episode er gået over i universitetets historie som den såkaldte dagseddel-affære.

Dagseddelaffæren

Dagsedlen var – i øvrigt med økonomisk støtte fra universitetet – begyndt at udkomme i foråret 1973 som et debatforum og meddelelsesmiddel de studerende imellem. Studenterrådet skulle være ansvarshavende redaktør. Den dupligerede A4-side blev dagligt distribueret i kantiner og på andre samlingssteder, så ansatte og studerende kunne læse om de seneste systemkritiske tiltag. Mandag den 5. november 1973 udkom dagseddel nr. 116, og den havde et tillæg, som var temmelig opsigtsvækkende, for at sige det mildt.

124 Tillægget rummede nemlig en sand svada, underskrevet af en stu-

derende ved Nordisk Institut. Han var angiveligt blevet utålmodig over de manglende resultater af den revolutionære kamp, og i et forsøg på at sætte gang i sagerne rettede han et heftigt angreb på studentledelsen for indspisthed og pseudomarxisme. Det var ikke i sig selv særlig bemærkelsesværdigt. Mere opsigtsvækkende var indlæggets yderst latrinære tone og dets stærkt ærekrænkende udfald mod universitetets ledelse og navngivne lærere ved diverse institutter. Indlægget overskred klart alle anstændighedsnormer og anlagde et debatniveau, som ingen steder hørte hjemme. Der var – som det træffende blev bemærket i aviserne – helt tydeligt tale om en verbal bersærker-gang fra en forvirret student, som var optændt af misforstået ideologisk fanatisme. – Der var mange, som krummede tæer ved frokostbordene den dag.

Det var uden videre klart, at en sådan adfærd måtte få et efterspil. I nogle dage overvejede universitetsledelsen med rektor Franz Biering i spidsen at relegere den studerende, hvilket ville være ensbetydende med en afbrydelse for kortere eller længere tid af hans fortsatte studier. I sidste ende afstod konsistorium, som var ansvarlig myndighed i dette spørgsmål, dog fra denne løsning. I stedet besluttede man på et ekstraordinært møde, som fandt sted ugedagen efter det famøse tillægs fremkomst, at lade den studerende slippe med en alvorlig irettesættelse og i øvrigt overlade det til de krænkede selv at anlægge private injuriosøgsmål – hvilket ingen dog ønskede at benytte sig af.

Konsistoriums bløde landing i den pinlige sag ledsagedes af en ganske humorfyldt begrundelse: Studentens sprogbrug afslørede, at han på gerningstidspunktet ikke havde kontrol over sine sætninger, og ved bortvisning ville man blot fratage ham muligheden for senere at tilegne sig et mere passende sprog. Den virkelige begrundelse var dog nok nærmere, at man ikke ville risikere at forære studenteroprørerne en martyr, uanset hvor ilde begrundet martyriet så end var. Om studenten virkelig fik forbedret sit sprog, må stå hen i det uvisse. Halvandet år senere forlod han stiltfærdigt universitetet uden i mellemtiden at have gjort påviselige faglige fremskridt.

Universitetsledelsen demonstrerede med den moderate reaktion sin styrke. Men omvendt afslørede affæren også studenteroprørets svaghed. Trods kraftige opfordringer havde ingen studenterleder nemlig mod og mandshjerte til offentligt at tage afstand fra den usmægelige dagseddels ordlyd. Det blev kun til nogle lunkne beklagende skuldertræk over dagseddelsens »tvivlsomme påstande« ledsaget af for-

Det talte man om blommede trusler om »en voldsom reaktion«, hvis studenten blev relegeret. En bevægelse, som var parat til at tage medansvar selv for sådanne infantile vildskud, demonstrerede ikke blot sin ideologiske forblindelse, den afslørede også sin svaghed. Udgangen på hele den lidet pyntelige affære var derfor en pointsejr til det etablerede system, repræsenteret ved konsistorium. Flere og flere studerende vendte sig derefter i forståelig modvilje åbenlyst bort fra en bevægelse, som tydeligt var ved at miste enhver jordforbindelse. Studenteroprøret var hurtigt i færd med at udvikle sig til en lille flok høvdinges sekteriske kamp, mens de indianere, som skulle have givet det bredde, flygtede til alle sider.

Absalonbrevene

Det borgerlige Danmark havde længe siddet med hænderne i skødet og ladet den venstreorienterede studenterbevægelse bestemme farten. Men også det var ved at være slut. I det selvsamme efterår, som oprøret i Odense kammede over i den netop omtalte dagseddellaffære, var der flere og flere tegn på, at en borgerlig modoffensiv var under opsejling. Karakteristisk for den paranoide atmosfære på de højere læreanstalter i disse bevægede år blev begyndelsen gjort på en måde, som bar tydelige mindelser om besættelsestidens illegale organisationsformer.

I løbet af efteråret dukkede der på universitetet flere såkaldte Absalonbreve op. Det var pjecer, som fra et klart borgerligt standpunkt og uden besmykning søgte at demaskere det såkaldte studenteroprør som regulær ideologisk krigsførelse med det mål at omstyrte det bestående samfund. Pjecerne gjorde meget ud af at udstille oprørernes manipulationer og åbenlyse foragt for demokratiske spilleregler. De anonyme publikationer var underskrevet »ABSALON – en vid kreds af danske borgere«.

Det blev den gang ikke fuldt klarlagt, hvem der egentlig stod bag disse pjecer. Men meget pegede i retning af grupper med rødder tilbage i modstandskampen, og det er givet, at kredsen også omfattede en del studerende af borgerlig observans, som ikke på anden måde kunne eller turde give udtryk for deres synspunkter. Under dække af anonymiteten kunne de imidlertid med rene ord sige alt det, som ellers kun kunne fremføres i de marxistisk dominerede studenterforsamlinger, hvis man havde en kamikaze-pilots dødsforagt – og de sagde det.

Forudseeligt nok var reaktionen fra studenterorganisationens inderkreds skarpt fordømmende. Uden ringeste ansats til selvironi udtrykte studenternes talsmænd stærk forargelse over, at uskyldige studerende skulle udsættes for pjecer af et sådant indhold, og de erklærede truende at ville »tage initiativet til, at Absalons identitet klarlægges, uanset hvilke følger det måtte kunne få for de implicerede personer.« – Denne reaktion viste, at Absalongruppens selvvalgte anonymitet ikke bare var udslag af tom modstandsromantik, men en velbegrundet forsigtighedsforanstaltning. – Også det talte man meget om over frokostbordene ved juletid 1973.

Ved næste års valg til de kollegiale organer kom de moderate studerende for første gang rigtigt ud af busken og opstillede kandidater til de styrende organer. En del opnåede også valg i skarp konkurrence med studenterrådets liste. Siden da har denne fløj været repræsenteret på forskellige niveauer i universitetets ledelse. Den frembød alene ved sin tilstedeværelse et alternativ til den hårde kommissærlinie, som en kort overgang i begyndelsen af halvfjerdserne havde kendetegnet de studerendes deltagelse i styrelsesarbejdet.

Når man i dag – efter Berlinmurens fald og det store ideologiske sammenbrud i Østeuropa – ser tilbage på disse humørforladte og selvhøjtidelige kampår, kan det være svært at tage slagsmålene helt alvorligt. De virker lysår væk fra vor nuværende virkelighed, hvor det ikke er samfundsomstyrtende studenter, men ministerielle nedskærings-trusler, der er den store bastian. Den gang betragtede vi vist alle den permanente ideologiske kamp med den allerstørste alvor. Og selv om det i tilbageblik er nemt at se den umodenhed og amatørisme, der prægede studenteroprøret, virkede det den gang truende nok, og styrelsesloven sikrede tillige, at det kunne sætte sit stærke præg på universitetets hverdag gennem flere år.

Politisk klimaforandring

Absalonbrevene var på en måde et forvarsel om de nye tider, som var lige om hjørnet, og de ændrede ideologiske vinde, som blev mere og mere følelige ved årets slutning. Allerede tidligere på året havde klimaændringen imidlertid været tydeligt mærkbar. Den danske indtræden i Det europæiske Fællesmarked ved årets begyndelse havde efterladt det regeringsbærende Socialdemokrati svækket og splittet, og hen på efteråret rullede den første store energikrise hen over os. Begge

Det talte man om

dele bidrog stærkt til at fremkalde den generelle krisestemning, som efterhånden fik godt tag i de fleste. Den blev yderligere understreget af valgresultatet ved folketingsvalget den 4. december – jordskredsvalget, som Venstres formand Poul Hartling døbte det – der fordoblede antallet af Folketingets partier fra fem til ti og fjøede Mogens Glistrups Fremskridtsparti med ikke færre end 28 mandater til rækken af danske partier. For alle de gamle partier blev valget en katastrofe, ikke mindst for Socialdemokratiet, som mistede hele 24 mandater, mens Det konservative Folkepartis folketingsgruppe blev næsten halveret. Det politiske liv var til grundvolden rystet af styrken i den folkelige protest. Den foreløbige udgang var Hartlings smalle Venstreregning. Den søgte, så godt den nu kunne, at regere landet i den nye ulvetid – som SF'eren Sigurd Ømann dystert benævnte situationen.

Den pludselige politiske klimaforandring betød også en ændring af klimaet på de højere læreanstalter, hvor der i mere end én forstand blev skruet ned for varmen. Både ledelse og medier tabte næsten fra den ene dag til den anden interessen for og tålmodigheden med det studenteroprør, som tidligere i så høj grad havde optaget sindene. De oprørske studerende oplevede nu for alvor, hvad det ville sige at tale for døve øren. I stedet var det helt andre sager, som kom på dagsordenen, nemlig besparelser, nedskæring, effektivisering og begyndende arbejdsløshed blandt akademikere - skatteydernes penge skulle nu bruges med langt større omtanke end tidligere. Fremskridtspartiets kæmpesejr havde været et vink med en vognstang derom. Denne nye holdning lå bag bus- og saunasagen, som i efteråret 1974 på ny bragte Odense Universitet i mediernes søgelys.

Bus- og saunasagen

Under overskriften »Studenter får egen bus: kan ikke gå 1,5 km.« kunne dagbladet B.T. den 23. oktober 1974 i en stort opsat artikel afsløre, at ansatte og studerende ved Odense Universitet »midt i en sparetid« havde bevilget sig selv en bus til gratis transport mellem det midlertidige barakbyggeri og de permanente bygninger på Campus. Tonen i artiklen var tydeligt forarget, og journalisten undlod heller ikke at henlede opmærksomheden på, at skolebørn skulle bo mindst 5 km borte for at få bevilget skolekørsel. Men, som det giftigt anførtes: »De studerende har protesteret over, at der er så langt mellem de to afdelinger af universitetet, og at det er umenneskeligt at sende dem

*Den famøse bus fra Marslev
Turistfart foran elementbygge-
riet. (Fyns Pressefoto).*

Det talte man om

frem og tilbage mellem bygningerne i alt slags vejr. « Til yderligere oplysning fremgik det, at denne forkælelsesforanstaltning ville koste 100.000 kr. på årsbasis, og inden det permanente byggeri stod færdigt i 1980, ville den i øvrigt halvtomme bus havde kostet skatteyderne et millionbeløb, som det udtryktes.

Sagen indeholdt alle de ingredienser, som skulle til for at vække forargelse i 1974 – forkælede studenter, højtlønnede offentligt ansatte, som blev grebet i uansvarlig omgang med skatteydernes surt sammen sparede skillinger – og det gjorde den også. Historien fløj dagspressen rundt, og pressefotograferne fik travlt med at fotografere den famøse bus fra Marslev Turistfart på dens færd op og ned ad Niels Bohrs Allé. Stor var forargelsen mand og mand imellem, og indvånerne i forargel sens hus dukkede beskæmmede nakken.

Bedre blev det ikke, da Morgenposten den 3. november kunne bære nyt ved til bålet med en trespaltet oplysning om, at det nye permanente byggeri også skulle omfatte to saunaer til vederlagsfri afbenyttelse for universitetets ansatte og studerende. Ikke alene skulle de studerende altså transporteres omkring for skatteydernes penge, de kunne minsandten også hvile ud i en sauna efter strabadserne for de samme penge – det var alligevel et nummer for skrappt. Avisen kunne i øvrigt citere universitetets tidligere rektor, professor Franz Bierring for en udtalelse om, at saunainretningen efter hans opfattelse var »at gå lovlig vidt«, og fra stedlige saunafirmaer havde man indhentet oplysninger om installations- og driftsudgifter, som angiveligt beløb sig til flere snese tusinde kr. Midt i en kold tid blev der rigtigt fyret op under nasseprinserne derude på Campus.

Internt havde bussagen i mellemtiden fremkaldt et velment forslag fra én af lærerne ved Institut for Legemsøvelser om, at universitetet i

Det talte man om stedet anskaffede 100 cykler, som de studerende frit kunne benytte til intern transport. Det var billigere end bussen og havde den yderligere fordel, at studenternes kondital samtidig ville gå i vejret. Forslaget blev dog ikke mødt med større alvor, men fremkaldte blot en besk kommentar fra en anden ansat. Hun frabad sig forslagsstillerens formynderiske omsorg for de ansattes helbred og bemærkede syrligt, at man så måske også burde overveje at anskaffe 200 par brugte gummi-støvler til fodgængerne. Hun fastslog i øvrigt – som sandt var – at busforbindelsen var en rimelig og tidsbesparende foranstaltning, som bedst var at sammenligne med installation af en elevator i et højhus.

Universitetet åbner sig

Efterhånden som artighederne internt og i pressen udviklede sig, blev det klart, at universitetets ledelse ikke i længden kunne forholde sig tavs. I begyndelsen af december fremkom der derfor både i »Nyt« og i den lokale dagspresse en længere redegørelse fra universitetets rektor, Aage Trommer. Meningen var at skære affæren ned til rimelige proportioner ved at forklare, at »Universitetet er andet end bus og sauna«, som overskriften lød.

I artiklen forklarede rektor indledningsvis saunabyggeriet som lidt af en smutter – en installation, som var blevet projekteret tilbage i de gyldne tressere, da velstanden syntes uden ende, og som på uforklarlig vis havde overlevet Folketingets store beskæringer af byggeriet i sommeren 1969 og december 1971. Busforbindelsen karakteriserede han imidlertid som en fornuftig nødløsning. Den var blevet sat i værk udelukkende, fordi den offentlige bytrafik ikke havde kunnet holde trit med byudviklingen i universitetsområdet – så fik bytrafikken den.

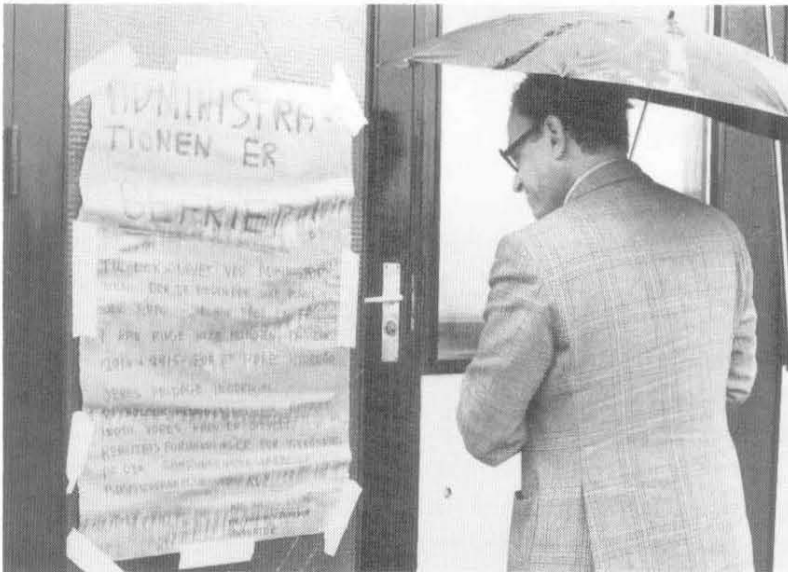
Efter således at have gjort sin skyldighed i den standende debat fulgte artiklens mere konstruktive del, som bestod i en kort præsentation af universitetets omfattende forsknings- og undervisningsvirksomhed. Det var på denne og ikke på bus og sauna, universitetet rettelig burde bedømmes, anførte rektor. Det var imidlertid også åbentbart, at universitetet hidtil havde optrådt alt for tilknappet udadtil, når en sådan proportionsforvrængning kunne finde sted. Artiklen mundede derfor ud i et løfte om større åbenhed i fremtiden og annoncering af konkrete arrangementer, som ville give offentligheden bedre adgang til at gøre sig bekendt med, hvad universitetet egentlig brugte skatteydernes penge til. På den måde opstod idéen til de åbent hus-ar-

rangementer, som siden 1978 har været en jævnligt tilbagevendende begivenhed, og som hver gang har trukket tusindvis af besøgende. Disse har således ved selvsyn kunnet overbevise sig om, at det fynske universitet var andet og mere end avisernes bus- og saunasensationer.

Således kom der en konstruktiv udgang selv på denne pseudobegivenhed. Busforbindelsen blev i øvrigt kun lidet benyttet og ophørte derfor hurtigt, hvorimod saunaerne faktisk blev installeret. Men hele affæren var særdeles tidstypisk og et klart udtryk for den nye nidkærlighed, hvormed pressen vågede over det offentliges pengeforbrug, da den hæmningsløse ekspansion i den offentlige sektor brat fik en ende med oliekrise og jordskredsvalg. På universitetet lærte vi, at manglende åbenhed under de nye vilkår var et onde, som derfor blev afskaffet.

Besat og befriet

Den næste begivenhed, som for alvor gav genlyd i offentligheden, var studenterbesættelserne af nogle institutter og universitetets administration i foråret 1977. De var i en vis forstand også produkt af det ændrede politiske klima efter 1973 og myndighedernes stadig mere

Behørigt skærmet mod overraskelser fra oven studerer lektor Palle Spore, romansk, den kærlige hilsen fra »de administrerende studenter«. Mandag morgen blev der dog gjort en brat ende på studentergruppens administrerende rolle. (Fyns Pressefoto).

restriktive kurs over for de højere læreanstalter, efterhånden som det blev klart, at akademikerarbejdsløsheden var kommet for at blive, og bevillingerne blev mindre rigelige. Egentlig var årsagen til studenternes aktioner slet ikke at finde på Odense Universitet. Baggrunden var den socialdemokratiske regerings tanker om at nedlægge den samfundsvidenskabelige basisuddannelse ved Roskilde Universitetscenter. Centret havde siden åbningen næsten konstant befundet sig i mediernes søgelys som den venstreorienterede studenterbevægelses sidste virkelige bastion i landet. Som følge af den evindelige uro om centret anså regeringen det for et velegnet objekt for de nedskæringer, som den fandt det påkrævet at gennemføre. Det kom imidlertid ikke til at gå stille af. Studenterorganisationerne hævdede, at de planlagte indskrænkninger i Roskilde udelukkende var politisk-ideologisk bestemte, og de kaldte derfor til mobilisering og solidaritetsaktioner overalt i landet. Aktionerne i foråret 1977 på Odense Universitet var en refleks af denne udvikling.

Begivenhederne i Odense tog fart i april 1977, da grupper af aktionerende studerende besatte, eller – som de selv udtrykte det – befriede, en del af universitetets institutter, derunder de samfundsfaglige, som ligeledes var nedlægningstruede. Besættelserne blev opretholdt nogle dage, hvorefter befrielsestropperne i god ro og orden trak sig bort igen og overlod lokalerne til disses daglige beboere.

Nogle dage senere gentog historien sig delvis, blot med universitetets administrationsbygning som mål. Tidligt fredag morgen den 22. april tilvendte en gruppe studerende – hvoraf en del var tilrejsende fra Roskilde – sig rengøringspersonalets nøgler til administrationens lokaler, som endnu var beliggende i det foreløbige elementbyggeri, og gennemførte nok en »befrielsesaktion«. Den kom til at vare weekenden over, hvor aktionsgruppen på ca. 50 studerende under betydelig presseopmærksomhed opretholdt besættelsen af administrationsbygningen. Men allerede mandag morgen, den 25. april var det slut. Befrierne måtte da se sig fordrevet af bygningens retmæssige besættelse med rektor Trommer i spidsen.

Han var just dagen forinden vendt hjem fra en tjenesterejse til udlandet, og efter samråd med prorektor og universitetsdirektør besluttede han, at administrationslokalene straks næste morgen skulle renses for aktionerende med det gode eller det onde. Det var ganske enkelt uholdbart at lade besættelsen løbe videre og dermed indrømme sin magtesløshed over for en flok studerende.

Med rektor i spidsen og assisteret af politiet løb den omvendte besættelsesaktion derfor af stabelen mandag morgen kl. 6.30. Den indtrængende befrielsesstyrke tog bogstaveligt talt de aktionerende studenter på sengen – eller rettere i soveposerne – og da de søvndrukne var blevet gennet ud i morgenkulden, måtte de erkende, at slaget var tabt, hvorefter de stilfærdigt traskede hver til sit. Rektor kunne ved sin resolute optræden notere sig en knock-out sejr og score en medie-mæssig gevinst.

Hele aktionen ebbede i den følgende uge ud i forsøg på en undervisningsboykot. Den fik dog kun begrænset effekt, alene af den grund, at der ikke eksisterede tilstedeværelsespligt til universitetsundervisningen.

Det gyldne koben

Trods disse taktiske nederlag var aktionen strategisk set alligevel ganske vellykket set fra de studerendes synspunkt. Det var trods alt lykkedes at skabe øget offentlig opmærksomhed omkring regeringens nedskæringsplaner, og det var just hensigten. I forhold til tidligere aktioner udmærkede forårsoffensiven 1977 sig også ved at være forholdsvis velordnet og veldisciplineret. Forklaringen var utvivlsomt, at fjenden denne gang ikke befandt sig inden for universitetets mure, men sad i Undervisningsministeriet i København.

Aktionsledelsen understregede gang på gang, at aktiviteterne ikke var rettet mod universitetet eller dets ansatte, men alene mod centralmyndighederne. Dermed blev det vigtigste formål mediedækningen,

Under salens og fotografernes udelte opmærksomhed overrækker stud. mag. Jens Lind på behørig vis det gyldne koben til rektor Trommer ved årsfesten 1977. (Foto: Arne Bloch).

Det talte man om

og for ikke at blive forvekslet med gemene ballademagere var indre disciplin vigtig. Studenterlederne anstrengte sig derfor til det yderste for at opretholde denne. De havde således udarbejdet en »Takt og tone for aktivister på det befriede område«, hvori det hed, at der selv i en klassekamp-situation var praktiske ting, som skulle gøres. Af den derpå følgende huskeliste fremgik det, at tømning af askebægre, indsamling af tomme flasker og vanding af blomster hørte til blandt disse ting. – Det var revolution på dansk – men også udtryk for et ærligt ment ønske om at optræde disciplineret.

Den virkelige mediehit blev dog rektor Trommer, hvis uforfærdede modstød vakte betydelig opsigt og bragte en lykkelig ende på en situation, som let kunne have udviklet sig stærkt kompromitterende for ledelsen og dermed også for de højere myndigheder. Muligvis var det i virkeligheden ham, som vandt mediekrigen; men i så fald kom de studerende stærkt igen ved den efterfølgende universitetsårsfest i juni.

De studerendes årsfesttaler, stud. mag. Jens Lind afsluttede da sin tale med at overrække Trommer – der, som han sagde, under rømningsaktionen i april havde vist fortrinlige evner til at håndtere et

Fra 1970'ernes slutning rettedes de studerendes aktionstrang i stadig højere grad mod regeringens forsøg på nedskæringer. Kort før jul 1980 iværksatte en gruppe studerende således til forsvær for universitetets bevillinger en aktion, hvor den sorte humor fik frit løb. (Fyns Pressefoto).

brækjern – et forgyldt koben med indskriften »Bryd murene ned omkring universitetet«. Episoden gav anledning til en del morskab i den store forsamling, og de studerende fik ved dette kunstgreb vendt deres mediemæssige tilbageslag til en mindre sejr.

Hele besættelsesaffæren blev således fra begge sider håndteret med en god portion humoristisk sans. Derved adskilte den sig fra de sammenbidte og humørforladte ideologiske sammenstød i begyndelsen af tiåret. Affæren og dens håndtering kan derfor meget vel ses som et konkret udtryk for, at vindstyrken i den ideologiske kamp nu var løjet så meget af, at der også var råd til et smil af og til. Den demonstrerede også et andet nyt træk, som skulle blive endnu mere fremtrædende i firserne. Nemlig at fjenden ikke mere var den abstrakte kapitalisme, personificeret i de lokale magthavere, men derimod Direktoratet for de videregående Uddannelser. Det overtog i stigende grad den strenge faderrolle, som studerende og ansatte efterhånden i enighed kunne forholde sig kritisk eller ligefrem oprørsk til.

Skønt en del studerende og enkelte lærere en tid endnu fortsatte med at tale om klassekamp og udtrykte sig i overensstemmelse med marxistisk dogmatik, var universitetsmarxismen i realiteten en død sild allerede i 1977. Den havde for længst vist sin uanvendelighed som handlingsbestemmende rettesnor for studenteraktionerne. Den uhæmmede ekspansions ophør og den stigende centraldirigering gjorde det derefter endeligt af med den. Klassekampen blev afløst af den fælles kamp for at overleve. Det blev firsernes hovedtema.

8. Universitetet og dets omverden

Campus og gadekær

Universitetsbyggeriet kan fremvise endnu en indre modsigelse, som ikke blev nævnt i afsnittet om universitetets bygninger. Den falder ikke i øjnene, men i ørerne og er oven i købet ikke uden en vis komisk effekt. Det drejer sig med andre ord om navngivningen af de trafikårer, som forbinder byggeriets forskellige dele.

Man nærmer sig universitetet ved at køre op ad Niels Bohrs Allé, hvor man undervejs passerer H.C. Ørsted Kollegiet. Derefter drejer man til højre ind på Campusvej, hvorved man føres ind midt i universitetskomplekset. Kommet så vidt kan man eventuelt dreje til venstre ad Killerupvej for at finde en parkeringsplads. Derfra kan man entre selve bygningen langs én af de fire tværgående 100 meter gange – man kan vælge mellem Knoldene, Krogene, Bøgene og Agrene – men vil snart støde på den store langsgående centergade, som bærer navnet Gydehatten. Trænger man længere ind i bygningen, passerer man endnu en parallel centergade ved navn Stenten.

Under denne kontrastfyldte rejse blandt stednavne skifter associationerne uafsladligt, fra videnskabens verdensberømte stjerner til kæmpemæssige amerikanske universitetsforetagender for – når man

Denne indgang – med bogstavbetegnelsen J – fører ind til 100 meter gangen Bøgene. (Nyt).

*Universitetet
og dets omverden*

endelig står midt i det storslåede byggeri – at dale ned ved de længst henfarne Killerupbønders gadekær. Kontrasten er så stor, at den uvilkårligt appellerer til smilebåndet. Den har imidlertid sin egen historie, som kaster et pudsigt sidelys over institutionens dobbeltstilling som ramme om internationalt orienteret videnskabelighed på den ene side og fynsk lokalinstitution på den anden.

Betegnelsen Campus for det omtrent 500 tønder land store universitetsareal – og det deraf afledte navn, Campusvej som betegnelse for centervejen – bragte universitetets første professorer med sig. Det var endnu inden de store Vietnamdemonstrationers tid, og inden anti-amerikanismen for alvor fik tag i den akademiske ungdom. Odense Universitet blev tværtimod grundlagt i en periode, hvor engelsk-amerikanske navne på produkterne var et ubetinget positivt salgsgargument. Tilskyndet af Undervisningsministeriet fandt den første lærergruppe det derfor naturligt at tage et amerikansk forbillede og døbe universitetsområdet Campus. Det forblev derefter den officielle betegnelse, selv om det vedblivende klingede fremmedartet og en smule forlorent i gode danske øren – universitetet har således i tidens løb modtaget post adresseret til såvel »Campingvej« som »Kampusvej«.

De nostalgisk klingende navne på gaderne i Campusbyggeriets interne trafiksystem var derimod resultat af en idékonkurrence, som i begyndelsen af 1975 blev udskrevet blandt universitetets ansatte og studerende. Blandt de indkomne forslag standsede man op ved en idé, som blev fremsat af daværende seniorstipendiat Henrik M. Jansen. Hans forslag gik ud på at benytte de gamle sted- og marknavne, som i ældre tid havde været knyttet til Campusområdet, dvs. mens jorden endnu tilhørte bønderne i den forsvundne og omkring 1790 udskiftede landsby Killerup. Idéen om gennem navngivningen at markere stedets forbindelse bagud til svundne tiders landsbysamfund slog an, og på den måde kom det gamle bondesamfunds navneskik til ny ære og værdighed i det supermoderne byggeri.

Den store verden og lokalsamfundet

Denne navnehistorie havde – og har – også en anden pointe, nemlig den, at den i et glimt afslører dobbeltheden i en institution som universitetet. På den ene side er stedet internationalt orienteret – og må nødvendigvis være det for at overleve som videnskabelig institution.

138 Videnskaberne respekterer hverken sprog- eller nationalitetsgrænser,

men trives kun i internationalt samarbejde og modspil. Den side af et universitets virksomhed er ikke bundet til et bestemt sted og lader sig ikke begrænse af lokale hensyn, hvis resultaterne skal være bæredygtige. Navne som Niels Bohr, H.C. Ørsted og Campus i universitetets navneflora viser hen til denne side af universitetets liv.

På den anden side er universitetet også en del af det lokalsamfund, det ligger i. Det kan ikke trives i ophøjet isolation, og lokalsamfundets borgere har på deres side et rimeligt krav på at høste fordele af den store vidensbank i deres midte. Sker det ikke, kan ingen fortænke dem i at reagere med fortrydelse, således som det eksempelvis skete under sagen om lyntogsprofessorerne i 1969. En vellykket og harmonisk udvikling forudsætter med andre ord gensidig respekt og en livlig vekselvirkning mellem lokalsamfund og universitet. Brugen af de gamle stednavne til universitetets interne trafikårer var – trods deres anstrøg af nostalgi og ufrivillig komik – udtryk for et ønske om at markere tilknytningen til det fynske lokalsamfund. Man ønskede en markering af, at man var et fynsk universitet. Her var det født og havde hjemme, det var herfra dets verden gik.

Universitetet levede således fra starten sit liv i to verdener på én gang - den grænseløse videnskabs verden, som ikke respekterede afstande og sprogbarrierer, og den lige så forpligtende nære verden, som udgjordes af det fynske lokalsamfund. I begge disse verdener har Odense Universitet efter bedste evne, men med vekslende held søgt at gøre sig gældende.

Internationale forbindelser

Nøgternt vurderet må man nok erkende, at universitetet har haft bedre held med at leve op til den første af disse verdener end den anden. Det varede under alle omstændigheder ikke ret længe, før forskere fra universitetets forskellige institutter for alvor begyndte at gøre sig gældende ved internationale kongresser, som gæsteforskere og gæstelærere ved udenlandske universiteter. Det unge lærerkorps udfoldede fra starten en livlig videnskabelig rejseaktivitet og skribentvirksomhed, som i løbet af relativt få år placerede Odense solidt på det videnskabelige landkort for de fleste fagområders vedkommende. Man behøver blot at gennemblade rækken af årsberetninger for at se dette billede bekræftet.

Universitetet og byen blev også snart selv vært for en jævn strøm af

videnskabelige kongresser og symposier, hvoraf en hel del fik en venlig velkomst på byens rådhus. Det blev efterhånden skik, at universitetet markerede sådanne begivenheder ved at hejse de deltagende nationers flag. Med større og større hyppighed vajede fremmede nationers flag side om side med Dannebrog fra universitetets flagborg ved Campusvej som symbol på den stadig livligere internationale vidensudveksling. Også fremmede gæsteforelæsere dukkede – især i de første år, da gæsteforelæserkontoen endnu var rigelig – jævnligt op på universitetet for at delagtiggøre lærere og studerende i ny viden og nye teorier.

Drivkraften i denne rastløse aktivitet, der forholdsmæssigt var nok så høj i Odense som så mange andre steder, var utvivlsomt først og fremmest bevidstheden om, at Odense Universitet målt med næsten enhver alen kun var et lille sted med begrænset faglig ekspertise. Det stod derfor fra starten klart for alle implicerede, at betingelsen for at overleve og hævde sig i det stærkt konkurrencebetonede internationale videnskabsmiljø var åbenhed og udadvendt aktivitet. Universitetets lidenhed gav simpelt hen ikke grobund for den følelse af selvtilstrækkelighed, som man undertiden møder ved større institutioner.

Udenlandske lærere

Åbenheden gav sig også udtryk i, at universitetet i løbet af den første halve snes år ansatte et ganske betydeligt antal lærere af udenlandsk oprindelse. Ved fremmedsprogsinstitutterne var dette nærmest en selvfølge; men også ved andre humanistiske institutter og i natur- og lægevidenskab skete der i disse år ansættelse af mange udenlandske forskere, især svenske. Denne ansættelsespolitik hang også sammen med, at det store ansættelsesboom omkring 1970 bogstaveligt talt havde støvsuget det danske akademikermarked for kvalificerede kandidater, hvorfor man nødsagedes til at rette blikket længere ud.

Selv om de mange udenlandske ansættelser ved en enkelt lejlighed midt i halvfjerdserne rejste spredt kritik, synes der ikke større tvivl om, at de forholdsvis mange udlændinge tilførte universitetets lærerkorps en gavnlig nytænkning og et frisk internationalt anstrøg, som hindrede det i at synke hen i provinsiel selvtilstrækkelighed. Hovedparten af de udenlandske forskere, som den gang blev ansat, har da også fundet sig så godt til rette, at de er forblevet ved universitetet.

selvtilstrækkelighedsfølelse har bevirket, at Odense Universitet endnu i en alder af 25 år har bevaret sin vitalitet og udadvendthed nogenlunde intakt. Uanset at de ansattes aldersprofil, hvis tyngdepunkt langsomt, men sikkert er i færd med at runde halvtredsårs alderen, i forening med det nærmest permanente stillingsstop kun giver grundlag for beskedne løbende fornyelser. Nok kan vi ikke som de store amerikanske universiteter sole os under et galleri af Nobelpristagere. Adskillige af universitetets forskere har imidlertid i tidens løb modtaget mange andre hæderspriser for deres videnskabelige indsats, og universitetet er tillige velrepræsenteret i de fleste af de videnskabelige selskaber og sammenslutninger, som tæller. Alt i alt kan Odense Universitet meget vel være sin indsats i den videnskabelige verden bekendt.

Universitet og lokalsamfund

Mindre sikker var universitetets gang i den nære verden – den lokale fynske og odenseanske. Forholdet mellem universitetet og opland var fra starten præget af en omskiftelighed og dobbelthed, som godt kunne minde om et had-kærlighedsforhold. I de glade dage i 1966 hilste byen sit nye universitet velkommen med åbne arme, og den gensidige samarbejdsvilje kendte tilsyneladende ingen grænser, hvis man skulle tro avisernes referater. Den offentlige interesse for det nye bysbarn var enorm, og ikke mindst den lokale presses opbakning var ubetinget positiv. Den strålende fremtid blev malet i lyserøde farver.

Umærkeligt meldte hverdagen sig imidlertid, og efterhånden som de lidet medievante beboere på universitetet afslørede sig som ganske almindelige mennesker med alle de svagheder og konflikter, som fulgte deraf, kølnedes kærligheden mærkbart. I dens sted trådte et mere nøgternt samlivsforhold, som i tilspidsede situationer godt kunne udarte til skepsis eller regulær forargelse. Det hang blandt andet sammen med, at universitetsstof – ikke mindst det sensationsprægede – i de første adskillige år vurderedes som godt pressestof, at de sproglige niveauer ofte var forskellige, og at universitetet først sent indså nødvendigheden af bevidst imagepleje overfor det lokalsamfund, det var plantet i.

For de hvidkitlede medicinere var kommunikationsproblemet nok mindst. De havde jo sygehuset som et bekvemt forbindelsesled mellem universitet og opland. Dér kom de fleste mennesker trods alt på

et eller andet tidspunkt. De havde dermed lejlighed til at se medicinmændene i funktion og eventuelt erfare de helsebringende virkninger af deres virksomhed. – Men hvem havde set en rigtig levende humanist, bortset lige fra, når et eksemplar af arten dukkede op i avisernes spalter i én eller anden sensationel sammenhæng? Og hvad foretog de sig egentlig af nyttigt for deres høje lønninger? Især humanisterne havde et åbenlyst forklaringsproblem i forhold til den lokale offentlighed – og har det vel i nogen udstrækning ret beset stadigvæk.

Gode viljer og ringe resultater

Nok havde professor Tage Kaarsted allerede i 1969 anbefalet sine kolleger at drikke Albanøjl og ryge Tørringcigarer – at leve helhjertet med i det lokale samfunds liv med andre ord. Men hvad hjalp det, når man samtidig i avisen kunne læse, at omkring en fjerdedel af universitetets lærere stadigvæk slet ikke ønskede at leve i dette lokalsamfund, men i stedet foretrak de to gamle universitetsbyers større akademiske miljøer? Det så ikke godt ud.

Sådanne pinagtige affærer truede en overgang med helt at for-dunkle den kendsgerning, at langt hovedparten af universitetets ansatte faktisk sled som bæster for at forkorte afstanden mellem by og universitet. Universitetets første rektor, professor Brøndsted og administrationschef Bengtson gjorde begge en heroisk indsats for at slå bro over forståelseskløften, og det humanistiske fakultets 33-årige dekan, professor Søren Skovgaard Jensen lod sig endog opstille på den konservative liste til byrådsvalget i 1970. Han havde tidligt afsløret udpræget tæft for universitetspolitik og ville nu også prøve kræfter med kommunalpolitik. Det blev nu aldrig til noget, for i valgets opløb blev han overhalet af en endnu yngre partifælle, som ganske vist også havde tilknytning til universitetet, men som historiestuderende. Den fremadstormende unge konservative Søren Møller indledte dermed en smuk kommunalpolitisk karriere, som han i løbet af en halv snes år kronede med posten som skole- og kulturrådmand i Odense.

Kommunikationskløften var dog langt fra overvundet dermed, selv om mange af de ansatte ved universitetet troligt tog deres tårn som foredragsholdere i foreninger og gennem Folkeuniversitetet, hvis landssekretariat i 1971 blev flyttet til Odense, hvor det fik bofællesskab med universitetet. Bedre blev det ikke, da studenteroprøret i begyndelsen af halvfjerdserne tog fart, især anført af de humaniorastuderende-

de. Udskejelserne i forbindelse dermed mødte meget ringe forståelse i befolkningen. Den kunne i almindelighed slet ikke forstå, at universitetets ansvarlige ledelse ikke evnede at sætte de unge skrålhalse på plads. Studenteroprøret med dets opgejlede ideologiske retorik bidrog stærkt til at udvide den i forvejen betydelige forståelseskluft mellem universitet og opland.

Hvor stor den efterhånden var blevet, gik for alvor op for universitetets rektor, Aage Trommer, da han engang midt i halvfjerdserne optrådte som foredragsholder i Handelsstandsforeningen. Hans ord blev af forsamlingen mødt med skepsis og mistro, og han indså pludselig med chokerende klarhed, at han for de tilstedeværende erhvervsfolk personificerede det røde universitet. Det var slet ikke gået op for dem, at han i 1974 faktisk var de moderate og konservatives kandidat til rektorposten.

Samarbejdsaftalen 1976

Først op til kommunalvalget i 1974 kom der rigtig gang i den dialog, som for alvor skulle slå en breche i forståelsesmuren og bane vejen for en egentlig samarbejdsaftale mellem byen og dens universitet. Initiativet blev taget af daværende lektor – nuværende professor – ved Nordisk Institut, Hans Bekker-Nielsen. I en kort artikel i »Nyt« 5. oktober 1973 stillede han en række konkrete spørgsmål til byens politikere og opfordrede dem til at give deres bud på, hvordan konkrete samarbejdsprojekter kunne formes. Én efter én fremkom lokalpolitikere derefter i vinterens løb med deres forslag såvel i »Nyt« som i aviserne. Alle forslagene var holdt i en konstruktiv og imødekommende tone, og dermed var isen omsider brudt. To år senere – den 26. august 1976 – forelå endelig en omfattende, formel samarbejdsaftale, underskrevet af Odense Byråd og universitetets konsistorium. Den udstak nogle generelle rammer, inden for hvilke samarbejde på alle tænkelige områder kunne udfolde sig.

Det vigtigste var imidlertid ikke aftalens formelle indhold, men dens funktion som tillidsskabende foranstaltning. Byen havde dermed vist samarbejdsvilje og imødekommenhed, og universitetet havde demonstreret vilje og evne til i et forpligtende samarbejde at stille sin efterhånden ganske omfattende ekspertise til rådighed for det lokalsamfund, som det var en del af. Denne aftale i forening med det faktum, at studenteroprøret langsomt klingede ud, mens regiona-

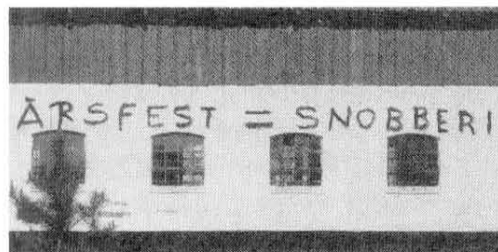
lisering blev et nyt modeord i Direktoratet for de Videregående Uddannelser, slog omsider bro over forståelseskløften og skabte grundlag for et godt samarbejde.

Denne proces lettedes tillige af, at universitetets erhvervsøkonomiske afdelinger på dette tidspunkt var under fuld udbygning. Især én af fagets professorer, Niels Christian Knudsen havde derunder held til at etablere et omfattende netværk af kontakter med fynske erhvervsfolk af alle afskygninger. Den tillid til universitetets funktionsevne og nytteværdi, som dermed møjsommeligt blev opbygget, var en vigtig forudsætning for den lokale klimaforandring fra midten af halvfjerdserne. – Professor Knudsens senere løbebane er i øvrigt på sin vis en glimrende illustration af den nye samarbejdsånd. Han er i dag direktør for Amtssparekassen og samtidig adjungeret – dvs. ulønnet – professor ved universitetet.

Odense bys historie

Samarbejdet mellem by og universitet har i tidens løb udfoldet sig på mange niveauer. De mest markante resultater er dog nok B 1913's før-omtalte idrætsanlæg på universitetsområdet og den monumentale Odense bys historie i 10 bind, som udkom med et bind om året op til byens 1000 års jubilæum i 1988. Initiativet til sidstnævnte udgik fra Odenses borgmester Verner Dalskov. I sommeren 1976 modtog han på rådhuset et hold unge nordiske historikere, som deltog i et symposium arrangeret af universitetets historiske institut, og det var herunder, hans forslag fremkom. Da den generelle samarbejdsaftale mellem by og universitet netop var ved at være på plads, kunne aftalen om det byhistoriske samarbejde også hurtigt færdigforhandles inden for denne ramme.

Der blev nedsat en redaktionskomité bestående af museumsdirektør Niels Oxenvad og stadsbibliotekar Carsten Tofte fra byens egne

En tidlig studenterprotest mod universitetets årsfest. Hinderupgaards hestestald, som var en del af de studerendes hus, lagde i 1969 mur til denne ligning. (Nyt).

institutioner. Fra universitetet indtrådte historieprofessorerne Hans Chr. Johansen og Tage Kaarsted, og sidstnævnte blev formand for komitéen. En af universitetets unge historikere, cand. phil. Jørgen Thomsen blev ansat som redaktionssekretær til at forestå det praktiske udgivelsesarbejde. En bred kreds af universitetets historikere, suppleret med enkelte udefra, påtog sig endelig at forfatte værkets bind som led i deres forskningsforpligtelse, og kommunen stillede til gengæld en pristalsreguleret årlig bevilling på 200.000 kr. over otte år til rådighed for arbejdet.

Det første bind kom i 1979 – det var Jørgen Hæstrups medrivende skildring af Odense under besættelsen. Derefter kunne der med stor præcision hvert år ved juletid præsenteres et bind på rådhuset, indtil det sidste i rækken forelå i selve jubilæumsåret. – Det var ikke alene en udgivelsesmæssig bedrift. Den store byhistorie var tillige det bedst tænkelige fysiske udtryk for den nye samarbejdsånd, som endelig trådte i stedet for tidligere tiders gensidige mistillid.

Den ukendte Campus

Selve universitetet og dets stadig mere omfattende bygningsmasse forblev imidlertid længe lukket land for øens og byens borgere. Hverken beliggenhed eller arkitektur indbød til, at man bare droppede ind og så sig om, selv om stedet var offentlig ejendom og offentligt tilgængeligt. Nok holdt universitetet sine årsmøder, hvor stedet for en kort stund åbnede sig ud mod omverdenen; men de forblev op gennem halvårerne først og fremmest fester for indbudte honoratiore og frembød i øvrigt kun ringe lejlighed til at danne sig et indtryk af universitetets dagligdag.

I protest mod de officielle årsmøders elitære præg arrangerede Studenterrådet, som brystede sig af et særligt demokratisk sindelag, hvert år på nogenlunde samme tid deres »Folkets årsmøde« i Munke Mose-anlægget. Disse festivalprægede arrangementer havde en overgang ganske stor tilslutning fra byens øvrige ungdom, men havde ikke andet med universitetet at gøre, end at Studenterrådet var blandt arrangørerne. Deltagelse i dem kunne derfor heller ikke give noget som helst indtryk af universitetet. I løbet af 1980'erne skete der i øvrigt en stor fusion af den officielle årsmøde og studenternes modmøde – førstnævnte var stivnet i en utidssvarende form, og sidstnævnte kunne ikke mere trække publikum. Resultatet blev en årsmøde bestående af en

De unge studerende nød livet i fulde drag ved »Folkets Årsfest« i Munke Mose, mens den etablerede del af universitetet festede under mere adstadige former på Campus. (Fyns Pressefoto).

kort, officiel del med indbudte gæster, efterfulgt af en stor aftenfest, som nærmest fik karakter af en kæmpemæssig personale- og studenterfest med svindende deltagelse udefra.

Deltagelse i årsfesterne var ikke nogen anbefalelsesværdig metode til at gøre sig bekendt med universitetets hverdag, og det krævede mere end almindelig opdagelsestrang og selvovervindelse på en ganske almindelig dag at forcere afstande og utilnærmelig arkitektur for at bese stedet. Resultatet var, at kun få virkelig havde et førstehåndsindtryk af det sted, som ellers var omgivet med megen nyfikenhed. Derfor havde små skandalehistorier som den før omtalte bus- og saunasag fra 1974 let ved at fænge i offentligheden, og netop denne affære overbeviste omsider universitetets ledelse om, at større åbenhed – også i form af aktiv gæstfrihed – nok var på sin plads for at forebygge vildtvoksende mytedannelser.

Åbent hus

146 Denne erkendelse førte omgående til en ganske markant stigning i antallet af foreningsbesøg og rundvisning for grupper af interesserede

Årsfesten har i de senere år udviklet sig til en storstilet studenter- og personalefest, hvor også centergaderne må tages i brug til spisningen. (Nyt).

lokalpolitikere. På lidt længere sigt manifesterede den nye åbenhed sig i egentlige åbent hus-arrangementer, hvor alle universitetets afdelinger åbnedes for den interesserede almenhed. Det første arrangement af denne type løb efter en kraftig optakt i medierne af stabelen i weekenden omkring den 1. oktober 1978. Det blev en kæmpemæssig publikumssucces.

I løbet af to hektiske dage aflagde henved 8.000 fynboer besøg på universitetet først og fremmest for at bese det monumentale bygningsværk, men også for ved selvsyn at danne sig et indtryk af hele virksomheden i dens mange facetter. De mange besøgende kunne da gennem egne iagttagelser konstatere, at universitetet var andet og mere end avisernes bus- og saunasager. De kunne med egne øjne se, at universitetet også var en stor og alsidig arbejdsplads for alvorligt arbejdende mennesker, og de kunne – måske vigtigst af alt – gå derfra med en rar fornemmelse af at have besøgt *deres* universitet.

Åbent hus-arrangementet medvirkede måske mere end noget andet til endelig at bortviske det anstrøg af fremmedgjorthed, som længe havde klæbet til institutionen. Det fynske universitet blev fra da af for alvor også fynboernes universitet. Så positive reaktioner opfordrede

Universitetet og dets omverden åbenlyst til gentagelse, uanset at forberedelserne lagde beslag på mange kræfter. Åbent hus-arrangementer blev da også en jævnlige tilbagevendende begivenhed op gennem firserne, og de cementerede dermed den samhørighedsfølelse mellem universitet og opland, som efter mange misforståelser og forgæves tilløb omsider var begyndt at tage form fra midten af det foregående tiår.

Gennem mange omskiftelser var det således langt om længe lykkedes universitetet at finde en passende balance mellem dets to verdener – det store, internationale videnskabelige miljø og den nære, lokale. Det gav en helt ny fornemmelse af ro og harmoni såvel indadtil som udadtil. Universitetet kunne endelig basere sin virksomhed på en tryk forvisning om at være en del af et harmonisk og velfungerende lokalmiljø, og fynboerne kunne – med rette, er vi så forfængelige at tro – føle glæde og stolthed ved deres lille, men velfungerende universitet, som omsider i konfirmationsalderen havde lært at begå sig i både den store og den lille verden.

9. Hvad fik vi for pengene?

Driftsudgifter og studenterbestand

Et universitets opgaver er at formidle kendt viden på højeste niveau og producere ny erkendelse gennem forskning. Disse opgaver lader sig ikke løse uden penge – mange penge – til bygninger, apparatur, rejser, lønninger og almindelig drift. Odense Universitet har kostet – og koster stadigvæk – det danske samfund mange penge. Alene de samlede anlægsudgifter lå et godt stykke på den anden side af en halv milliard i datidens penge. Dertil kom de løbende drifts- og lønudgifter til den hastigt ekspanderende virksomhed og den hurtigt voksende stab af ansatte. Størrelsen af disse poster gennem universitetets første 15 leveår fremgår af nedenstående grafiske fremstilling (figur 9.1), som illustrerer udviklingen omregnet til faste priser.

Uanset at brugen af det lønregulerende pristal som omregningsfaktor medfører en svag overvurdering af udviklingen, viser diagrammet alligevel en kraftig og konstant stigning i universitetets drifts- og lønudgifter gennem hele den første tiårs periode – fra beskedne knap 12 mio. kr. det første driftsår til næsten 146 mio. kr. i finansåret 1975/76. Derefter stabiliseredes situationen på et samlet udgiftsniveau, som svingede mellem 130 og 145 mio. kr., idet det tilsyneladende dyk i 1978 var regnskabsmæssigt betinget. Det skyldtes finansårets omlægning til at følge kalenderåret.

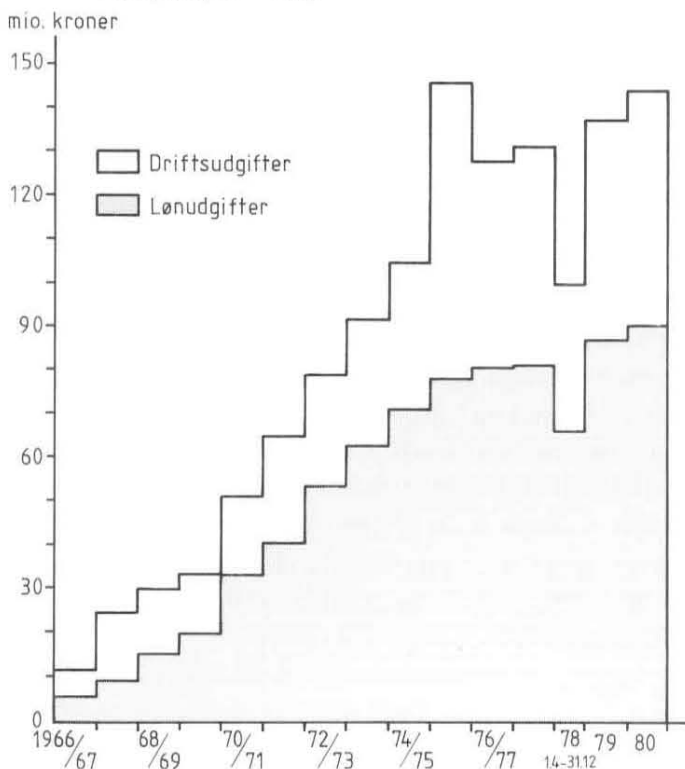
Søjlerne afspejler med andre ord, at universitetets opbygningsfase stort set var afsluttet ved midten af halvfjerdserne. I løbet af disse år voksede antallet af ansatte i alle kategorier støt fra de oprindelige få dusin til mange hundrede. Lærerstabe og administrationspersonale blev i hurtig takt udbygget til de størrelser, som stort set blev de endelige, da senhalvfjerdsernes opbremsning på de højere uddannelsers område satte ind og stabiliserede Odense Universitets andel af de samlede bevillinger til højere og videregående uddannelser på omkring 6 procent. Først senere hen mærkede man også i Odense for alvor suset af den ministerielle sparekniv; men det er en anden og senere historie.

Hvad fik vi for pengene?

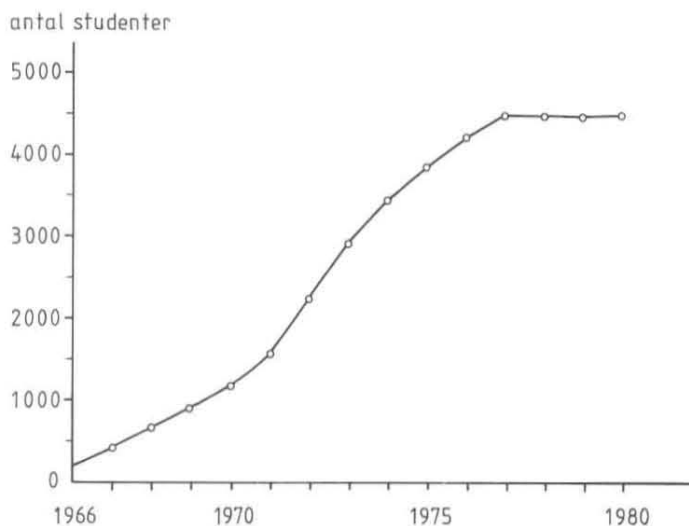
Til disse bogførte udgifter kom imidlertid også omkostninger af mere skjult natur, som f.eks. uddannelsesstøtte og andre former for tilskud til det voksende antal af studerende. Universitetets samlede studenterbestand voksede således støt gennem hele opbygningsperioden fra de oprindelige omkring 180 i 1966 til ca. 4.500 i 1977. Udviklingen kan nøjere følges på figur 9.2, som også viser, at bestanden fra 1977 foreløbig stabiliserede sig på de omkring 4.500, blandt andet som følge af den adgangsregulering til de højere uddannelser, der blev iværksat omkring dette tidspunkt.

Odense Universitet, som dermed efterhånden blev daglig arbejdsplads for mere end 5.000 mennesker, kostede med andre ord det danske samfund en gevaldig hoben penge – præcis hvor mange, er det af praktiske grunde umuligt at gøre op. Det er derfor rimeligt at stille det spørgsmål, hvad samfundet fik til gengæld – hvad kom der egentlig ud af det hele?

Figur 9.1 Odense Universitet: Udgifter til drift og løn 1966-1980.
Faste priser (1978=100).

Figur 9.2 Odense Universitet: Studenterbestand 1966-1980.

Kilde: Odense Universitets årsberetninger 1966-1980.

Hvad fik vi for pengene?

Kandidatproduktionen i 1970'erne

Et universitet kan forenklet udtrykt fremvise to slutprodukter, færdige kandidater og forskningsresultater. De færdige kandidater har gennem studierne kvalificeret sig til at bestride poster i samfundet, hvor deres særlige viden og indsigt skønnes nødvendig og hensigts-

Universitetets første fire filosofikumkandidater efter veloverstået eksamen 23. januar 1967, flankeret af censor, førstebibliotekar Jørgen Ochsner (siddende) og professor David Favrholdt. (Fyns Pressefoto).

Hvad fik vi for pengene?

mæssig. Disse kvalifikationer dokumenteres ved hjælp af eksaminer, som tilsammen tegner det endelige kvalifikationsmønster for den færdige kandidat. Man kan derfor danne sig en forestilling om uddannelsessiden af universitetets virksomhed ved at måle antallet af afgangseksaminer, dvs. antallet af kandidater, som har opnået et tilstrækkeligt kvalifikationsgrundlag til at træde ud i erhvervs- og samfundslivet. Denne grove målemetode siger naturligvis intet om kandidaternes individuelle kvalitet i øvrigt, men er den eneste, som er praktisk gennemførlig. Den må da også i al sin primitivitet formodes at kunne give et omtrentligt indtryk af universitetets udvikling som uddannelsesinstitution.

Odense Universitet startede i studiemæssig henseende sin virksomhed helt fra grunden med studenterhold, som stod ved begyndelsen af studieforløbet. Det kan derfor ikke give anledning til overraskelse, at der gik nogle år, inden den første færdige kandidat i Odense så dagens lys. Først på længere sigt blev universitetet det, som det var tænkt som, nemlig et aflastningsuniversitet for de to ældre, overfyldte universiteter. I de første år var Odense Universitet imidlertid nærmest en belastning, idet stedet sugede bevillinger og lærerkræfter til sig uden straks at kunne levere noget til gengæld. Allerede i 1970 kunne det nye universitet imidlertid fremvise de første tre færdige kandidater – alle inden for humaniora – og derefter meldte de sig i jævnt stigende tempo efter hver eneste eksamenstermin fra den bestandigt bredere vifte af kandidatuddannelser.

Udviklingen i antallet og arten af afgangseksaminer op gennem halvferdserne kan i detaljer følges i universitetets eksamensstatistik, som hvert år blev offentliggjort i årsberetningen. På grundlag af disse spredte oplysninger kan der sammenstykkes følgende samlede billede af universitetets kandidatproduktion fra 1970 til 1980, dvs. det årti, da fagene endnu var under opbygning og udbygning (figur 9.3).

Den samlede kandidatproduktion indtil 1980 beløb sig til 1.555, når man også medtager mellemuddannelser som faglærereksamen i legemsøvelser, hvor de første kandidater dimitteredes i 1972, og den almene erhvervsøkonomiske uddannelse (H.A.), som havde første kandidathold klar i 1975. Lægevidenskab tegnede sig for broderparten af resten med 574 cand.med.'er, hvilket var helt i tråd med idéen bag universitetets grundlæggelse. Det første lægehold på 14 kandidater forlod universitetet i 1972, og derefter dimitteredes der med stor regelmæssighed 50-100 hvert år i resten af tiåret.

Figur 9.3 Samlet antal afgangseksaminer fra Odense Universitet, fordelt på uddannelsesretninger 1970-1980.

Hvad fik vi for pengene?

<i>Humaniora</i>		
Cand.phil.		456
<i>Samfundsvidenskab</i>		
Cand.merc.	12	
H.A.	208	
Cand.rer.soc.	48	268
<i>Naturvidenskab</i>		
Cand.scient.		33
<i>Lægevidenskab</i>		
Cand.med.	574	
Faglærereks. Legemsøv.	177	751
<i>Licentiatgrad</i>		17
<i>Magisterkonferens</i>		30
I alt		1.555

Kilde: Odense Universitets årsberetninger 1969/70-1980/81

Den anden store dimittendgruppe kom fra det humanistiske fakultet, hvorunder også samfundsvidenskab administrativt hørte. De første humanistiske hovedfagseksaminer blev aflagt i 1970; men de pågældende havde dog tyvstartet i København før 1966. Først det følgende år blev de første 10 »rigtige« Odense-kandidater færdige, og derefter gik det slag i slag med omkring et halvt hundrede nye kandidater om året, med en klart stigende tendens. De første socialvidenskabelige kandidater (cand. rer. soc.) blev færdige i 1975, mens det første hold på 10 med den højeste handelsvidenskabelige grad (cand. merc.) først kunne fremvises for offentligheden i 1979 – deraf det lave tal.

En naturvidenskabelig kandidat kunne først præsenteres i 1974, idet universitetets naturvidenskabelige kandidatuddannelser først sent blev lagt i faste rammer. De første år var arbejdet koncentreret om opbygning af den basisuddannelse, som også dannede indgang til medicinstudiet. Først derefter meldte de naturvidenskabelige kandidater sig med beskedent stigende frekvens.

Ud over ovennævnte kandidatyper dimitterede universitetet også 47 med mere forskningsprægede grader som lic. phil. og mag. art. Det var akademiske grader, som ikke sigtede mod noget bestemt arbejde uden for det højere uddannelsessystem, men var rettet mod videnskabelige stillinger inden for dette eller i andre forskningsinstitutioner.

Hvad fik vi for pengene?

Den første af disse forskere in spe, som erhvervede mag. art.-graden ved Odense Universitet var den 27-årige filosofistuderende Carsten Bengt Pedersen, som den 3. februar 1970 under betydelig opmærksomhed fra den lokale presse holdt sin afsluttende konferensforelæsning på universitetet. Der var dog lidt snyd med i spillet, idet han havde studeret en årrække ved Københavns Universitet, inden han sammen med sin lærer, professor David Favrholtz flyttede til Odense, hvor han færdiggjorde sine studier. Universitetets første hjemmeavlede mag. art. dukkede først op året efter.

Lærebøger er en nødvendig del af universitetsstuderendes udrustning. Straks ved universitetets start blev der derfor etableret en studenterboghandel. I løbet af sommerferien 1968 blev den flyttet fra Teknikum til de studerendes hus på Hinderupgaard, hvorfra den i tidens fylde fulgte med universitetet ud til det permanente byggeri. Boghandler Birgit Bogeskov er her ved at lægge sidste hånd på indflytningen i lokalerne i Hinderupgaards sidefløj. (Fyens Stiftstidende 25. august 1968).

Kandidattal og studenterbestand

Der er naturligvis grænser for, hvor oplysende ovenstående tal er isoleret set, og det er jo uden mening at sammenligne dem med eksamensstatistik fra ældre, veletablerede institutioner. Det er heller ikke af større sammenligningsværdi at anføre, at det samlede antal afgangseksaminer i det følgende tiår løb op i ca. 6000 eller omkring fire gange så mange som i halvfjerdserne. En sådan sammenligning beskriver blot forskellen mellem et universitet under opbygning og en institution, hvis udbygning foreløbig var afsluttet.

Et lidt bedre begreb om udviklingen i universitetets produktivitet på undervisningssiden kan man få ved at sammenligne antallet af afgangseksaminer med studenterbestandens størrelse. Relationen mellem disse to tal udtrykker universitetets evne til at få studenterkapitalen til at give renteafkast i form af færdige kandidater – jo højere »rentesats« desto højere produktivitet. Denne sammenligning er foretaget i følgende tabelopstilling, som er ført helt frem til og med 1989 for på

Hvad fik vi for pengene?

Figur 9.4 Studenterbestand og afgangseksaminer 1970-1989 for Odense Universitet som helhed

	Studenter- bestand	Antal afgang- eksaminer	Antal afgang- eksaminer i % af bestand
1970	1.193	3	0.3
1971	1.584	12	0.8
1972	2.305	74	3.2
1973	2.937	83	2.8
1974	3.430	115	3.4
1975	3.863	151	3.9
1976	4.236	161	3.8
1977	4.503	217	4.8
1978	4.498	229	5.1
1979	4.495	230	5.1
1980	4.514	280	6.2
1980/81	4.830	539	11.2
1981/82	4.907	605	12.3
1982/83	5.051	594	11.8
1983/84	5.422	698	12.9
1984/85	5.583	655	11.7
1985/86	6.146	557	9.1
1986/87	5.971	661	11.1
1987/88	6.284	633	10.1
1988/89	6.535	795	12.2

Kilder: Odense Universitets årsberetninger 1970/71-1980/81 samt Statistisk Årbog for Odense Universitet 1989. Odense 1990, s. 38.

Hvad fik vi for pengene? den måde at sætte forholdene i opbygningsfasen i relation til situationen, efter at denne var afsluttet.

Optællingen omfatter samtlige afgangseksaminer, hvortil der er knyttet én eller anden form for erhvervskompetence. Til og med 1980 stammer tallene fra universitetets årsberetninger og følger kalenderåret, mens sidste del, fra 1980/81 følger studieåret og bygger på Studiekontorets talmateriale. I dette medregnes også en del bifagseksaminer, som ikke er talt med for 1970'erne. Den yderste højre procentkolonne overdriver derfor nok produktivitetsstigningen en smule.

Med dette forbehold afslører tabellen imidlertid en særdeles entydig udvikling. I opbygningsfasen steg produktiviteten temmelig støt, således at universitetet ved denne fases afslutning hvert år kunne sende omkring 5 procent af studenterbestanden ud på markedet for færdige kandidater. Til sammenligning kunne det foreløbigt færdigudbyggede universitet i 1980'erne hvert år dimittere omkring 10 procent af den samlede studenterbestand som færdige kandidater.

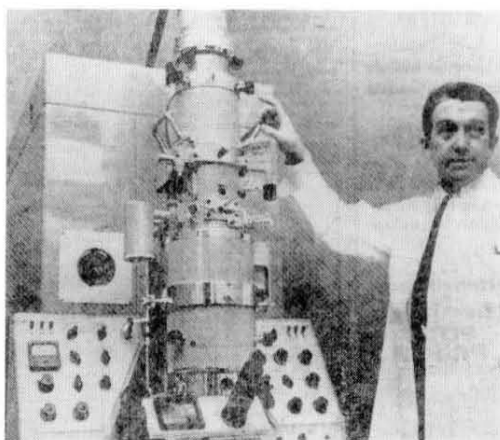
I opbygningsfasen var uddannelsesproduktiviteten med andre ord kun det halve af den, som blev universitetets normale produktivitet. Denne stod på ingen måde tilbage for den, som andre lærestalter kunne opvise. Odense Universitet havde – og har – på dette punkt intet at skamme sig over. Omkring 7.500 kandidater af alle typer i løbet af 25 år – det var faktisk slet ikke ringe i betragtning af, at hele virksomheden samtidig skulle opbygges fra grunden, og når man betænker, at produktionstiden for en færdig kandidat almindeligvis er 5-8 år.

Måling af forskningsaktivitet

Universitetets andet slutprodukt er ny viden i form af forskningsresultater. Denne side af universitetslærernes virksomhed formidles og dokumenteres på mange forskellige måder. Det sker således i den daglige undervisning – en universitetslærer er jo i princippet en forsker, som også underviser – i foredrag på videnskabelige fagkongresser, i form af skriftlige rapporter, artikler i faglige tidsskrifter og undertiden i bogform.

Der har i tidens løb været ført heftige diskussioner – også ved Odense Universitet – om, hvorledes man bedst måler forskningens omfang og kvalitet, både for så vidt angår hele institutioner og enkelte forskere. Hver gang er diskussionerne imidlertid endt uden synderligt resultat, og der findes derfor endnu ikke nogen almindeligt aner-

Odense Universitets første større apparaturanskaffelse – et elektronmikroskop, som kunne forstørre op til 250.000 gange – præsenteredes for offentligheden i januar 1967 af professor Franz Bierring. Senere fulgte megen anden kompliceret og bekostelig teknologi til medicinsk og naturvidenskabelig forskning. (Fyens Stiftstidende 22. januar 1967).

Hvad fik vi for pengene?

kendt fremgangsmåde, som også kan indfange processens mange imponderabilia. Det er vel også tvivlsomt, om det nogen sinde vil ske, eftersom forskning er en skabelsesproces, som frembringer ny erkendelse på grænserne af vor viden – og hvem kan vel sætte en sådan proces på formler?

Alligevel er det naturligvis ikke umuligt at udpege nogle indikationer på den udførte forsknings omfang – og så slå sig til tåls med, at den første betingelse for god forskning, naturligvis er, at der i det hele taget forskes. De indikatorer, som i det følgende anvendes til at belyse forskningsaktiviteten ved Odense Universitet, er yderst simple. De vedrører forskeruddannelsen og den del af forskningsvirksomheden, der dokumenteres i form af afhandlinger, som underkastes en formaliseret bedømmelse af forskerkolleger. Dermed ses ganske bort fra alle de mange faglige bidrag i form af bøger og artikler, som medarbejderne i tidens løb har publiceret uden for dette system. De opregnes imidlertid omhyggeligt hvert år i universitetets årsberetninger, hvorfor enhver kan slå efter dér og overbevise sig om den flid og energi, som langt hovedparten af universitetets ansatte i tidens løb har lagt for dagen.

Forskeruddannelsen

Selv om aldersprofilen for de videnskabelige medarbejdere ved Odense Universitet – som ved de fleste andre højere læreanstalter – ikke har levnet større plads for nyrekruttering af forskere og universitetslærere gennem de seneste 20 år, er det desuagtet en vigtig opgave for et universitet at uddanne nye forskere, som i tidens fylde kan føre

Hvad fik vi for pengene?

arbejdet videre på et forsvarligt videnskabeligt niveau. En omfattende og alsidig forskeruddannelse er en livsbetingelse for en institution, som vil leve op til sit ry om at repræsentere det højeste uddannelsesniveau.

Nu om dage foregår forskeruddannelsen af egnede kandidater næsten udelukkende inden for rammerne af licentiatordningen, således som den blev formaliseret ved Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 18. februar 1981. Sådan var det ikke i halvfjerdserne. Da valgte kandidater, som ønskede sig en forskerkarriere, nok så ofte det videnskabeligt betonedede magisterkonferens-studium som forberedelse til en sådan. Med til billedet af omfanget af universitetets forskeruddannelse i halvfjerdserne hører derfor også denne kategori.

I perioden fra 1970 til 1979 blev der i alt afsluttet 27 magisterkonferenser ved universitetet. Dertil kom 16 afsluttede licentiatforløb, der fordelte sig med 10 inden for naturvidenskab, 4 inden for lægevidenskab og 2 inden for humaniora. Universitetet uddannede med andre ord i løbet af dette tiår 43 unge mennesker med et kvalifikationsgrundlag, som gjorde dem egnede til at betrede en løbebane som forskere og universitetslærere. – Desværre blev de fleste af dem ved tidernes ugunst forhindret deri på grund af alt for få ledige stillinger. Hovedparten måtte derfor lægge drømmen om en forskerløbebane på hylden og finde andre måder at tjene til livets ophold på.

Disse nedslående fremtidsudsigter afspejles i det følgende tiårs relativt lave tal for afsluttede licentiatstudier, som samtidig blev næsten enerådende som forskerrekrutteringsvej. Selv det færdigudbyggede universitet kunne i perioden 1980-1989 kun fremvise i alt 49 afsluttede licentiatforløb, nemlig 29 inden for naturvidenskab, 10 inden for humaniora, 7 inden for lægevidenskab og 3 inden for samfundsvidenskab.

Denne afdæmpede udvikling i forhold til det foregående tiår var ikke udtryk for universitetets manglende evne, men afspejler simpelt hen, at mange ellers egnede unge blot veg tilbage fra at kaste sig ud i en lang og bekostelig forskeruddannelse på grund af de dystre beskæftigelsesudsigter. Med enkelte afvigelser var dette billedet overalt i landet – og dermed tillige et af dansk forsknings mest påtrængende, stadig uløste strukturproblemer.

Prisopgaver

158 Det samme, let nedslående billede tegner sig, når man betragter ud-

viklingen på et andet felt, som også vedrører forskerrekruteringen, nemlig besvarelsen af prisopgaver. Formålet med den traditionsrige prisopgaveinstitution var at give unge videnskabelige talenter lejlighed til at prøve kræfter med en større videnskabelig opgave om sædvanligvis væsentlige emner. Prisopgaveinstitutionen udfyldte derved en talentspejderfunktion, og forfattere af prisbesvarelser, som blev belønnet med guldmedaille, kunne i ældre tid være rimeligt sikre på en videnskabelig karriere. Denne funktion blev efterhånden overtaget af den formaliserede licentiatuddannelse, hvorfor prisopgaverne langsomt tabte deres oprindelige betydning som rekrutteringsgrundlag. En hel del institutter har således nu helt opgivet at udskrive dem.

Endnu i halvfjerdserne spillede prisopgaverne dog stadigvæk en rolle som rekrutteringsinstrument, hvorfor de rimeligvis bør medtages her som indikator på forskeruddannelsens omfang. De første fem belønnede prisbesvarelser ved Odense Universitet forelå allerede i 1969, og de fordelte sig da med fire inden for humaniora og én naturvidenskabelig. I hele perioden 1969-79 tildeltes der belønning – enten guld- eller sølvmedaille – til i alt 40 prisbesvarelser, hvoraf 25 faldt inden for humaniora, 11 inden for medicin og 4 inden for naturvidenskab. I den følgende periode 1980-89 fandtes kun 30 prisbesvarelser værdige til belønning, og deraf faldt de 19 inden for humaniora og 11 inden for medicin.

Faldet i antallet af belønnede besvarelser kan naturligvis delvis forklares ved, at hverken samfundsvidenskaberne eller naturvidenskab udskrev prisopgaver i firserne. Men igen må en del af forklaringen desværre henføres til de ringe muligheder for en forskerkarriere. De rummer intet incitament til at ofre et år af et ungt liv på en forceret arbejdsindsats, som alligevel ingen steder fører hen.

Selv om Odense Universitet lagde ganske stærkt ud med forskeruddannelse allerede i opbygningsfasen, kan det således ikke nægtes, at udviklingen i firserne rummer nedslående træk. De er forklarlige ved de ringe beskæftigelsesudsigter på feltet, hvilket blot ikke gør problemet mindre pinagtigt – ikke kun for de unge forskere, som dermed må se sig berøvet deres beskæftigelsesmuligheder, men i mindst lige så høj grad for universitetet. Et universitet uden en stærk og alsidig forskeruddannelse vil nemlig ikke i længden være i stand til at drive forskning og formidle undervisning på højeste niveau. Det er i den sammenhæng kun en ringe trøst – rettere nærmest det modsatte – at problemet på ingen måde er begrænset til Odense Universitet.

Hvad fik vi for pengene?

Doktor­disputatser som målestok

Mere for­trøstning er der at hente, når blikket rettes mod antallet af forsvarede doktor­disputatser. I modsætning til licentiatstudier og prisopgaver siger det ikke stort om forsker­uddannelsens styrke, men er til gengæld en indikator på det generelle aktivitetsniveau i universitetets etablerede forskningsmiljø. Det er næppe nødvendigt at bemærke, at der er tale om en højst ufuldstændig metode til at tage temperaturen på forskningsmiljøet. Nogle fagområder, som lægevidenskab og humaniora, har altid haft stærke disputatstraditioner, mens de natur- og samfundsvidenskabelige fag kun i begrænset omfang har lagt vægt på disputatsen som udtryk for videnskabelig kvalifikation. Forskerne i disse fag foretrækker i stedet oftest hurtigere og mere stykvisse publikationsmetoder, og offentliggørelse af forskningsresultater i store, internationalt anerkendte fagtidsskrifter har inden for disse fagområder en status, som kan sammenlignes med doktor­disputatsens inden for lægevidenskab og humaniora.

En optælling af forsvarede doktor­disputatser er derfor ikke en målemetode, som med nogen som helst ret kan gøre krav på fuldstændighed. Den kan højst angive et aktivitetsniveau og en ambitionsstyrke om at præstere forskning på højt niveau. Med disse nødvendige forbehold kan antallet af forsvarede doktor­disputatser imidlertid godt tages som et omtrentligt udtryk for styrken af det forskningsmiljø, der efterhånden blev opbygget i Odense.

Odense-disputatserne

Allerede i opbygningsårene 1969-79 kunne Odense Universitet promovere ikke færre end 48 doktorer i forbindelse med årsfesterne. Deraf faldt 24 inden for lægevidenskab, 20 inden for humaniora og 4 inden for naturvidenskab. Det store disputatsår var året 1977, da ikke færre end 9 doktorafhandlinger – 7 inden for humaniora og 2 medicinske – blev bragt til mundtligt forsvar. Det var ikke tilfældigt, at et foreløbigt højdepunkt blev nået netop midt i halvfjerds­erne. På det tidspunkt var mange af de yngre medarbejdere, som blev ansat i begyndelsen af tiåret, nemlig kommet så vidt, at de kunne fremlægge frugterne af deres arbejde i denne forpligtende form.

Det var i sig selv ganske bemærkelsesværdigt, at et nyetableret universitet så hurtigt placerede sig stærkt som en attraktiv disputatsinstitution. Det siger en hel del om styrken og kvaliteten af det forsknings-

Hvad fik vi for pengene?

På vej til universitetets første disputatshandling den 31. januar 1969. I forgrunden til venstre ses doktoranden, afdelingsleder Finn Løkkegaard, Danmarks Lærerhøjskole, til højre dekanen for Det humanistiske Fakultet, professor, dr. phil. Søren Skovgaard Jensen. Bag disse de officielle opponenter, generalkonsul, professor, dr. phil. Troels Fink (t.v.) og professor, dr. phil. Erling Ladewig Petersen. (Fyns Pressefoto).

miljø, som var under opbygning. Lige så bemærkelsesværdigt er det, at Odense Universitet har formået at fastholde og udbygge denne position selv i firsernes knap så gunstige klima. I årene 1980-89 blev der således forsvaret i alt 94 doktordisputatser ved universitetet, hvilket altså var noget nær en fordobling af antallet i opbygningsfasen. Deraf var de 57 medicinske, 29 faldt inden for humaniora, mens 7 var naturvidenskabelige og 1 samfundsvidenskabelig.

Også på landsplan hævdede universitetet sig smukt. Rundt regnet 12 procent af samtlige de doktorgrader, som blev erhvervet i årene 1980-89, blev konfereret af Odense Universitet, mens det store Københavns Universitet lagde navn til ca. 60 procent og Aarhus Universitet til omkring 20 procent. De øvrige højere læreanstalter og de to universitetscentre tegnede sig tilsammen for de sidste 8 procent.

Dette bør sammenholdes med, at Odense Universitets bevilling kun udgjorde 5-6 procent af de samlede årlige bevillinger til højere ud-

Hvad fik vi for pengene?

dannelse, og at universitetets videnskabelige stab på 3-400 ansatte kun var – og er – en forsvindende brøkdel af det samlede antal ansættelser i Danmark, som indebærer forskningsret og -pligt. – Målt med enhver tænkelig alen hævdede Odense Universitet sig helt fra begyndelsen smukt på disputatsfeltet. Doktordisputatsen er et formelt udtryk for det højeste videnskabelige kvalifikationsniveau, og Odense Universitets høje antal taler derfor sit tydelige sprog om styrken i det forskningsmiljø, som det lykkedes at opbygge.

To opsigtsvækkende forsvarshandlinger

Uden at gå nogen for nær og naturligvis uden for enhver kvalitetsbetragtning tør det hævdes, at især to af universitetets doktordisputatser fra den første tid var genstand for stor offentlig opmærksomhed. Næmlig den allerførste, som alene af den grund var interessant, og Aage Trommers afhandling fra 1971 om jernbanesabotagens betydning.

Den allerførste disputatshandling i Odense Universitets historie fandt sted den 31. januar 1969 i Teknikums festsal, hvor daværende

Teknikums store festsal var fyldt til sidste plads, da dekanen for Det humanistiske Fakultet, professor Bengt Algot Sørensen (på talerstolen til højre) åbnede forsvarshandlingen ved Aage Trommers disputats den 29. oktober 1971. Det blev en lang og dramafyldt fredag eftermiddag. (Nyt).

afdelingsleder – senere professor – ved Danmarks Lærerhøjskole, Finn Løkkegaard, forsvarede sin historiske afhandling om gesandt Henrik Kauffmanns virksomhed i Washington 1940-42. Begivenheden fik en fyldig foromtale i pressen, og deraf fremgik, at det ikke mindst skyldtes Jørgen Hæstrup, at doktorandens valg var faldet på Odense Universitet, da afhandlingen skulle indleveres til bedømmelse. Afhandlingsarbejdet var nemlig foregået under dr. Hæstrups vejledning, og det var derfor naturligt at vælge det universitet, som denne havde tilknytning til.

Selve forsvarshandlingen, som overværedes af omkring 400 tilhørere, blev en større offentlig begivenhed med masser af lynende blitzlys og et større presseopbud. Journalisterne beskrev i detaljer forløbet af den fem timer lange handling, som imidlertid ikke kunne byde på andre sensationer, end at doktoranden og anden officielle opponenter, professor Erling Ladewig Petersen viste sig at være dus. Begivenheden i sig selv var imidlertid markant nok til at begrunde det store pressefremmøde, som med mange ord og billeder forevigede fødslen af det nye universitets første dr. phil. kun godt to år efter dets egen fødsel. Noget helt ægte barn var det dog ikke, idet Løkkegaards forskningsarbejde ifølge sagens natur kun i betinget forstand kunne siges at have tilknytning til Odense Universitet.

Senere hen blev disputatshandlingerne ren rutine for pressen. Dens reportager og omtale svandt derfor gradvis ind til en lakonisk meddelelse om tid og sted – og selv denne gled efterhånden ud med det resultat, at langt hovedparten af universitetets disputatshandlinger i dag finder sted uden større pressedækning.

Én stor undtagelse var der dog fra denne regel, nemlig det mundtlige forsvar af Aage Trommers disputatsafhandling om jernbanesabotagen i Danmark under 2. verdenskrig, hvori han punkterede myten om dennes store krigsmæssige betydning. Dette disputatsforsvar fandt sted – ligeledes i Teknikums festsal – den 29. oktober 1971. Forud var gået en intensiv avisomtale af afhandlingens opsigtsvækkende resultater, og den bevirkede, at forsvarshandlingen blev det største tilløbsstykke nogen sinde i universitetets historie. Mere end 800 tilhørere – deriblandt mange gamle modstandsfolk – var samlet i festsalen denne lange fredag eftermiddag for at overvære dramaet. Og drama og fortættet stemning var der for alle pengene i den tætpakkede sal, da de gamle sabotører ind imellem de mere urbane officielle opponenter én efter én rejste sig for at give doktoranden tørt på. – Fortid

Hvad fik vi for pengene?

Hvad fik vi for pengene?

og nutid tørnede brutalt sammen denne eftermiddag og gav dermed tilhørerne en intens fornemmelse af meningsindholdet i den kendte floskel om historiens vingesus.

Æresdoktorer

Universitetets normale doktorgrader blev altid erhvervet som resultat af et afhandlingsarbejde afsluttende med et mundtligt forsvar efter procedurer, som er beskrevet i skiftende bekendtgørelser om erhvervelse af doktorgraden. Universitetet havde imidlertid også mulighed for på eget initiativ at tildele æresdoktorgrader til personer, som skønnedes at have gjort sig særlig fortjent til denne prestigebetonede form for akademisk anerkendelse og hæder. Konsistorium har flere gange i løbet af universitetets tilværelse benyttet sig af denne mulighed, og Odense Universitet har på denne måde knyttet adskillige betydelige forskerpersonligheder til sit navn.

Universitetets første æresdoktor var også i rang den fornemste i hele rækken. Det var nemlig intet mindre end et statsoverhoved, nærmere betegnet Islands daværende præsident, dr. Kristján Eldjárn, som blev promoveret ved årsfesten 1974. Ud over at være sit lands statsoverhoved var præsidenten tillige en anerkendt arkæolog og historiker, og det var især disse egenskaber, som begrundede hans udnævnelse til æresdoktor. Udnævnelsen styrkede imidlertid også forbindelserne mellem Odense Universitet og det islandske universitet i Reykjavik til gavn for begge parter.

Ved årfesten to år senere kastede universitetet en tilsvarende hæder over én af sine egne pionerer og trofaste støtter gennem alle årene, nemlig besættelsestidshistorikeren dr. Jørgen Hæstrup. Ved denne gestus udtrykte universitetet ikke blot sin anerkendelse af dr. Hæstrups enestående forskning, men sagde tillige tak for en organisatorisk indsats, som var en vigtig forudsætning for universitetets start i 1966. Det var en smuk og velfortjent gestus. – På samme måde har universitetet i tidens løb knyttet en ganske vid kreds af betydelige personligheder til sig. En af de mere farverige fra det seneste årti er den verdensberømte italienske forfatter og semiotiker Umberto Eco, som ved årsfesten i 1986 blev promoveret som æresdoktor.

Fristelsen til at strø om sig med æresdoktorgrader til berømte og indflydelsesrige personer er nærliggende, og denne uskik ses ofte praktiseret mange steder i verden. Heldigvis er Odense Universitet

Professor Hans Bekker-Nielsen, Nordisk Institut promovere ved årsfesten 1974 Islands præsident, historikeren og arkæologen, dr. Kristján Eldjárn til Odense Universitets første æresdoktor. (Nyt).

Hvad fik vi for pengene?

ikke faldet for denne fristelse. Det karakteriserer tværtimod hele kredsen af universitetets æresdoktorer, at de i deres gerning har demonstreret et videnskabeligt niveau, som fuldt ud ligger på højde med det, som kræves for erhvervelse af en normal doktorgrad – de fleste havde i forvejen en sådan. Ved en restriktiv politik på dette område har universitetet hidtil haft held til at bevare sin æresdoktorgrad som en prestigefyldt hædersbevisning, der udtrykker ægte anerkendelse af en usædvanlig indsats for videnskaben.

Odense Universitetsforlag

En ikke uvæsentlig del af Odense Universitets forskningsresultater er i tidens løb nået ud til omverdenen gennem Odense Universitetsforlag, der som tidligere nævnt blev stiftet næsten samtidig med universitetet i 1966. Starten var yderst beskednen, nærmest en fritidsbeskæftigelse for overbibliotekar Torkil Olsen, og de første par år blev det kun til nogle få bogtitler om året. Senere hen under hans ledelse ekspanderede det gradvis og fik efterhånden egne lokaler oven på et mekanikerværksted i den indre by i nærheden af universitetsbiblioteket. Derfra kunne det efter nogle års forløb omsider rykke ind i bedre beliggende lokaler på Campus.

Under hans efterfølgere som forlagsleder, cand. phil. Jørgen Thomsen og senest cand. phil. Stefan Birkebjerg Andersen, voksede virksomheden støt til at blive et af landets driftigste små forlag for videnskabelig faglitteratur af næsten enhver art. Dog mest for værker produceret af universitetets egne medarbejdere – og studenter, hvis deres specialeafhandlinger havde en sådan karakter og kvalitet, at de

Hvad fik vi for pengene?

skønnedes trykkeværdige. Sådanne publikationer kunne i mange tilfælde opnå økonomisk støtte fra universitetets publikationskonto. Den har i tidens løb været fødselshjælper for mange afhandlinger, hvis faglige indhold tilsagde trykning, selv om det på forhånd kunne fastslås, at de aldrig ville blive større publikumssuccesser. Ved Universitetsforlagets mellemkomst står de imidlertid nu på hylderne i videnskabelige biblioteker verden over på linie med anden faglig speciallitteratur. Dermed indgår de i den internationale vidensudveksling, som er alfa og omega i enhver videnskab.

Universitetsforlaget bringer først og fremmest den vidensproduktion, som finder sted i det odenseanske forskningsmiljø, ud til brugerne. Udviklingen i forlagets udgivelsesvirksomhed afspejler derfor i nogen grad også aktiviteten i dette miljø. Denne udvikling kan sammenfattes i følgende tabel:

Figur 9.5 Odense Universitetsforlags udgivelsesvirksomhed 1966-1990.

	Antal titler	Gennemsnitligt antal titler pr. år.
1966-70	28	5.6
1971-75	111	22.2
1976-80	152	30.4
1981-85	208	41.6
1986-90	199	39.8
I alt 1966-90	698	27.9

Kilde: Oplysninger fra Odense Universitetsforlag pr. 14/11 1990.

Tabellen viser en samlet udgivelsesfrekvens på ca. 28 bøger om året eller mere end to om måneden i forlagets 25-årige levetid. Den afslører også, at forlaget gennemlevede en ganske kraftig ekspansion fra slutningen af tresserne, da udgivelsestakten var en bog hveranden måned, til begyndelsen af firserne, hvor man nåede op på en produktion på 3-4 bøger om måneden. På dette niveau synes publikationsvirksomheden indtil videre at være stabiliseret. Men det er jo heller ikke så ringe – næsten en bog om ugen året rundt fra forskningsmiljøet ved Odense Universitet, alene på det lokale forlag. Når dertil lægges, hvad medarbejderne mellem år og dag også får udsendt på andre forlag, samt alle tidsskriftartiklerne, står man tilbage med billedet af et ganske stort og vitalt forskningsmiljø ved det unge fynske universitet.

Hvad fik vi for pengene?

Odense Universitetsforlag i arbejde. Forlaget beskæftiger i alt ni medarbejdere og udgiver i 1991 flere end 50 titler. (Foto: Vibeke Sylvest Frederiksen).

Et velfungerende miljø

I dette kapitel er det forsøgt med få, primitive midler at tegne et groft omrids af det faglige miljø ved Odense Universitet gennem dets 25-årige levetid. Udgangspunktet var spørgsmålet, hvad samfundet fik for de mange millioner. Svaret er, at samfundet fik – og får – ganske meget. Der dimitteredes år for år en jævnt stigende strøm af velkvalificerede kandidater fra hele universitetets fagvifte. Og trods truende skyer over forskeruddannelserne udviste forskermiljøet på stedet en robust vitalitet. Uanset dets lidenhed kan det meget vel være sine resultater bekendt og behøver ikke at rødme af skam ved sammenligning med miljøerne i København og Århus.

Hvad man håbede ved starten i 1966 er med andre ord lykkedes. Det nye universitets første medarbejdersgeneration har ved målbevidst indsats haft held til at placere universitetet på et kvalitetsniveau, som ingenlunde er ringere end søsteruniversiteternes. I løbet af få år efter starten forvandlede Odense Universitet sig fra at være en belastning for de to gamle universiteter til at blive en ægte aflastning. Det har også åbnet nye uddannelsesmuligheder for en stor gruppe unge, især fra Fyn og det sønderjyske område, som ellers ville have haft endnu vanskeligere ved at skaffe sig adgang til sådanne. Universitetet har dermed bidraget til at rette en smule op på det uddannelsesmæssigt så skæve Danmark. – Og det er i grunden slet ikke så galt.

10. Grebet strammes i 1980'erne

Regionaluniversitet i smult vande ved indgangen til 1980'erne

Ved indgangen til 1980'erne var der på Odense Universitet tilfredshed med de hidtil opnåede resultater. Universitetet havde status som et universitet under udbygning. Det betød vækst. De foregående års opbremsning af de offentlige udgifter til forskning og de videregående uddannelser ramte især de to ældre universiteter i København og Århus, mens Odense Universitet nød godt af, at decentralisering var ledetråden for den statslige uddannelsespolitik.

Uddannelsespladser inden for en bred vifte af uddannelser skulle bringes ud i landet til de unge. En naturlig opdeling var, at den sydlige del af Danmark omfattende Syd- og Sønderjylland samt Fyn skulle dækkes af Odense Universitet, evt. på længere sigt suppleret med et mindre universitetscenter i Syd- og Sønderjylland, mens Københavns Universitet suppleret med Roskilde Universitetscenter dækkede den østlige del og Aarhus Universitet suppleret med Aalborg Universitetscenter den nordlige del af landet.

Da Odense Universitets konsistorium ved årsskiftet 1979/80 skulle gøre status over forskningens vilkår i en redegørelse til Planlægningsrådet for Forskningen, var denne status da også præget af ganske stor tilfredshed. Konsistorium konstaterede, at Odense Universitet i modsætning til universiteterne i København og Århus knapt var kommet ud af opbygningsfasen, hvilket havde givet mulighed for en betydelig ekspansion og ganske rigelige apparaturanskaffelser. Selv om antallet af videnskabelige stillinger ikke helt var fulgt med antallet af undervisningstimer, var situationen ikke kritisk. Antallet af teknisk-administrative medarbejdere var rimeligt, bortset fra vanskeligheder med at rekruttere teknikum-uddannede ingeniører til bl.a. vedligeholdelse af apparaturet. Universitetet rådede over de nødvendige lokaler, ligesom Odense Universitetsbibliotek fungerede godt. Fremskaffelse af litteratur udefra gav dog vanskeligheder på grund af de københavnske forskningsbibliotekers langsommelighed.

*Grebet strammes
i 1980'erne*

Selv om det ikke måtte siges direkte, var sagen den, at konsistorium fandt de foregående års bevillinger ganske rigelige. Kun det lægevidenskabelige fakultet ønskede at moderere konsistoriums tilfredshed. Fakultetet mente som flere afdelinger på Odense Sygehus, at tilførslen af nye forskerstillinger til de kliniske institutter var utilstrækkelig, og at universitetets bloktilskud til bl.a. nye laborant- og sekretærstillinger var for lavt. Utilfredsheden gjaldt således ikke manglende vækst, men at omstillingen af Odense Sygehus fra et provinshospital uden forskning til et universitetshospital ikke var gået stærkt nok de seneste fem år. Institutterne, der stod for den kliniske undervisning og forskning, og som især var knyttet til lægestudiets anden del, var i realiteten utilfredse med, at de ikke havde haft samme stærke vækst som institutterne, der stod for lægestudiets første del, og som derfor naturligt først var blevet udbygget, inden en vis tilbageholdenhed i de statslige bevillinger slog igennem i slutningen af 1970'erne.

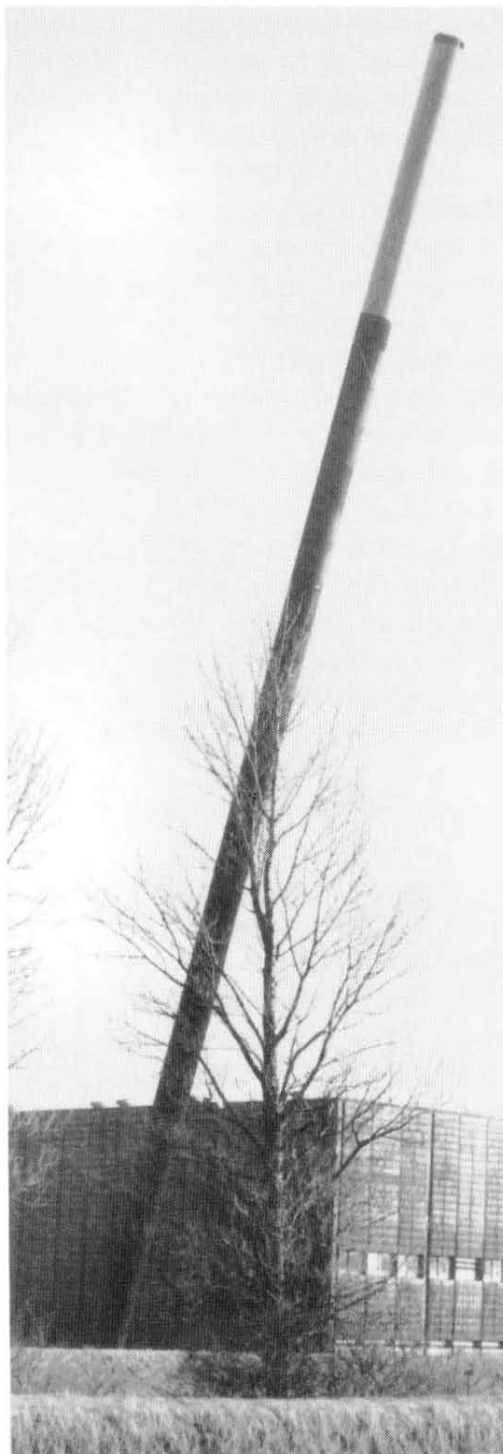
I den udstrækning konsistorium kunne finde problemer, var de enten af ikke-økonomisk karakter eller knyttet til fremtiden. Også dengang var der bekymring for stigende administrative byrder som følge af en mangfoldighed af eksterne planlægningsiltag. Og også dengang var der i hvert fald fra lærerside utilfredshed med de studerendes vanskeligheder med at overholde de normerede studietider.

Konsistorium var ikke ganske tryk ved fremtiden. I 1981 udløb universitetets byggebevilling. Det kunne give vanskeligheder for den planlagte udflytning af administrationen til campus, apparaturanskaffelser og vedligeholdelse af det allerede indkøbte apparatur. Midler til edb-kørsler og opretholdelse af biblioteksfaciliteternes niveau kunne komme til at mangle. Og på personalesiden advaredes mod at standse nyrekrutteringen, da det ville føre til en uheldig aldersprofil. Konsistorium ønskede en fastholdelse af ufa-normen, der for den enkelte videnskabelige medarbejder indebar en arbejdsfordeling på 50% undervisning, 40% forskning og 10% administration. Forventningerne var tydeligvis, at de gode tider var ved at være forbi. Udviklingen i 1980'erne skulle kun alt for klart bekræfte, at det var tilfældet.

Knappe ressourcer

Rektor Aage Trommers tale ved årsfesten i maj 1980 viser, at frykten for fremtiden var voksende. Rektor anførte, at universitetet hidtil havde undladt ved enhver lejlighed at klage over sine økonomiske kår.

Odense Universitet har ikke haft udvikling af kanoner på forskningsprogrammet, i hvert fald ikke af den militære slags. Billedet viser derimod skorstenens fald i 1988 ved universitetets varmecentral. Universitetet kobled sig nemlig på byens fjernvarmenet, da olieprisstigningerne i 1970'erne havde fjernet fordelene ved at have egen varmecentral. I stedet kunne bygningen bruges til indretning af flere store auditorier. (Nyt).

Grebet strammes
i 1980'erne

*Grebet strammes
i 1980'erne*

Historien om drengen og ulven var universitetet bekendt. Men nu fandt rektor, at det var nødvendigt at advare mod ulven. Det skete med henvisning til tre forhold: økonomiske nedskæringer, budgetreform og langsigtet planlægning.

Anledningen til rektors bekymring for universitetets fremtidige økonomi var de generelle bestræbelser på at standse væksten i den offentlige sektor fra midten af 1970'erne. Den anden oliekrise prægede vinteren 1979/80, hvilket fik den socialdemokratiske regering under Anker Jørgensens ledelse til at intensivere sparebestræbelserne. I begyndelsen af februar 1980 fik Odense Universitet i lighed med andre statsinstitutioner besked om, at tillægsbevillingen til finansloven højst måtte udvise en stigning på 10%. Universitetet, der havde valgt at have egen oliefyret varmecentral frem for fjernvarme, dengang prisrelationerne var anderledes gunstige for olien end i foråret 1980, kunne med de stærkt stigende oliepriser forvente en klækkelig økonomisk bet. Med henvisning til, at universitetet også gav husly til andre institutioner, fik Odense Universitet dog senere en særbevilling, så temperaturen stadig kunne holdes lidt oppe. Termometre i alle kontorer og nedsættelse af maksimum for radiatorernes termostater indgik i universitetets bidrag til, at særbevillingen ikke brændtes unødigt hurtigt af. Hertil kom som ved senere sparerunder begrænsninger i rengøringen, ligesom universitetets informationsblad »Nyt fra Odense Universitet« kun ville blive sendt med posten til dem, der aktivt ytrede ønske herom.

Fik universitetet, som Aage Trommer omtalte det, »noget af et chok« ved meddelelsen om tillægsbevillingens begrænsning tidligt i 1980, så skulle det vise sig nyttigt, at universitetet udviklede stærkere nerver. I 1980 gav en fortsat strøm af meddelelser om nedskæringer med virkning for 1980 og 1981 i forening med den senere omtalte budgetreform den største økonomiske rystelse af universitetet siden dets start i 1966. Universitetsdirektør Bent E. Fich opgjorde i januar 1981, at nedskæringerne samlet beløb sig til knap 10 millioner kroner. Procentvis stod medicin til den mindste reduktion, mens de tre andre hovedområder, humaniora, samfundsvidenskab og naturvidenskab stod til nedskæringer på omkring 15% på den tidligere meddelte læreramme for 1981 i forhold til 1980.

Ud over disse nedskæringer refererede Bent E. Fich i »Nyt fra Odense Universitet« de seneste overvejelser i Undervisningsministeriet vedrørende udviklingen frem til 1988. Ministeriet fremlagde på et

budgetseminar den 16. december 1980, hvorledes universitetets økonomiske rammer kunne tænkes at ville være i 1988. De fremlagte tal viste et fald i lærerårsværk på 16%, men en stigning i årsværk for det administrative personale på 5%. Universiteterne i København og Århus stod til endnu større reduktioner, mens universitetscentrene i Roskilde og Ålborg forventedes udbygget ret kraftigt frem til 1988. Aalborg Universitetscenter ville således efter prognosen få en større samlet ramme end Odense Universitet. Det decentrale planlægningskoncept var fastholdt; Odense Universitet var blot ikke længere et universitet under udbygning.

Den opstillede målsituation for 1988 var en *tænkt* situation og ikke nødvendigvis det endelige planlægningsmål, understregede Fich i sit referat af seminaret; men målsituationen havde dog den realitet, at ministeriet i 1981 udledte universitetets økonomiske rammer for 1982 ud fra en gradvis tilpasning mellem de daværende rammer og målsituationens rammer.

Konsistorium havde kun et år tidligere været ganske tilfreds med forskningens vilkår på Odense Universitet. Nok udtaltes der frygt for, at de gode tider for universitetet ikke kunne fastholdes. Få havde dog forudset et så brat omsving i forventningerne til de fremtidige økonomiske vilkår, der nu i januar 1981 af universitetsdirektøren betegnedes som dystre. Ikke mærkeligt, at der førtes en stadig livligere diskussion om afskedigelseskriterier på universitetet.

Permanente nedskæringstrusler

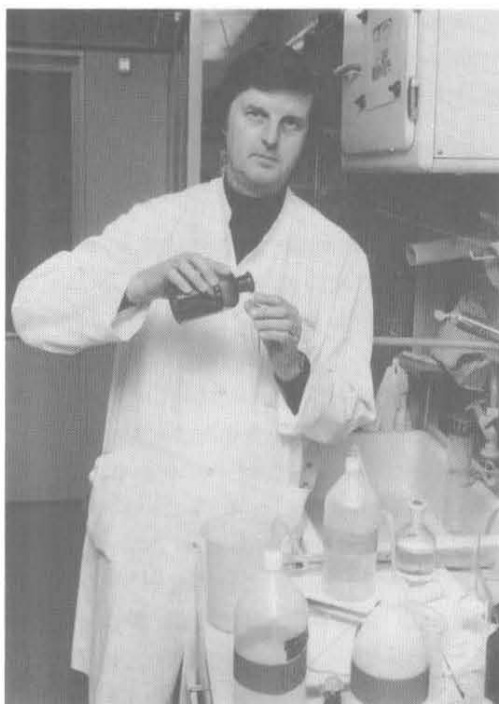
Ved årsfesten i juni 1982 gav rektor Trommer udtryk for, at afskedigelser ikke blev aktuelle i den nærmeste fremtid. Det var tydeligvis ment til beroligelse af de ansatte, der ikke følte sig trygge ved de af ministeriet fremskrevne budgettal. Ikke mindst på humaniora og til dels på lægevidenskab var der også senere i 1980'erne betydelig frygt for selektive besparelser. Det var en frygt, der blev næret af den uddannelsespolitik, som den i september 1982 nytiltrådte undervisningsminister Bertel Haarder gik ind for. Han så det som et af sine primære mål at føre ressourcer fra uddannelser orienteret mod den offentlige sektor, hvor beskæftigelsesudsigterne var begrænsede, til tekniske og merkantile uddannelser rettet mod den private sektor, hvor den ny borgerlige regering ønskede beskæftigelsesfremgang for at standse et stadigt underskud på den danske betalingsbalance. Politikken, der

*Grebet strammes
i 1980'erne*

også indebar ønsket om en styrkelse af de erhvervsrettede korte og mellemlange uddannelser på bekostning af de videregående uddannelser ved universiteterne, viste sig klart i universitetets budgettal.

Fra 1. februar 1983 var lektor, dr.phil. Carl Th. Pedersen valgt til at efterfølge Aage Trommer som rektor. Også han ønskede at anlægge en optimistisk tone og mente heller ikke, at det tjente noget formål, at universitetet konstant beklagede sig over sine økonomiske vilkår. I sin første årsfesttale i efteråret 1983 gav han således udtryk for, at universitetet havde »alle chancer for at komme helskindet og fornyet gennem firserne«, hvis universitetet ikke blev ramt af selektive besparelser. Allerede ved årsfesten to år efter måtte han med beklagelse konstatere, at han skønnede galt.

Indkaldelsen i marts 1985 af universitetets bidrag til finanslovsforslaget for 1986 indeholdt med rektors ord »en række drastiske og uventede nedskæringer, der har gjort det vanskeligt at se, hvordan universiteterne kan slippe bare nogenlunde helskindet gennem den varslede magre tid. Vi er jo allerede på nuværende tidspunkt ikke ved alt for godt huld«. Det var i og for sig moderate udtryk sammenholdt med avisoverskrifterne i foråret, der havde handlet om »oprør på uni-

Lektor, dr. phil. Carl Th. Pedersen (f. 1935) har været valgt til rektor siden 1983. Carl Th. Pedersen er, som det ses, kemiker og kom til Odense Universitet i 1972 efter ansættelse siden 1960 ved Københavns Universitet og ophold 1968-69 som Professeur associé ved universitetet i Caen. Han blev dr. phil. i 1976 på afhandlingen *Some Physicochemical Aspects of the Chemistry of Aromatic 1,2-Dithiole Derivatives*. Hans faglige arbejde omfatter bl. a. bestyrelsesarbejde i Kemisk Forening 1983-87 og siden 1985 medlemskab af Akademiet for de Tekniske Videnskaber. 1976-82 var Carl Th. Pedersen dekan for det naturvidenskabelige fakultet. (Nyt).

versiteterne« og »rektorer har mistet tilliden til Undervisningsministeriet«. Vurderingen på universitetet var da, at afskedigelser ville være uundgåelige. Samfundsvidenskab gik fri for tab af stillinger, og naturvidenskab mente at kunne klare nedskæringerne ved at friholde ledigblevne stillinger. Situationen var mere vanskelig for lægevidenskab og humaniora, der i første omgang måtte afskedige løstansatte undervisere, men som frygtede, at dette kombineret med friholdelse af ledigblevne stillinger ikke ville være nok til at undgå afskedigelser af fastansat personale.

Nedskæringerne kunne ifølge rektor kun forklares ud fra en forståelseskløft mellem universiteterne og befolkningen, således som det bl.a. kom til udtryk i pressens overskrifter: »Lad os aflive myterne om universitetet« og »Til hvad nytte er et universitet?«

Også ved de følgende årsfester med deltagelse af repræsentanter fra administration, det politiske liv og erhvervslivet fandt rektor det nødvendigt at kommentere fortsatte krav om nedskæringer. Standardforringelser i form af flere studerende pr. lærer betegnedes nu ganske vist i finanslovsforslagene som produktivitetsstigninger, men afspejlede

*Grebet strammes
i 1980'erne*

De permanente nedskæringstrusler i 1980'erne bragte de studerende på barrikaderne, ikke uden forståelse fra de ansatte. Ved årsfesten i 1988 var budskabet klart. Det danske samfund har brug for universitetet. (Fyns Pressefoto).

*Grebet strammes
i 1980'erne*

det samme: færre ressourcer til en given undervisningsaktivitet. Ganske vist blev der ikke mere angivet direkte reduktioner i de økonomiske rammer for det kommende finansår som i 1985; men for de efterfølgende budgetoverslagsår blev der uden undtagelse annonceret nedskæringer. I slutningen af 1980'erne skete der yderligere den stramning, at omfanget af de varslede reduktioner øgedes, ligesom de i højere grad skulle klares tidligt i planlægningsperioden. I slutningen af 1980'erne fremkom endvidere konkrete ministerielle besparelsesforslag, der indebar en nedlæggelse af universitetets lægeskole og en kraftig reduktion af humanioras fagvifte.

De dystre udsigter for universitetets fremtidige økonomiske rammer har beklageligvis ikke fortonet sig ved indgangen til 1990'erne. I 1991 skete for første gang økonomisk begrundede afskedigelser. Ved 25 års jubilæet må universitetets budgetansvarlige konkludere, at yderligere fyringer på længere sigt kun kan undgås, såfremt universitetet som i 1980'erne til stadighed formår at få ændret på forudsætningerne for de af ministeriet foretagne budgetberegninger.

Budgetreform

Budgetreformen var en vigtig forudsætning for 1980'ernes stadig tættere ministerielle styring af Odense Universitet og andre videregående uddannelsesinstitutioner.

Budgetreformen havde været længe undervejs. Dele af reformens hovedformål blev drøftet allerede i slutningen af 1960'erne, inden oliekriserne i 1970'erne understregede behovet for at stoppe væksten i de offentlige udgifter. Hovedprincipperne blev præsenteret i 1974. Det drejede sig om opdeling af de videregående uddannelsesinstitutioners bevillinger på hovedfagområder og på uddannelse og forskning. Lærerbehovet skulle beregnes, så der var et bestemt forhold mellem aktive studerende og lærere, den såkaldte S/L ratio. Studenterbelastningen opgjordes ved antallet af studietrinstilvækster, der fremkom på grundlag af antallet af aflagte eksaminer med et tillæg for frafaldne studerende. Begyndelsestidspunktet for reformen var fastsat til finansåret 1978/79, men et omfattende udredningsarbejde inklusive høringer af de berørte institutioner forsinkede iværksættelsen til 1980. Odense Universitet var som de fleste institutioner meget afvisende over for forslaget.

Med budgetmodellens iværksættelse i 1980 blev antallet af studieaktive studerende afgørende for størrelsen af de statslige bevillinger. Ved semestrets begyndelse i 1980 gav en gruppe studerende dette bud på, hvorledes Undervisningsministeriet kunne indhente oplysninger om studenteraktiviteten. Eneste ulempe var måske, at lærere og teknisk-administrativt personale måtte kravle under tælleapparatet, for at der ikke skulle udløses uretmæssigt store bevillinger. (Foto: Th. Møller Kristensen).

Budgetmæssigt skulle der ske en adskillelse mellem forskning og undervisning bl.a. for at undgå, at lavere studentertal skulle føre til reducerede forskningsbevillinger. Også andre aktivitetstyper end forskning og egentlig kandidatundervisning skulle budgetteres særskilt. Det gjaldt f.eks. propædeutisk, klinisk og postgraduat undervisning og censur. Der skulle desuden med reformen sikres gennemskuelighed for såvel de videregående uddannelsesinstitutioner som de bevilgende myndigheder, så der blev bedre sammenlignelighed mellem institutioner og hovedområder. Decentralisering af budgetteringen, idet bevillingerne ikke skulle gives samlet til universitetet, men til fakulteterne og andre budgetområder, havde til formål at sikre bedre argumentationsmuligheder over for de bevilgende myndigheder.

Reformen var således iklædt argumenter, der appellerede til universitetets egeninteresse. Universitetet som helhed var til trods herfor skeptisk over for den stærke centralstyring, som budgetreformen muliggjorde. Det var især den budgetmæssige adskillelse mellem forskning og undervisning, der var betænkelighed ved. Rektor Aage Trommer kommenterede det i sin beretning ved årsfesten i juni 1981. Han anførte, at en universitetslærer er en forsker, der underviser, og

*Grebet strammes
i 1980'erne*

at universitetet fandt det helt afgørende, at undervisningen fortsat blev givet af forskere. Budgetreformen gjorde det muligt for fakulteterne i højere grad at styre forskningsressourcerne hen til særlig programforskning, der skulle fremstå som egentlige tyngdepunkter i fakulteternes forskningsprofil. Konsekvensen kunne let blive, at universitetslærere, hvis forskning lå uden for disse tyngdepunkter, ville få reduceret deres forskningstid. Rektors betænkelighed var i overensstemmelse med konsistoriums tidligere udtalte ønske om en fastholdelse af ufa-normen for den enkelte universitetslærer. Men netop som en af forudsætningerne for budgetreformens gennemførelse havde Undervisningsministeriet i december 1980 meddelt, at det ikke så nogen mulighed for en opretholdelse af ufa-normen, der gav den enkelte universitetslærer ret og pligt til at anvende 40% af sin arbejdstid på forskning. Adskillelsen mellem forskning og undervisning kunne ifølge Aage Trommer også føre til, at der centralt blev truffet beslutning om en ændret fordeling af de eksisterende forskningsressourcers anvendelse. Der ville kunne ske en centralt styret forskydning mellem institutioner og mellem hovedområder og ske en forskydning i retning af øget vægt på programbevillinger på bekostning af den enkelte forskers frie valg af sit forskningsfelt.

Budgetreformens tendens til centralisering indebar en klar centrifugal udvikling på universitetet. I og med at universitetet ikke længere fik en totalramme, men at fakulteterne fik hver sin ramme, opfattede de ressourcerne som deres egne. I knaphedstider blev denne tendens naturligt mere udtalt, hvorfor rektor konstaterede en udvikling »mod fire små universiteter i indbyrdes isolation«. Han beklagede denne udvikling, som bl.a. forstærkedes ved, at Undervisningsministeriet havde etableret systematiske dekanmøder.

Det kan hævdes, at de anførte betænkeligheder ved budgetreformen alene byggede på generelle forsknings- og uddannelsespolitiske overvejelser. Det måtte også blive herved, da en nærmere vurdering af budgetreformen for universitetet måtte afvente dens konkrete udmøntning i praksis over en længere periode. Udviklingen i 1980'erne kom imidlertid til at bekræfte de frygtede konsekvenser i ganske høj grad. For 1980'erne som helhed blev budgetmodellen brugt til at lægge pres på universitetet, idet særbevillinger fik øget vægt i forhold til universitetets basisbevilling. Og den erklærede fordel ved den budgetmæssige adskillelse mellem undervisning og forskning skulle vise sig at komme til at koste Odense Universitet ganske dyrt.

Langsigtet planlægning

Budgetmodellen var et vigtigt ministerielt værktøj til at håndtere de knappe ressourcer, og gennem centrale krav om, at Odense Universitet som andre videregående uddannelsesinstitutioner skulle foretage en langsigtet planlægning, fik Undervisningsministeriet endvidere tilvejebragt et beslutningsgrundlag for prioriteringen af universiteternes uddannelses- og forskningsressourcer. I dette arbejde sekunderedes ministeriet af særligt fagkyndige råd, de faglige landsudvalg vedrørende uddannelserne og forskningsrådene vedrørende forskningen. Det var en konstruktion, Odense Universitet ikke altid følte sig tryk ved. Københavneriet lå undertiden ikke fjernt fra en del af embedsmændene og de rådgivende organers medlemmer. Centralisering blev i løbet af 1980'erne i stigende grad et mål for planlægningen frem for den hidtidige decentraliseringspolitik.

Allerede fra slutningen af 1970'erne blev det centrale planlægningsarbejde vedrørende de videregående uddannelser udbygget; men i 1980'erne øgedes planlægningskravene markant og kom også til at omfatte fakulteternes forskning. Planlægningen fik især betydning, da den såkaldte grønthøstermetode eller generelle besparelser, der indebar en jævn fordeling af besparelserne, krævedes afløst af selektive besparelser. Selektive besparelser på den enkelte institution indebar, at besparelserne skulle fordeles på baggrund af en prioritering, så ønskede forskningsmæssige tyngdepunkter og uddannelser med gode beskæftigelsesudsigter gik fri af besparelser eller endog blev tilført yderligere ressourcer, trods generelt faldende økonomiske rammer. Ikke mindst den liberale undervisningsminister Bertel Haarder var talsmand for sidstnævnte metode for at sikre tilstrækkelige ressourcer til en relativ hurtig omstilling mod erhvervsrettede uddannelser. Det kunne betyde nedlæggelse af en række fag og institutter ved de enkelte institutioner.

Centrale Dracula-bander til fremme af decentral planlægning

I Undervisningsministeriet var forventningerne til, at institutionerne selv ville foretage selektive besparelser, ikke store. Erfaringerne fra det hidtidige planlægningsarbejde tydede ikke herpå; men samtidig erkendtes det, at der ville blive stærk politisk uro, hvis ministeriet greb ind på tværs af fakulteternes eget planlægningsarbejde. Undervisningsministeren risikerede at komme i mindretal i Folketinget.

Limousine-service er ikke en del af universitetets hverdag. Men livr kl dte studerende havde sparet sammen til en tur for en ministeriel spare-bande, da den i foråret 1989 var på besøg på universitetet for at blive orienteret om det humanistiske fakultets planlægning bl.a. på baggrund af ministerielle overvejelser om på landsplan at koncentrere en række fag på færre universiteter. (Fyns Pressefoto).

Det var derfor et ganske klogt udspil fra Undervisningsministeriets side, da det som noget nyt i foråret 1983 besluttede at afholde såkaldte besøgsrunder på institutionerne. Det gjaldt i første omgang de humanistiske og naturvidenskabelige fakulteter.

Besøgene var helt klart fremmende for fakulteternes planlægningsarbejde. Udvalgene skulle nemlig vurdere, hvorvidt omstillingskravene til fakulteterne i retning af mere vægt på erhvervsrettede uddannelser og samtidige besparelser kunne klares ved den allerede igangsatte decentrale faglige planlægning, eller om det var nødvendigt med centrale udvalg til at klare planl gningsproblemerne. Meningen med det sidste var ikke til at tage fejl af. Rammerne for selvstyret var således begrænsede, om end fakulteterne med besøgene samtidig vandt tid i omstillingsprocessen, hvilket ikke var uden betydning med en undervisningsminister, der skulle blive kendt for sin impulsivitet.

Besøgene blev imødeset med betydelig angstelse. Fakultetsr dene følte det som en kniv på struben, da de til m derne blev bedt om at redegøre for, hvilke fag/forskningsområder der ønskedes bevaret og ud-

bygget, og hvilke der kunne reduceres. Udtrykket Dracula-bande viser, hvilke følelser der næredes over for det selvindbudne udvalg. De humanistiske kandidaters beskæftigelsesproblemer var manifesterede, men også de naturvidenskabelige kandidater inden for biologi havde høj arbejdsløshed. Når det naturvidenskabelige fakultet omtalte sine kandidaters gode beskæftigelsesmuligheder, må det således især have haft kandidaterne med de »hårde« fag matematik, fysik og kemi i tankerne.

Dracula-banden aflagde besøg i to omgange, i juni og september 1983. Efter første runde gav dekanerne for humaniora og naturvidenskab udtryk for stor tilfredshed med mødernes forløb. Dracula-banden havde slet ikke virket blodtørstig. Tværtimod fik humaniora ifølge dets dekan, professor Jørn Moestrup, håb om tilførsel af nye stillinger til fremme af fakultets omstillingspolitik, og naturvidenskabs dekan, lektor Chr. Lohse, var overmåde tilfreds med embedsmændenes meget detaljerede viden om hovedområdet. Det kan opfattes som politisk hensigtsmæssige udtalelser i forhold til Undervisningsministeriet, men de indeholdt også klare signaler indadtil.

Fakulteterne bevarede planlægningsinitiativet også efter besøgsrunderne. Men Undervisningsministeriet krævede i forlængelse af besøgene indsendelse af langtidsplaner og fik herigennem bedre indblik i fakulteternes udvikling og prioriteringer, og dermed også bedre mulighed for fremtidig styring.

Det blev ikke kun humaniora og naturvidenskab, der fik besøg af Dracula. Turen kom i 1984 til lægevidenskab, der stod over for betydelige reduktioner. Det var en konsekvens af nedsat optagelsestal som følge af begyndende beskæftigelsesproblemer for de medicinske kandidater. I 1985 kom turen også til samfundsvidenskab. Humaniora og naturvidenskab blev på ny besøgt i 1989. Besøgsrunder af ministerielle embedsmænd med bisiddere fra de rådgivende organer blev et fast led i den stadig tættere ministerielle overvågning af universitetet i 1980'erne.

Langtidsplanlægning under skiftende forudsætninger

Indsendelse af langtids- eller strategiplaner til ministerium og rådgivende organer blev i 1980'erne en fast del af arbejdet i de kollegiale organer. Formålet var ikke kun styring og at få fakulteternes egen udmøntning af forventede nedskæringer; men planerne indgik også i de

*Grebet strammes
i 1980'erne* centrale organers arbejde med at få tilført øgede ressourcer ikke mindst til forskningen.

Fakulteterne havde interesse i at fremlægge gode langtidspaner. Der blev lagt et stort arbejde i udarbejdelsen af dem, ikke mindst i forbindelse med indkaldelsen af syvårsplaner fra hvert fakultet i 1986. Langtidspanlægningen vanskeliggjordes imidlertid af usikkerhed omkring de fremtidige økonomiske rammer, herunder ikke mindst af kravet om, at der skulle planlægges ud fra forskellige forudsætninger. I princippet skulle planlægningen med dertil hørende fremtidige bemandingsplaner, typisk på institutniveau, ske for det første ud fra budgetmodellens minimumsrammer, for det andet ud fra ønskerne om tilførsler af nye stipendier og stillinger og for det tredje ud fra forventningerne om tilførsler af eksterne midler.

Fakulteterne skulle planlægge også med henblik på de værste tænkelige forudsætninger. Det bidrog til, at universitetet med sit kollegiale styre brugte utroligt store ressourcer på planlægningen. Mange diskussioner kunne imidlertid være blevet afsluttet langt hurtigere, hvis deltagerne havde vidst, at de pessimistiske forventninger, der byggedes op ved indgangen til 1980'erne og blev holdt vedlige i det følgende tiår ved de negative budgetfremskrivninger i finanslovsforslagene, blev imødegået af den faktiske udvikling. Med undtagelse af lægevidenskab, der som det eneste fakultet har haft direkte faldende studentertal i 1980'erne, voksede tilgangen af nye studerende nemlig så stærkt, at universitetets økonomiske rammer udviklede sig langt mere positivt end forudset af de centrale uddannelsesplanlæggere ved indgangen til 1980'erne. Behovet for kandidater med en videregående uddannelse og Odense Universitets evne til gennem omstilling at imødekomme dette behov førte til, at planlægningens forudsætninger hele tiden måtte justeres i opadgående retning.

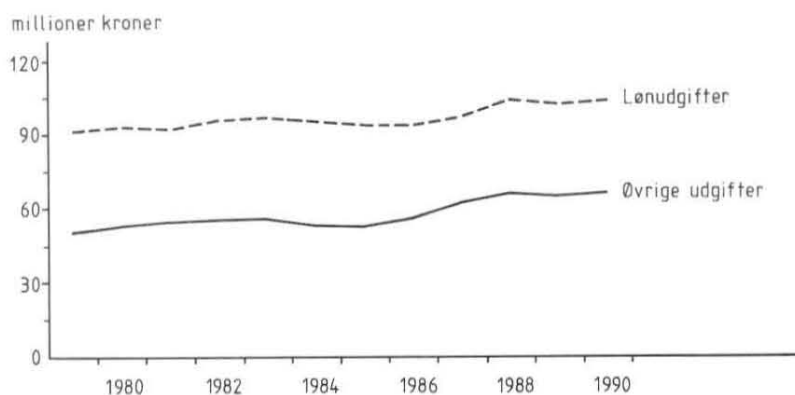
11. Fortsat vækst under omstilling

Fattigfirsernes studenterfabrik

Nedskæringstruslerne var i 1980'erne en del af hverdagen på de danske universiteter. Odense Universitet var ingen undtagelse. Alligevel var universitetets budget større, også regnet i faste priser, og der var flere ansatte ved indgangen til 1990'erne end ti år tidligere. Væksten i tiåret var dog afdæmpet i forhold til udviklingen frem til slutningen af 1970'erne, og flere år var præget af økonomisk stagnation.

Den fortsatte vækst i 1980'erne svarede ikke umiddelbart til politikernes eller de centrale uddannelsesplanlæggeres forventninger. I 1980 regnedes således med en vækst i den ressourceudløsende studentebelastning på godt 10% frem til 1988, dvs. med uændrede gennemførelsesprocenter forventedes kun en beskedent stigning i studentertallet og antallet af aflagte eksaminer. Alligevel skete der ved Odense Universitet næsten en fordobling af studentertallet i 1980'erne, og antallet af aflagte eksaminer fordobledes, således at det trods væksten

Figur 11.1 Odense Universitets driftsregnskab, 1979-90 (faste priser, 1978=100)

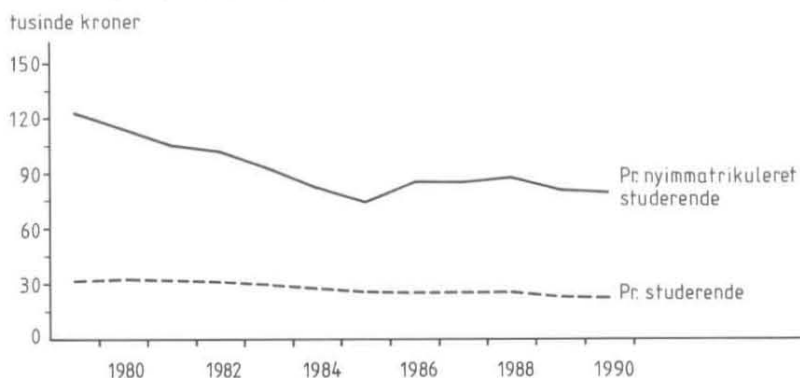

Anmærkning: Inklusiv »forskellige tilskud«, forskerrekruiteringsplan og retsmedicinske undersøgelser, men eksklusiv særbevillinger.

Kilde: Årsberetninger for Odense Universitet og Statistisk Årbog.

*Fortsat vækst
under omstilling*

Figur 11.2 Odense Universitets driftsudgifter pr. studerende, 1979-90
(faste priser, 1978=100)

Kilde: Årsberetninger for Odense Universitet og Statistisk Årbog.

samtidig lykkedes at øge effektiviteten regnet i budgetmodellens studietrinstilvækster.

Sammenholdt med stigningen i studentertal var væksten i Odense Universitets budget meget beskedent. Der skete ganske enkelt et kraftigt fald i de økonomiske ressourcer pr. student. Det blev af de bevilgende myndigheder tidligere betegnet som standardforringelser, men i slutningen af 1980'erne som produktivitetsstigninger. For lærere og studerende, hvis dagligdag blev præget af undervisning på forelæsningshold med flere hundrede studerende, fik universitetet i stigende grad præg af en studenterfabrik.

Effektiv uddannelsesplanlægning

Den stærke vækst i antallet af studerende var resultatet af en ganske effektiv uddannelsesplanlægning. Tilgangen til de traditionelt erhvervsrettede uddannelser øgedes. Samtidig etableredes flere nye uddannelser, og uddannelserne traditionelt orienteret mod den offentlige sektor fik nye rammer og indhold. Universitetets uddannelseskapacitet omstilledes for at imødekomme samfundets behov og de politiske ønsker om at få flere kandidater med erhvervsrettede uddannelser. Det var en omstilling, som universitetet i en række tilfælde selv tog initiativ til, men omstillingen opfattedes som en nødvendighed for at hindre, at de truende nedskæringer skulle blive til virkelighed. Undervisningsministeriet var endvidere i samarbejde med de faglige landsudvalg selv særdeles aktiv med direkte at fremtvinge en række uddannelsesreformer i perioden.

Koncentrerede studerende in spe i 1988. Som led i konkurrencen om kommende studerende afholder universitetet såkaldte uddannelsesdage. Elever, der står over for at skulle afslutte deres gymnasieforbøb eller at tage anden adgangsgivende eksamen, får her mulighed for en førstehåndsorientering om de enkelte fag ved universitetet. (Foto: Birte Palle Jørgensen).

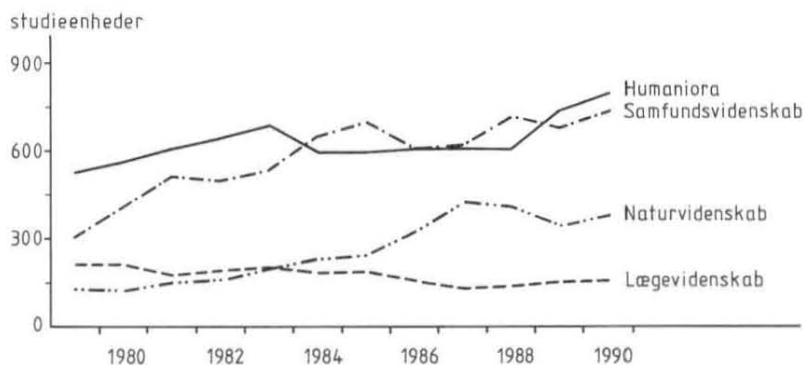
Selv om Odense Universitet i en række forhold måtte være uenig med Undervisningsministeriets uddannelsespolitik, var der basis for et konstruktivt samarbejde. Universitetet var interesseret i reformer, men ønskede samtidig at befæste sin position som regionaluniversitet inden for en række mere traditionelle uddannelsesområder. Det var i overensstemmelse med ministeriets decentrale uddannelsespolitik, som havde ført til universitetets anlæggelse og udbygning. Ønsket om en uddannelsesmæssig decentralisering viste sig bl.a. i administrationen af adgangsbegrænsningen til universiteterne, der blev indført i 1977.

Den centrale styring af tildelingen af studiepladser favoriserede således Odense Universitet i begyndelsen af 1980'erne. Adgangskravene til Odense Universitet var derfor i denne periode relativt beskedne sammenholdt med universiteterne i København og Århus. Indtil 1980 var det kun på lægevidenskab, at der ikke var ledige studiepladser. I begyndelsen af 1980'erne steg adgangskravet til medicinstudiet betydeligt, samtidig med at antallet af optagelsesområder med ledige pladser indsnævredes. Det var først fra 1987, at universitetet måtte melde udsolgt på alle de optagelsesområder, hvor ministeriet ikke generelt havde dekretet fri adgang.

Den politiske styring af fordelingen af studiepladser betød også, at 185

*Fortsat vækst
under omstilling*

Figur 11.3 Antal nye studerende på Odense Universitet fordelt på hovedområder, 1979-90.

Anmærkning: Opgjort på studieenheder eksklusiv åbne universitetsstuderende og kiropraktorstuderende.

Kilde: Statistisk Årbog for Odense Universitet (1989) og oplysninger fra Studievejledningen.

udviklingen i tilgangen af nye studerende var meget forskellig for Odense Universitets enkelte hovedområder i 1980'erne. Det var således et politisk ønske at fremme de tekniske og merkantile uddannelser, der var orienteret mod det private arbejdsmarked. Studentertilgangen voksede da også meget stærkt på naturvidenskab – med omkring en tredobling, idet der her generelt var fri adgang 1985-88 – og på samfundsvidenskab med godt en fordobling.

Mere overraskende er det, at også humaniora øgede sit studentertal i 1980'erne, de humanistiske kandidaters meget vanskelige beskæftigelsessituation og de politiske intentioner taget i betragtning. Fremgangen lå dog, som der redegøres nærmere for i det særlige kapitel om humaniora, netop på uddannelser rettet mod det private arbejdsmarked.

I modsætning til de øvrige hovedområder var der på lægevidenskab et mærkbart fald i antal nyoptagne studerende. Medvirkende hertil var, at de medicinske kandidaters beskæftigelsessituation forværredes i begyndelsen af 1980'erne, samtidig med at kandidaterne uændret var orienteret mod den offentlige sektor uden oplagte alternative beskæftigelsesmuligheder. En overproduktion af medicinske kandidater var desuden særdeles ressourcekrævende. De medicinske kandidater er således universitetets dyreste. De er dobbelt så dyre som naturvidenskabs kandidater og henholdsvis tre og fire gange så dyre som humanioras og samfundsvidenskabs kandidater opgjort i runde tal pr.

aktivt studieår og uden at tage hensyn til, at mediciner-uddannelsen er normeret som den længste. Tilgangen af studerende ved lægevidenskab omfattede også idræt-studerende, men samme nedadgående tendens gjorde sig gældende for dem som for de medicin-studerende. Det er på denne baggrund ikke overraskende, at trusler om nedlæggelse netop har været rettet mod det lægevidenskabelige fakultet.

*Fortsat vækst
under omstilling*

Tilpasning til de nye tider

Væksten og omstillingen af uddannelsesaktiviteterne stillede betydelige krav til de enkelte hovedområders fleksibilitet. Det gjaldt samarbejdet mellem de enkelte hovedområder i forbindelse med etableringen af en række nye kombinationsuddannelser, og det gjaldt internt på de enkelte hovedområder, hvor der var behov for nye samarbejdsrelationer bl. a. i forbindelse med ændringer af de eksisterende uddannelser. Hertil kom, at sammenslutningen i 1977 mellem Odense Universitet og Tietgenskolens handelshøjskoleafdeling både på humaniora og samfundsvidenskab indebar, at medarbejdere med baggrund i meget forskellige organisationskulturer skulle lære at fungere sammen under styrelseslovens kollegiale ledelsesform.

Hendes Majestæt Dronning Ingrid, de lærde nypromoverede doktores med deres doktorbreve i skødet og et udsnit af de særligt indbudte gæster lytter interesseret til stud. mag. Roald Andersen, der holder de studerendes festtale ved årsfesten i 1982. Roald Andersen redegjorde bl. a. i sin tale for de studerendes vilkår. De var – som tidligere og senere – præget af vanskelige boligforhold og en efter de studerendes mening utilstrækkelig offentlig uddannelsesstøtte, hvorfor erhvervsarbejde var udbredt blandt de studerende med forlængelse af studietiderne til følge. (Foto: John Fredy).

*Fortsat vækst
under omstilling*

*Afsætningen af kandidater til det private erhvervsliv øgedes voldsomt i løbet af 1980'erne. En af de mange måder, hvorpå kontakten etableredes, var den såkaldte Karrieredag. Det er en form for messe arrangeret af den fynske lokalafdeling under de handels- og økonomistuderendes internationale organisation, AISEC, hvor en række firmaer fra hver sin stand får lejlighed til at udveksle praktiske oplysninger med interesserede studerende.
(Foto: Birte Palle Jørgensen).*

I de efterfølgende kapitler er der for de enkelte hovedområder mere detaljeret redegjort for reformerne på kandidatuddannelserne og for den strukturelle tilpasning, der var nødvendig. Det er således karakteristisk, at institutstrukturen i slutningen af 1980'erne ændredes på tre af de fire hovedområder. Undtagelsen var naturvidenskab, der fra begyndelsen havde en fleksibel struktur med få store institutter. Strukturændringerne må ses som led i bestræbelserne på at styrke universitetets forskningsmiljøer og ikke mindst forskeruddannelsen, jf. kapitel 16; men de indebar samtidig en opgivelse af den især på humaniora fremherskende identitet mellem institut og en enkelt uddannelse. De stigende krav til hovedområdernes uddannelsesmæssige fleksibilitet betød, at det enkelte instituts lærere typisk skulle bruges i undervisningen på flere forskellige uddannelser.

Det var ikke kun internt, at uddannelsesomstillingen mod den private sektor krævede nye samarbejdsrelationer. Der var også behov for yderligere at få udbygget universitetets relationer til det omgivende samfund. Det var ikke nyt for de dele af universitetet, der traditionelt

uddannede til erhvervslivet; men ikke mindst humaniora havde et problem her. Universitetet har som en af sine væsentlige opgaver at stille kritiske spørgsmål, men den gensidige forståelse mellem universitetet og det omgivende samfund fik unægtelig et knæk i 1970'erne. Mange projekter på universitetet havde dengang som hovedformål at dokumentere rigtigheden af Karl Marx' godt 100 år gamle teser om det kapitalistiske samfund og dets undertrykkelse af arbejderklassen. Skulle en større del af universitetets kandidater have beskæftigelse i det private erhvervsliv, skulle nogle stereotype fjendebilleder unægtelig manes i jorden. Nødvendigheden heraf var åbenbar. Arbejdsløsheden var uhyggelig høj for de humanistiske kandidater, men også naturvidenskabs kandidater inden for biologi havde vanskeligt ved at få beskæftigelse. Og den offentlige sektor forventedes ikke at kunne op-suge de arbejdsløse endside de kommende års produktion af humanistiske og naturvidenskabelige magistre.

Der havde siden universitetets begyndelse været en dialog mellem universitet og det private erhvervsliv. Nyt var det imidlertid, at så mange grupper nu fik interesse i at deltage i dialogen. Det viste sig f.eks. i de offentlige høringer, Universitetscenterforeningen lod afholde i begyndelsen af 1980'erne, hvor det tilbagevendende tema var universitetskandidaternes anvendelighed i det private erhvervsliv. Universitetscenterforeningens navneændring til Universitet og Samfund i 1981 var et af tegnene på de nye tider.

Ud over de mange velmente ord var det afgørende for dialogen, at stadig flere magistre lod sig ansætte i det private erhvervsliv. Flere kunne bl.a. i »Nyt fra Odense Universitet« udbrede det glade budskab, at det slet ikke var så slemt. For nogle viste arbejdet sig at være særdeles meningsfyldt, og de på universitetet erhvervede færdigheder gjorde god nytte.

Det var et budskab, som ikke var overraskende for en del ældre magistre, der i mange år havde arbejdet i det private erhvervsliv; men i disse år var det nødvendigt at slå på tromme for budskabet. Det gjaldt også for Odense Universitet, selv om det havde ry for at være lidt konservativt blandt de danske universiteter.

Der blev anvendt ganske betydelige ressourcer på at få de arbejdsløse magistre i arbejde. Det skete først med en generel projektgruppeordning fra 1977, ifølge hvilken det offentlige gav løntilskud til private arbejdsgivere, der ansatte ledige akademikere til udarbejdelse af projekter, som under normale forhold ikke ville blive realiseret. En

*Fortsat vækst
under omstilling*

udbygning af den offentlige støtte skete fra 1982, da bl.a. SVUF modtog midler til afholdelse af erhvervsintroducerende kurser. Kurserne skulle efterfølges af praktik i det private erhvervsliv. 1985/86 gav Undervisningsministeriet desuden løn til 15 andendelsstuderende til praktikophold. Tilskudene ophørte med udgangen af 1980'erne, men da var forståelsen mellem universitetet som helhed og det private erhvervsliv også genetableret.

Også erhvervslivet søgte at fremme ansættelsen af magistre. Den lokale virksomhed Thrige-Titan stillede således på initiativ af Thrige-fonden i 1984 10 stipendier til rådighed for en to-årig omskoling og efteruddannelse. Omskolingsordningen omfattede bl.a. forpligtelsen til et halvt års uddannelsesophold ved et af Thrige-Titans datterselskaber i udlandet. Tilbudet var rettet til alle »unge med en længerevarende uddannelse og ringe udsigt til beskæftigelse inden for uddannelsens traditionelle fagområde«. Der indkom i alt 274 ansøgninger fra personer med meget forskellig uddannelsesmæssig baggrund. Det gjaldt humanistiske og naturvidenskabelige kandidater fra hele landet, men f.eks. også folkeskolelærere og bibliotekarer. Dansk Arbejdsgiverforening lancerede desuden en kampagne for at få akademikere ud i erhvervslivet. I 1989 kom da også meldingen i en rapport udarbejdet af Det faglige landsudvalg for de humanistiske Uddannelser, at humanisterne fungerede godt i erhvervslivet. Alene fra 1984 til 1988 var antallet af humanister i den private sektor øget fra 228 til 1.124, og en opgørelse af beskæftigelsessted for de naturvidenskabelige kandidater fra Odense Universitet viser, at andelen med privat ansættelse steg markant fra begyndelsen af 1980'erne. En mindre kulturrevolution havde fundet sted. Uddannelsesomstillingen i 1980'erne bar frugt.

12. Naturvidenskab. Vækst og omstilling under stabile rammer

Naturvidenskab var det hovedområde, der havde den relativt stærkeste studentervækst i 1980'erne. Den oprindelige organisatoriske struktur med seks store institutter viste sig hensigtsmæssig til at klare væksten samtidig med etableringen af flere nye uddannelser.

Studenterindtaget skete overvejende på den 2-årige naturfaglige basisuddannelse, som er speciel for Odense Universitet. Basisuddannelser findes også på Roskilde og Aalborg Universitetscentre, men er dér projektorienterede. På Odense Universitets basisuddannelse får den studerende et tværfagligt kendskab til såvel biologien som de eksakte fag, matematik, fysik, kemi og datalogi. Efter basisuddannelsen er der mulighed for studievalg enten i retning af en specialisering inden for de biologiske fag eller mod en kombination af to fag.

Traditionelt har en stor del af de naturvidenskabelige kandidater fået ansættelse i gymnasieskolen. I 1981 gjaldt det godt halvdelen af de første 56 uddannede kandidater. Selv om kun de naturvidenskabelige kandidater fra den biologiske linje var ramt af arbejdsløshed af betydning i begyndelsen af 1980'erne, var udsigten til et stop for nyansættelser i gymnasieskolen medvirkende til, at det naturvidenskabelige fakultet igangsatte uddannelsesreformer bl.a. med etablering af uddannelser, der sigtede på ansættelse uden for undervisningssektoren. Dette arbejde har ført til, at naturvidenskab ved indgangen til 1990'erne leverer undervisning til flere uddannelser end i begyndelsen af 1980'erne.

I 1982 formaliseredes datalogi således som bifag ved fakultetet, og der blev oprettet 40 pladser til studerende, som ville følge et forkursus til en udenlandsk kiropraktoruddannelse. Samme år fik de kemistuderende mulighed for at kombinere deres uddannelse med erhvervsøkonomi udbudt under det samfundsvidenskabelige hovedområde. Med samme hovedområde blev i 1984 de første studerende optaget til en ny kombinationsuddannelse matematik-økonomi. Tilgangen til studiet har været omkring 20 studerende om året som forudsat i fakul-

tetets langtidspan. Derimod har en forsøgsuddannelse inden for human ernæring, ligeledes med studenteroptag fra 1984, ikke vist sig levedygtig. Bl.a. ville Undervisningsministeriet ikke støtte uddannelsen med forskningsressourcer, som ønskedes koncentreret på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i København. Uddannelsen blev derfor standset i 1988.

Samarbejde med Odense Teknikum – trods udenbys benspænd

Betydelig studenterinteresse har der været for to uddannelser etableret i samarbejde med Odense Teknikum, nemlig kemi-teknikum-ingeniøruddannelsen og kandidatuddannelsen i datateknik, begge begyndt i 1986. Til førstnævnte uddannelse sker studentertilmeldingerne til Odense Teknikum, idet det naturvidenskabelige fakultet på universitetet giver undervisning i de basale og teoretiske kemifag. Til datateknik-uddannelsen sker registreringen af studerende på det naturvidenskabelige fakultet. Antallet af nyimmatrikulerede, godt 50 om året, er i overensstemmelse med det planlagte. Undervisningen deles nogenlunde ligeligt mellem de to institutioner.

Samarbejdet mellem det naturvidenskabelige fakultet og Odense Teknikum fremhæves i Undervisningsministeriets besøgsrunderapport fra 1990 som et godt eksempel på tværinstitutionelt samarbejde til efterfølgelse andre steder i landet. Samarbejdet, som har fået støtte af det fynske erhvervsliv bl.a. formidlet gennem SVUF, er da også planlagt udbygget med en kandidatgrad oven på den tre-årige kemiingeniøruddannelse. Roserne fra Undervisningsministeriet er for så vidt forståelige, som samarbejdet har til formål at øge udbudet af kandidater med tekniske kvalifikationer først og fremmest til det private erhvervsliv i overensstemmelse med de erklærede centrale uddannelsespolitiske ønsker. I sin årsfesttale i efteråret 1985 undrede rektor Carl Th. Pedersen sig dog over, at kemi-teknikum-uddannelsen endnu ikke var i gang. Udvalgsarbejdet hertil var begyndt allerede i 1983 og det odenseanske forslag for længst afleveret indeholdende en fuldt færdig studieplan.

Den noget forsinkede godkendelse af kemi-teknikum-uddannelsen kunne skyldes almindelig sendrægtighed i Undervisningsministeriets administrative system med tilhørende rådgivende organer. Det er dog tankevækkende, at rektor i samme årsfesttale i en anden lignende sag takkede for et godt samarbejde med Undervisningsministeriets em-

Flaskehals-kurser skal ikke opfattes bogstaveligt. De havde ikke nødvendigvis noget med flydende væsker at gøre. De var i 1986 et tilbud fra undervisningsminister Bertel Haarder om ekstra midler til afvikling af kurser i den normalt undervisningsfri periode om sommeren. Tilbudet, som omfattede en særlig »studenteløn« på 6.200 kr om måneden, gjaldt studier som datalogi, bioteknik og ingeniøruddannelserne, hvor der var mangel på færdiguddannede kandidater. På billedet modtager de studerende Anders Christensen og Birgit Michelsen vejledning på et sådant kursus af lektor Hans Degn, Biokemisk Institut. (Fyens Stiftstidende 10. juli 1986).

Naturvidenskab
Vækst og omstilling
under stabile
rammer

bedsmænd. Det drejede sig om planerne for etablering af en akademiingeniøruddannelse, også i samarbejde med Odense Teknikum. Forklaringen på, at disse planer tilsyneladende var ved at løbe ud i sandet, søgte rektor uden for ministeriet. Han var ganske vist ikke sikker, men det var hans skøn, »at en politisk indflydelsesrig opposition har haft held til at overbevise de besluttende myndigheder om, at det ville være en dårlig ide, at Odense Universitet og Odense Teknikum gik sammen om en ingeniøruddannelse«.

Oppositionen fandt rektor i form af en uskøn alliance omfattende de andre teknika, som ikke undte Odense Teknikum en uddannelse, de ikke havde, og fagforeningspolitiske interesser, der ønskede at fastholde teknika som uddannelsessteder for mellemuddannelser, medens tekniske kandidatuddannelser skulle være forbeholdt Danmarks Tekniske Højskole og de to ingeniørakademier i København og Ålborg. »Institutionsimperialismen, der går ud på at bevare nogle vel-etablerede forrettigheder«, havde med Carl Th. Pedersens ord tydeligt vist sig i det forberedende udvalgsarbejde under hans formandskab. Udvalget, der var nedsat for at vurdere forslaget, havde således delt sig geografisk; udvalgsmedlemmer fra institutioner uden for Fyn var alle imod de fynske repræsentanters ønske om samarbejde. Sam-

*Naturvidenskab
Vækst og omstil-
ling under stabile
rammer*

arbejdet realiseredes som nævnt omkring kemi-teknikum og datateknik-uddannelserne, men akademiingeniørplanerne har indtil videre måttet opgives.

Bachelors tidligt på færde

Selv om naturvidenskab havde en kraftig vækst i antallet af studerende på den naturfaglige basisuddannelse, og de nye uddannelser planlagt i begyndelsen af 1980'erne yderligere forøgede studenterindtaget, fortsatte fakultetet med planer om uddannelsesreformer i slutningen af tiåret. Der har været udvalgsarbejde vedrørende uddannelser med et mere specielt sigte f.eks. inden for slagteriteknik, hvor der evt. kunne være basis for en udvidelse af samarbejdet med Odense Teknikum samt andre institutioner.

I 1990 ændredes studenterindtaget i lighed med landets øvrige naturvidenskabelige fakulteter til ikke som hidtil at være til kandidatstudier, men til tre-årige bachelorstudier. Hvorvidt bachelorerne

Fredagsbaren skal tages for pålydende. Den drejer sig om flydende væsker og social kontakt. Baren åbnedes officielt i 1985, da administrationen havde sikret den plads i venlige omgivelser nær universitetets boghandel. Initiativet fra studerende ved natur- og lægevidenskab til at samles hver fredag eftermiddag fik hermed det blå stempel, samtidig med at det understregedes, at baren var åben for alle studerende og ansatte ved universitetet. (Nyt).

skulle have garanti for optagelse på kandidatstudierne var et i første omgang afgørende stridspunkt mellem fakulteterne og undervisningsminister Bertel Haarder, der bl.a. i overensstemmelse med Dansk Arbejdsgiverforenings ønsker ville begrænse overgangsfrekvensen. Efter folketingsvalget december 1990 fik oppositionens krav om, at bachelorerne skulle have ret til at fortsætte på kandidatstudierne, øget vægt. Overgangsbetingelserne må, de politiske konstellationer taget i betragtning, forventes at blive ganske liberale.

Tanken om 3-3½ årige bachelorstudier havde fakultetet selv givet udtryk for i sin langtidspan fra 1986 og også realiseret på egen hånd et par år, før det skete på landsplan, uden at det dog gav anledning til større genlyd uden for universitetets mure. Begrundelsen var, for det første at studerende, der – af økonomiske eller andre grunde – ikke formåede at gennemføre kandidatuddannelsen, sikredes en mulighed for at afrunde og dokumentere den opnåede basale naturvidenskabelige indsigt. Og for det andet at der i samfundet var brug for sådanne dimittender, da der ikke eksisterede nogen egentlig naturvidenskabelig uddannelse med et niveau mellem studentereksamen og de forskellige naturvidenskabelige kandidateksamener. Det kan bemærkes, at

*Nysgerrighed er en væsentlig drivkraft bag al god forskning. Den kendetegner også den gode studerende, hvoraf der heldigvis er mange ved Odense Universitet. Fredag eftermiddag samles der kræfter til week-end'ens læsning efter en hård studieuge på universitetet.
(Foto: Birte Palle Jørgensen).*

*Naturvidenskab
Vækst og omstil-
ling under stabile
rammer*

på cand.scient-uddannelserne var procenten af studerende, der gennemførte studierne, traditionelt lav. Studerende, der kun fuldførte en del af de tidligere kandidatstudier, fik med forslaget mulighed for at forlade universitetet med et eksamensbevis.

Da undervisningsministeren sidst i 1980'erne gik i brechen for indførelsen af bachelorstudier på landsplan, var hans argumenter på linje hermed. For undervisningsministeren havde det uden tvivl også betydning, at bachelorstudierne – forudsat at de studerende ikke fortsatte på kandidatstudierne – gav flere uddannelsespladser for færre penge. Hver sommer var en lang kø af uddannelsessøgende til landets universiteter nemlig et politisk og økonomisk problem for ministeren. Med bachelorstudierne kom undervisningsministeren desuden nærmere til sin gamle målsætning om, at de studerende skulle ledes over i kortere eller mellemlange uddannelser, så de kom ud på arbejdsmarkedet relativt unge og ikke som mange kandidater, når de var omkring de 30 år. At de kortere uddannelsesforløb også kom til at ligge på universitetet, kunne ministeren ikke være imod, da det i lighed med de øvrige uddannelsesreformer viste, at universitetet indrettede sig på den ønskede fleksibilitet i forhold til et stadig mere dynamisk arbejdsmarked.

13. Humaniora skifter ham

Omstillingen af uddannelserne i 1980'erne mod det private arbejdsmarked gjaldt også humaniora. Set på baggrund af humanioras tidligere relativt snævre orientering mod uddannelse af kandidater til den offentlige sektor og her specielt gymnasieskolen var nyorienteringen et radikalt traditionsbrud og gav som sådan også anledning til meget heftige kontroverser på fakultetet.

Baggrunden for en nyorientering var ikke til at tage fejl af. Allerede fra slutningen af 1970'erne udviklede beskæftigelsessituationen for de humanistiske kandidater sig stærkt negativt. I 1980 var godt 20% af de humanistiske kandidater berørt af arbejdsløshed, godt 10% omregnet til fuldtidsarbejdsløse. Og procenten var stærkt stigende. Opgørelser af arbejdsløshedsprocenten for de enkelte kandidatårgegneste viste næsten håbløse beskæftigelsesudsigter. I 1981 var mere end 50% af både 1980 og 1981-årgangen berørt af arbejdsløshed, mens det gjaldt knap 40% af 1979-årgangen. Indtil midten af 1980'erne øgedes arbejdsløshedstallene.

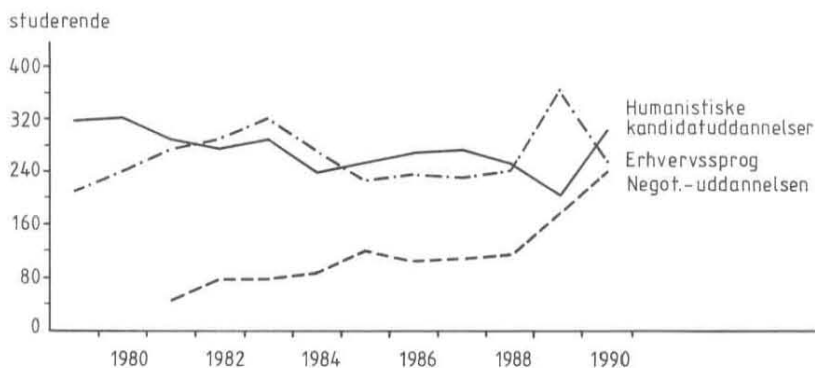
Selv om arbejdsløshedsprocenten var faldende i anden halvdel af 1980'erne, var arbejdsløshedsniveauet ved indgangen til 1990'erne dog stadig højt for de humanistiske kandidater. Sammenholdt med, at

Hvad gør det, at man er vokset op i en andegård, når man blot har ligget i et svaneæg – frit efter H.C. Andersen. Odense Universitets historie kan opfattes som lidt af et eventyr, selv om Informations læsere – som de eneste jf. s. 55 og 101 – blev belært af Ejvind Larsen om, at frugtbare svaneæg ikke skulle ventes på Fyn. (Nyt).

*Humaniora
skifter ham*

Figur 13.1 Antal nye studerende fordelt på uddannelsesretninger inden for det humanistiske hovedområde, 1979-90.

Kilde: Årsberetninger for Odense Universitet.

behovet for nyansættelser i gymnasieskolen var lavt gennem 1980'erne og måtte forudses at forblive det i 1990'erne, betød det, at der ikke for humaniora var basis for at fastholde uddannelsen af gymnasielærere som den primære undervisningsopgave. I begyndelsen af 1980'erne opgjordes de danske humanistiske fakulteters kapacitet til uddannelse af humanistiske kandidater inden for de fem største fag til 4-500 om året, selv om det årlige behov for nyansættelser i gymnasiet først skønnedes at nå op på 100-150 efter årtusindskiftet.

Nødvendigheden af radikale løsninger erkendtes fra flere sider. En heftig reformaktivitet begyndte i slutningen af 1970'erne og fortsatte gennem 1980'erne. Kodeordene var erhvervsretning af de humanistiske uddannelser og humanistisk servicevirksomhed. Med erhvervsretning tænkte især på orientering mod det private arbejdsmarked, men dog også på at sammensætte uddannelser med henblik på arbejdsopgaver i den offentlige sektor, som humanistiske kandidater ikke tidligere havde varetaget, eller som slet ikke tidligere havde eksisteret. Uddannelserne skulle gøres fleksible i forhold til et stadig skiftende arbejdsmarked.

Indtil 1977, da de erhvervsproglige uddannelser blev overført til fakultetet fra Tietgenskolen, uddannedes på humaniora alene kandidater inden for 12 humanistiske fag. Typisk uddannedes cand.mag.'er med et hoved- og bifag. I løbet af 1980'erne faldt tilgangen af studerende, og tilsvarende produktionen af færdige kandidater, inden for den såkaldt traditionelle del af humaniora. Samtidig gik

de erhvervsproglige studerende og studerende inden for en nyetablet cand.negot.-uddannelse stærkt frem i tal, hvilket har ændret humanioras sammensætning ganske markant, jf. figur 13.1.

Forskydningen i fordelingen af studerende mellem de forskellige uddannelsestyper på humaniora er i vid udstrækning centralt bestemt gennem de af Undervisningsministeriet fastlagte optagelsestal. De erhvervsproglige uddannelser og cand.negot.-uddannelsen, der sigter på det private arbejdsmarked, var der stærk politisk interesse i at lade vokse. Der var generelt fri adgang til de erhvervsproglige uddannelser, og Undervisningsministeriet pressede de fleste år på for højere optagelsestal til cand.negot.-uddannelsen (hvorom senere), end humaniora mente, der fagligt forsvarligt var kapacitet til. Omvendt fastlagde ministeriet i det meste af tiåret stadig mindre rammer for den traditionelle del af humaniora. Indtil midten af 1980'erne, da arbejdsløsheden som nævnt var ekstremt høj, var der dog ikke hvert år nok ansøgere til at udfylde den givne ramme for studentertilgangen.

De humanistiske kandidatuddannelser

Den såkaldt traditionelle del af humaniora oplevede særdeles mange reformer i 1980'erne. På de eksisterende uddannelser blev der ved valg af undervisningsudbud lagt vægt på at give de studerende forskellige erhvervskompetencer. Hertil kom nye uddannelser og nye rammer for uddannelserne i form af centralt bestemte bekendtgørelser.

Indtil foråret 1980 var det humanioras mål at opnå en fagvifte, der gav »den fulde gymnasiedækning«. Humaniora ønskede at øge antallet af fagkombinationer, så Odense Universitet som regionaluniversitet kunne fungere som et alternativ til universiteterne i København og Århus i overensstemmelse med den centrale faglige landsplanlægning. Da en bifagsuddannelse i oldtidskundskab etableredes i 1980 henvistes da også til, at der i gymnasiet var mangel på kandidater netop med den uddannelse.

Det er karakteristisk, at senere uddannelsesinitiativer på humaniora ikke længere begrundedes i relation til gymnasieskolen. Ganske vist pegedes der herpå i 1982, da religion på forsøgsbasis begyndte som en bifagsuddannelse, men ved at beskrive fagets indhold som kulturforståelse blev der argumenteret for, at faget kombineret med forskellige ikke-humanistiske uddannelser ville være nyttigt for be-

Humaniora skæftigelse i internationalt samarbejde inden for private og offentlige
skifter ham organisationer.

Humanistbekendtgørelse 1985

De humanistiske kandidatuddannelsers tilknytning til gymnasieskolen blev definitivt brudt fra Undervisningsministeriets side med en ny bekendtgørelse for de humanistiske kandidatuddannelser til ikrafttræden fra efteråret 1985, samtidig med at de færdige kandidaters ret til et halvt års lønnet praktik (pædagogikum) i gymnasieskolen ophørte. En cand.mag.-uddannelse skulle ikke længere kunne sammensættes af et fire-årigt hovedfag og et to-årigt bifag. Dog fastholdtes den fire-årige cand.phil. uddannelse og seks-årige mag.art. uddannelse, som især havde betydning for nogle af de ikke-gymnasieorienterede fag.

Studietiden på cand.mag.-uddannelsen blev ved den ny bekendtgørelse reduceret til fem år, idet uddannelsen kom til at bestå af en grunduddannelse på to år, hvortil kunne lægges tre års studier. Disse studier bestod dels i en videreførelse af grunduddannelsens fag og dels i et særligt studiemodul uden for grunduddannelsens fag. Tanken var at give den studerende større valgfrihed med hensyn til indholdet af studierne efter grunduddannelsen for derigennem bedre at kunne kvalificere sig til såkaldt utraditionelle jobs.

I forlængelse af den ny bekendtgørelse for de humanistiske kandidatuddannelser reduceredes humanioras fagvifte til 10 grundfag, idet lingvistik, der aldrig som kandidatstudium havde haft noget studentergrundlag, og italiensk som bifag blev nedlagt. Tilbage var dansk, engelsk, filosofi, fransk, historie, klassiske studier, litteraturvidenskab, russisk, spansk og tysk. Omvendt skete der en udvidelse af de studerendes valgmuligheder i form af de særlige studiemoduler eller suppleringsuddannelser, som de kom til at hedde. Ud over de 10 grundfag blev der således i slutningen af 1980'erne udbudt suppleringsuddannelser inden for anvendt visuel kommunikation, datalingvistik, fremmedsprogpædagogik, humanistisk kommunikationsvidenskab, køn og kultur, nordamerikansk kultur, religion, nederlandsk ved Groningen Universitet og økonomi ved Universitetet i East Anglia. Flere af disse kan føres tilbage til projekter fra begyndelsen af 1980'erne, idet de senere fik faste institutionelle rammer i form af såkaldte centre, der teknisk set var udvalg under fakultetsrådet.

Hertil kom, at kulturarbejde i lokalsamfund i 1987 etableredes som en særlig overbygningsuddannelse. Det skete i samarbejde med idræt under det lægevidenskabelige fakultet, idet kandidaterne med den nye uddannelse, der kombinerer teoretiske fag med praktiske færdigheder, bl.a. var tænkt at skulle fungere i lokale kulturforvaltninger og større idrætsforeninger.

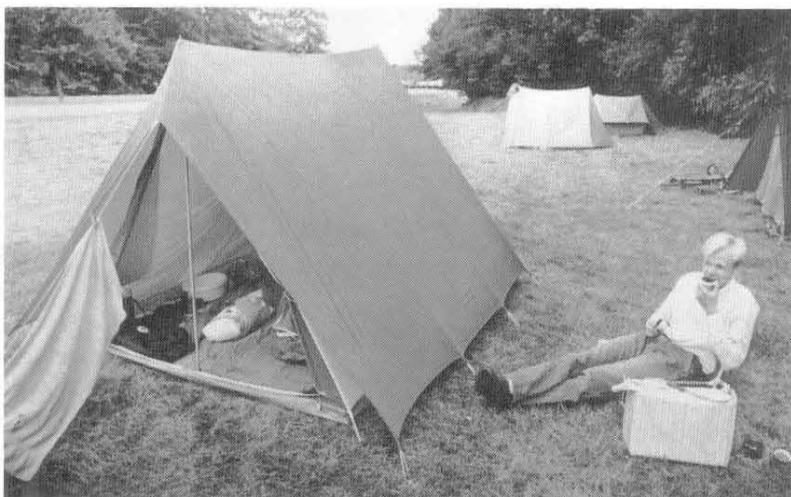
Bachelor-struktur 1990

Endnu inden tilstrækkelige erfaringer var indhentet vedrørende den nye uddannelsesstruktur fra 1985, blev rammerne for de humanistiske kandidatuddannelser på ny ændret bl.a. efter pres fra undervisningsministeren og direktør Knud Larsen, der havde en bachelorstruktur som sit mål fra tiltrædelsen i 1986 som direktør i Undervisningsministeriet. I stedet for en kandidatuddannelse på typisk 2+3 år ændredes strukturen til 3+2 år. Men hvor to års studier tidligere ikke førte frem til en afsluttende eksamen, blev der med den ny struktur skabt en afgangsmulighed for de studerende efter tre års studier i form af en bachelorgrad, som det er nævnt under naturvidenskab.

Bachelorstrukturen havde længe været debatteret på humaniora, og allerede i 1983 kom dekanen, professor Jørn Moestrup, med et indlæg herfor. Han parallelliserede med strukturen på samfundsvidenskab, hvor kun et mindretal efter tre års studier fortsatte på en to-årig overbygningsuddannelse. Det var efter hans mening alligevel ikke hensigtsmæssigt at give de studerende en to-fagskompetence, når gymnasieskolen ikke længere udgjorde en reel beskæftigelsesmulighed. For flertallet af de studerende ville det være en fordel at få en solid faglig ballast på universitetet og så relativt unge at komme ud i utraditionelle jobs på arbejdsmarkedet for dér at udvikle sig.

Netop beskæftigelsen på det private arbejdsmarked var bestemmende for udfyldelsen af bachelorstrukturen, der trådte i kraft fra efteråret 1990. De tidligere suppleringsuddannelser kunne nu tages i bachelorforløbet, ligesom de studerende fik mulighed for at vælge mellem en række teoretiske og praktiske kurser som supplement til deres grunduddannelse. Strukturen udformedes dog, så de studerende fortsat kunne uddanne sig med henblik på at opnå kompetence til undervisning i gymnasieskolen. Fakultetet fastholdt forbindelsen til det traditionelle arbejdsmarked for humanister. Men hvor flertallet af humanioras studerende på de humanistiske kandidatuddannelser

*Humaniora
skifter ham*

Morgenmad i det fri ved semesterstart i september 1990 for studerende Flemming Larsen. Behovet for kollegieværelser var altid større end efterspørgslen, og da udbudet af private værelser heller ikke stod mål med de studerendes ønsker, indrettedes i flere år teltlejre ved universitetet ved de nye studieårs begyndelse. Behovet for et særligt opstillet opholdsskur og toiletvogn på universitetsområdet blev der dog kun i meget begrænset omfang brug for i 1990 trods stor tilgang af nye studerende. (Fyns Pressefoto).

ved udgangen af 1970'erne begyndte at studere med forventninger om at blive uddannet til et undervisningsjob, gjaldt det et beskedent mindretal ved udgangen af 1980'erne.

Erhvervsproglige uddannelser og nye kombinationsuddannelser

De erhvervsproglige uddannelser, der bl.a. kvalificerer til beskæftigelse som korrespondenter, fik ikke på samme radikale måde ændret deres struktur i 1980'erne som de humanistiske kandidatuddannelser. De var jo også fra begyndelsen orienteret mod det private arbejdsmarked. Men mens de humanistiske kandidatuddannelser fik reduceret den normerede studietid, opnormeredes det to-sproglige korrespondentstudium fra 2 til 2½ år i 1984. Fra slutningen af 1980'erne er der desuden ved humaniora arbejdet på at skabe en øget integration mellem korrespondentstudierne og de humanistiske kandidatuddannelser inden for sprog.

Den centrale faglige landsplanlægning pegede i slutningen af 1970'erne på humanistiske elementer i kombinationsuddannelser og på humanistisk servicevirksomhed som vigtige områder for humanio-

ra. Odense Universitet har været særdeles aktiv på begge områder. Selv om nogle af de øvrige videregående uddannelsesinstitutioner så på initiativerne ud fra en konkurrencesynsvinkel og ikke ligefrem var med til at fremme initiativerne, så opnåedes betydelige resultater, ikke mindst med etableringen af den tidligere nævnte cand.negot.-uddannelse i 1981. Uddannelsen hører formelt under humaniora, men er et fælles initiativ med samfundsvidenskab.

Candidatae negotiandi. Samarbejde mellem humaniora og samfundsvidenskab

Begyndelsen til fakultetets mange især kvindelige negot-studerende i 1991 blev lagt i 1978. Initiativet kom fra Undervisningsministeriet; men forhistorien er især beretningen om, hvorledes et mindre universitet med korte afstande mellem forskellige fag og dets medarbejdere på kort tid kunne få etableret en helt ny uddannelse. Medvirkende til den relativt hurtige planlægning var uden tvivl, at forberedelserne skete uden om de kollegiale organer i et udvalg nedsat af rektor.

I begyndelsen af 1978 blev der på initiativ af konsulent Berrit Hansen i Undervisningsministeriet udarbejdet et oplæg til en kombinationsuddannelse mellem sprog og økonomi. Ideen afspejlede øgede sprogkrav i det private erhvervsliv, hvor internationaliseringen efter Danmarks tilslutning til EF i 1973 var stigende, og den viser måske også et ønske om at give de traditionelt kvindelige sprogstuderende bedre muligheder for at få mere selvstændige stillinger i private virksomheder.

Uddannelsen var tiltænkt handelshøjskolerne; men da Århus afviste ideen, og da København var for længe om at udarbejde et konkret forslag trods ønsket om at hindre, at oprettelsen af nye kombinationsuddannelser først skete i provinsen, fik Odense Universitet mulighed for at overtage uddannelsesinitiativet. Det skete på et møde på universitetet i juni 1979 med deltagelse af Berrit Hansen, rektor Aage Trommer for Odense Universitet og en række repræsentanter for universitetet i øvrigt. Desuden deltog medlemmerne af et af Undervisningsministeriet tidligere nedsat udvalg, der havde arbejdet med planerne. Formand for dette udvalg var lektor Fritz Larsen, Odense Universitet, der samtidig var formand for det faglige landsudvalg for de humanistiske uddannelser. Mødet resulterede i, at rektor nedsatte et 8-mands udvalg med lektor Leif Kvistgård Jacobsen, der var en af Fritz Larsens nære kolleger, som formand.

*Humaniora
skifter ham*

Udvalget fik til opgave senest 1. februar 1980 at fremlægge planer for en kombinationsuddannelse af sprog og økonomi på kandidatniveau. I foråret 1980 principgodkendtes de af udvalget udarbejdede planer af fakultetsråd og konsistorium, og et mere detaljeret forslag udarbejdedes bl.a. med inddragelse af SVUF, der indhentedes kommentarer fra repræsentanter for det fynske erhvervsliv. Erhvervslivet stillede sig positivt til forslaget. I efteråret 1980 forelå et færdigt forslag, efter at også de berørte institutter var blevet hørt.

Et enkelt medlem af udvalget, lektor Henning Kirkegaard fra Institut for Erhvervssprog, fandt dog nu anledning til at afgive en mindretalsudtalelse. Han anbefalede at følge en model, der svarede til de planer, som netop var under udarbejdelse på Handelshøjskolen i København. Et af argumenterne fra Handelshøjskolen i København var, at en ny kombinationsuddannelse kun havde interesse, hvis dens elementer bestod af discipliner, hvor sprog og økonomi integreredes fuldt. I Odense-modellen kombineredes i stedet i overvejende grad studieelementer fra eksisterende uddannelser, hvilket klart lettede

10 studerende, fem med fransk og fem med tysk som hovedsprog, afsluttede i sommeren 1985 som de første den nye cand. negot.-uddannelse. Med undtagelse af en enkelt ses her de glade dimittender, idet det samtidig afsløres, at de kvindelige studerende var bedre til at overholde studiets tidsplaner end de mandlige. Ved studiets begyndelse i 1981 udgjorde de mandlige studerende, i modsætning til de følgende årgange, nemlig flertallet.

vedtagelsen i fakultetsrådet, der lagde vægt på, at uddannelsen dermed var billig at iværksætte. Mindretalsudtalelsen kan ses som en afspjeling af de interessekonflikter, der stadig fandtes, og som også de næste par år skulle vise sig mellem de i 1977 indlemmede handelshøjskoleafdelinger og den mere etablerede del af universitetet. Det foreliggende forslag var da heller ikke en handelshøjskoleuddannelse som oprindeligt tænkt af Berrit Hansen, men en ny universitetsuddannelse.

Gennem konsistorium blev udvalgets forslag sendt til godkendelse i Undervisningsministeriet. Efter bl.a. at have indhentet udtalelser fra de faglige landsudvalg for humaniora og samfundsvidenskab godkendte Undervisningsministeriet den 16. marts 1981, at den ny uddannelse begyndte 1. september samme år.

Uddannelsesforslaget var, den administrativt tunge vej taget i betragtning, altså relativt hurtigt blevet gjort færdigt og godkendt. Det rektorale udvalg havde vist sig effektivt; men styrelsesloven skulle samtidig overholdes. Det havde ikke hidtil givet problemer, men efter den ministerielle godkendelse den 16. marts manglede endnu udarbejdelse af studieordning og studievejledning. For at sikre at uddannelsen kunne træde i kraft allerede til efteråret, pålagde rektor de berørte studienævn senest 6. april at udarbejde deres andel af studieordning og studievejledning. Centralstudienævnet blev pålagt at færdigbehandle forslaget senest den 14. april 1981.

Sagsbehandlingen vakte tydeligvis irritation hos flere medlemmer af centralstudienævnets forretningsudvalg, på tværs af daværende universitetspolitiske holdninger. Centralstudienævnets forretningsudvalg fandt, at det var blevet forbigået, hvorfor det i første omgang nægtede at behandle det fremsendte forslag; men det ville gerne udarbejde sit eget. Modstanden i centralstudienævnet, der domineredes af den daværende universitetspolitiske venstrefløj blandt de ansatte i samarbejde med de studerende, forsinkede nok sagsgangen, men fik ikke betydning for den planlagte igangsætning pr. 1. september 1981. Odense Universitet viste, at det turde opføre sig som det »artige« universitet, der ville imødekomme uddannelsesplanlæggeres og erhvervslivets ønsker også på det humanistiske område.

Uddannelsen havde i begyndelsen to studieretninger med henholdsvis tysk og fransk som hovedsprog, mens engelsk i mindre udstrækning var obligatorisk for begge studieretninger. Forventningerne til søgningen var begrænset. Selv om ideen var god, mente et af 205

*Humaniora
skifter ham*

det rektorale udvalgs medlemmer, at der næppe »bliver det helt store tilløb til et kombinationsstudium som dette«. Man ventede 10-20 studerende, men der kom allerede det første år knap 50 studerende. Og tilgangen fortsatte med at vokse, ikke mindst efter at engelsk fra 1984 kunne vælges som hovedsprog, ligesom spansk kunne vælges som hovedsprog fra 1990. I slutningen af 1980'erne var den adgangsgivende kvotient på niveau med kravene til at komme ind på medicinstudiet, der tidligere traditionelt havde de skrappeste adgangskrav på universitetet.

Cand.negot.-uddannelsen tiltrak, med undtagelse af den første årgang, overvejende kvindelige studerende. De høje adgangskrav kan være forklaringen på, at mange af underviserne har opfattet de negot.-studerende som dygtige og målrettede. Den nye uddannelses succes med hensyn til at tiltrække mange velkvalificerede studerende kan være en del af forklaringen på, at de færdige kandidater har formået at klare sig relativt godt inden for et vidt spektrum af det private arbejdsmarked. Im- og eksportarbejde har dog naturligt en fremtrædende placering. Mere end 10% af de første fem kandidatårge har arbejde i udlandet. Arbejdsløsheden var i forhold til den generelle beskæftigelsessituation for kandidater med humanistisk eller økonomisk uddannelse ikke høj, selv om en stor del af erhvervslivet i 1990 stadig ikke var fortrolig med kandidaternes kvalifikationer.

Arbejdsmarkedet for kandidaterne har dog ikke helt fået den bredde, som der oprindeligt var lagt op til. Kandidaterne skulle således sikres en teoretisk uddannelse, der kunne give »et solidt grundlag for praktisk og teoretisk videreuddannelse i erhvervsvirksomheder, organisationer og ved det offentlige«. Mindre end 10% af kandidaterne var i 1990 ansat i organisationer og ved det offentlige, bl.a. som eksportassistenter i udlandet under Udenrigsministeriet.

Projekt Nordafrika

Cand.negot.-uddannelsen blev til i et samarbejde mellem humaniora og samfundsvidenskab, hvilket uden tvivl er en stor del af forklaringen på, at uddannelsen slog så hurtigt an. I uddannelsen kombineredes kendte uddannelsesdele, som allerede tidligere havde vist deres bæredygtighed i forhold til det private erhvervsliv. Anderledes ambitiøst var Projekt Nordafrika tænkt som humanioras eget forsøg på at få etableret en kombination af områdestudier og humanistisk service-

virksomhed, der var centrale begreber i den uddannelsespolitiske debat vedrørende humaniora fra slutningen af 1970'erne.

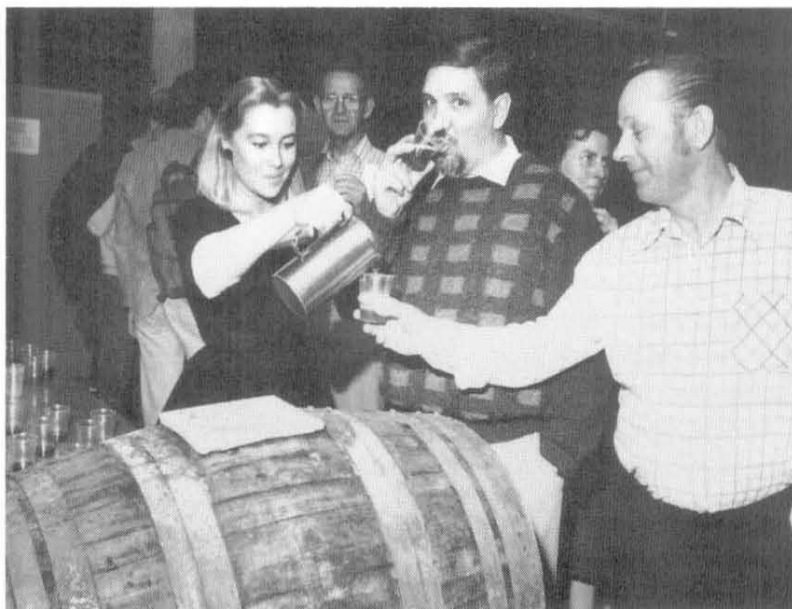
Projektet blev præsenteret som et forsøg i områdestudier. Udgangspunktet for studiet var ikke et fag eller disciplin som økonomi, litteratur eller religion, men et geografisk område, der skulle betragtes i dets kulturelle helhed. Projektet afgrænsedes geografisk til det såkaldte Maghreb, dvs. Nordafrika med Tunesien, Algeriet og Marokko, idet Libyen og Mauretanien dog også ifølge en af initiativtagerne kunne indgå i begrebet. Tilsvarende var der planer for områdestudier for Afrika ved Københavns Universitet og Østasien ved Aarhus Universitet.

Områdestudietankens bæredygtighed skulle direkte afprøves i samarbejde med erhvervslivet. For det første skulle der opbygges et dokumentations- og servicecenter, der havde til opgave at hjælpe virksomheder og organisationer med at få løst konkrete problemer vedrørende nordafrikanske forhold. For det andet var det hensigten at udbyde kurser og seminarer til erhvervslivet efter behov. Hertil kom, at der planlagdes et egentligt områdestudium i den arabiske verden.

Projektet etableredes samme efterår i samarbejde med SVUF og med megen velvilje fra erhvervslivet i første række personificeret i uddannelseschef Kaj Holbraad, De forenede Bryggerier. Således organiseredes projektet som en selvstændig forsøgsgruppe med egen bestyrelse, hvori der sad repræsentanter fra erhvervslivet, ligesom projektet blev støttet med relativt store midler fra private fonde. Etableringen hindredes således ikke af, at repræsentanterne fra Københavns og Aarhus Universiteter i Det faglige landsudvalg for de humanistiske Uddannelser holdt repræsentanten fra Odense Universitet ude af det forberedende arbejdsudvalg.

Al begyndelse er svær, og det gjaldt også Projekt Nordafrika. Områdestudiet kom først i gang i 1983 og ikke som planlagt 1982, ligesom dokumentationscentret havde vanskeligt ved at dokumentere den ønskede efterspørgsel. Hertil kom, at projektet i etableringsfasen kom i ganske kraftig modvind i store dele af pressen, idet det blev anført, at kontakterne med Libyen under præsident Gadaffi var lidt vel tætte. Det kunne begrundes med, at projektets første daglige leder forskede i Libyens økonomiske udvikling. Imidlertid var det ikke politisk klogt, at projektet ved prioriteringen af sine ressourcer orienteredes stærkt mod den mest radikale og antivestlige del af Nordafrika, der

*Humaniora
skifter ham*

Åbent hus-arrangementer skete ikke med henblik på at få nye studerende, men var en af måderne at vise, hvad universitetet har af aktiviteter. Den historiske dimension er her i 1985 gjort konkret. Det forlyder ikke, om prøvesmagerne af det gamle hjemmebryggede øl ville have fortrukket nutidens mere lette øl fra det lokale bryggeri, Albani Bryggerierne, der gennem Albani Fonden i lighed med andre private fonde yder betydelig støtte til universitetet. (Foto: Birte Palle Jørgensen).

endog lå i udkanten af Maghreb-området, og at oplysningerne herom i første omgang kun blev fremlagt ufuldstændigt. Deltagelse i en politisk præget kongres i Venezuela efter invitation af det Libyske Folkebureau med alt betalt øgede heller ikke projektets omdømme. Arven fra 1970'ernes antikapitalistiske tendenser på universiteterne blev tilsyneladende båret ind i et projekt, der netop havde til formål at vise sin berettigelse over for det danske erhvervsliv.

Børnesygdommene førte til en del uro omkring projektet indtil midten af 1980'erne. Efter en total rekonstruktion og personel udskiftning på projektet, der fik status af et center, synes det at have konsolideret sig med hensyn til de oprindelige formål med at drive dokumentations- og informationsvirksomhed bl.a. ved udsendelse af et nyhedsblad og ved afholdelse af kurser. Centret har dog flyttet sit geografiske kerneområde østpå til Mellemøsten. Selve områdestudiet, der i 1983 begyndte som et to-årigt studium, havde vanskeligt ved at blive indpasset i de nye strukturer for de humanistiske uddannelser, der trådte i kraft i 1985 og 1990. Som følge heraf er der overvejelser

om at tilpasse studiet til en struktur svarende til cand.negot.-uddannelsen.

*Humaniora
skifter ham*

Åbne uddannelser

Bekendtgørelsen fra 1985 for de humanistiske kandidatuddannelser indebar som nævnt en reduktion af den normerede studietid for en cand.mag. fra seks til fem år. Da humaniora samtidig måtte forudse et faldende antal studerende inden for de humanistiske kandidatuddannelser, var der lagt op til et stærkt fald i bevillingerne. Bevillingerne var jo ifølge budgetmodellen bestemt af antallet af aflagte eksaminer opgjort ud fra en til hver eksamen normeret studietid.

Undervisningsministeriet blev mødt af en ganske stærk kritik, da det i sommeren 1983 sendte forslaget til ny studiestruktur til høring på de humanistiske fakulteter. På humaniora i Odense rettedes kritikken først og fremmest mod de supplerende studieelementer, som det frygtedes ville være vanskelige både at administrere og at få givet en faglig sammenhæng, ligesom studietidsforkortelsen kritiseredes for at føre til, at det faglige niveau ville blive sænket. For at undgå at den stærke kritik også skulle næres af frygten for reducerede bevillinger, understregede ministeriet, at formålet med forslaget ikke var at opnå besparelser. Ministeriet var derfor villig til at føre de reducerede bevillinger som følge af studietidsforkortelsen over på en særlig konto, som kunne bruges til at begynde åben universitetsvirksomhed for.

Åbent universitet kan ideelt ses som universiteternes ønske om at bidrage til samfundets stigende krav om efteruddannelse af den voksne befolkning. Det fandtes flere steder i udlandet, og ikke mindst i England havde det opnået en betydelig søgning. Åbent universitet må dog også ses som de humanistiske fakulteters bestræbelse på at skabe en ny aktivitet, der kunne opsuge overskydende undervisningskapacitet. Det gjaldt humaniora på Odense Universitet, da det i lighed med universiteterne i Århus og København samt Aalborg Universitetscenter fik frigjort undervisningsressourcer i forbindelse med den ny studiestruktur. I efteråret 1984 – endnu inden den ny humanistbekendtgørelse var trådt i kraft – udbød humaniora en række nye åbne uddannelser, typisk to-årige studier, der skulle strække sig over fire år, da det var en forudsætning, at de skulle kunne følges på deltid af erhvervsaktive personer.

De første fag, der blev udbudt, svarede til humanioras traditionelle

*Humaniora
skifter ham*

Alle aldersgrupper har været repræsenteret på de åbne uddannelser udbudt af det humanistiske fakultet siden 1984. Her ses det ene af de fire hold historiestuderende, som begyndte i Åbenrå i foråret 1985. (Foto: Th. Møller Kristensen).

to-årige bifag. Det var oldtidskundskab, dansk, engelsk og tysk. Søgningen var betydelig, næsten det dobbelte af de udbudte studiepladser. Adgangsbetingelsen var, at man var fyldt 25 år, ligesom der blev gjort opmærksom på, at en stor del af pensum ville være fremmedsproget. Ansøgerne, der blev udvalgt ved lodtrækning, fordelte sig bredt såvel efter køn som alder. Et repræsentativt udsnit af befolkningen drejede det sig dog ikke om. Mere end halvdelen af ansøgerne havde en adgangsgivende eksamen. En stor gruppe blandt ansøgerne udgjordes således af personer, der havde en mellemuddannelse og arbejdede på funktionærvilkår. Ufaglærte og faglærte arbejdere udgjorde kun godt 10%. I foråret 1985 kom historie til som åbent bifag. Det skete i Sønderjylland i samarbejde med Folkeuniversitetet, hvor ved universitetet for første gang leverede skemalagt undervisning uden for Fyn og dermed levede op til sin landsplanmæssige forpligtelse tillige at være et regionaluniversitet for det syd- og sønderjyske område.

Humaniora fortsatte i anden halvdel af 1980'erne med at udbyde åbne universitetsuddannelser. Det drejede sig om de to-årige grunduddannelser og også om uddannelser, der ikke havde en direkte parallel i de humanistiske kandidatuddannelser. Erfaringerne opfattedes

generelt som positive. Mange af lærerne var glade for at møde en ny gruppe af studerende, der uventet fik mulighed for faglig fordybelse i en måske mangeårig interesse. Det hindrede dog ikke, at der på åbent universitet som på fuldtidsstudierne var et betydeligt frafald. Humanistiske studier og ikke mindst åbent universitet er præget af få undervisningstimer og krav om en betydelig indsats i form af selvstudier, som ikke alle studerende var i stand til at yde.

Humaniora har ved indgangen til 1990'erne planlagt at fortsætte med åbent universitetsvirksomheden, selv om de økonomiske rammer for aktiviteten ændredes af ministeriet med virkning fra 1. januar 1990. Som led i de politiske bestræbelser for at få et større element af brugerbetaling for offentlige ydelser blev der indført krav om, at de studerende selv skulle betale en del af omkostningerne ved undervisningen. Selv om reglerne gav anledning til nogen uklarhed om de nærmere økonomiske vilkår, syntes de første erfaringer med brugerbetaling at vise, at der var mulighed for at fortsætte med åbent universitetsvirksomhed. Omfanget af aktiviteten kan dog blive berørt af de ændrede vilkår i forhold til etableringen i 1984. Tilsvarende gjaldt en del af den erhvervsproglige undervisning og H.D.-studiet under samfundsvidenskab, hvor der ligeledes blev indført brugerbetaling. Betalingen skulle ske efter taxameterprincippet, dvs. være bestemt af omfanget af den fulgte undervisning.

Et delt humaniora og ny institutstruktur

I foråret 1980 besluttede det humanistiske fakultetsråd, at det ville ændre fakultetets fagvifte inden for rammerne af de eksisterende ressourcer. Det var en ganske overraskende beslutning på et universitet, der hidtil havde forudsat tilførsel af ekstra ressourcer, hvis nye aktiviteter skulle iværksættes. Set ud fra de humanistiske kandidaters beskæftigelsesproblemer og de politiske krav om offentlige besparelser var det en ganske realistisk beslutning, som der da også var enighed om, om end det voldte vanskeligheder at formulere den ny fakultetspolitik. Således måtte dekan Jørn Moestrup se sit første referat ændret på et par punkter. Ifølge det første referat var fakultetet bl.a. »indstillet på at beskære eksisterende aktiviteter, hvis besparelserne anvendes til at udvide det eksisterende, alt for lille fagudbud, gerne igennem prøveordninger der indledningsvis tidsbegrænses«. Det ændredes på det efterfølgende fakultetsrådsmøde til, at fakultetet »er ind-

*Humaniora
skifter ham*

stillet på at reorganisere udnyttelsen af de eksisterende ressourcer med henblik på udvidelse af det eksisterende alt for lille fagudbud i lyset af en helhedsvurdering af hovedområdet, eventuelt igennem prøveordninger der indledningsvis tidsbegrænses«. Striden lå klar til udbrud. Hvad skulle der sættes i gang, hvor hurtigt skulle det ske, hvem skulle bestemme, og hvordan skulle regningen betales?

De følgende år stod fakultetet stærkt delt i en række væsentlige sager vedrørende reformpolitikken og ansættelsespolitikken i forbindelse hermed. Meget forskellige interesser var repræsenteret i fakultetet. Hovedlinjerne i modsætningerne gik ikke mellem de forskellige stænderrepræsentanter, lærere, deltidslærere, teknisk-administrativt personale og studerende, men mellem repræsentanter for de ekspanderende fag som de erhvervsproglige uddannelser og fra 1981 cand.negot.-uddannelsen på den ene side og repræsentanter inden for de humanistiske kandidatuddannelser med faldende studentertal på den anden side. Men også inden for den såkaldt traditionelle del af humaniora var der typisk modsætninger mellem fag, der havde få studerende i forhold til lærerkræfterne, og fag med en høj student-lærer ratio. Ikke mindst de sidste fag, der i budgetmodellens terminologi producerede et stort antal studietrinstilvækster delvis i kraft af den meget store studentertilgang inden adgangs begrænsningens indførelse i 1977, så med uvilje på at blive reduceret bevillingsmæssigt hurtigere, end nedgangen i antallet af aktive studerende berettigede til. De frygtede naturligt at blive tvunget ind i en selvforstærkende nedadgående spiral. Hertil kom, at der også var faglige og ideologiske brydninger omkring reformpolitikken. Ikke mindst fra studerende på de humanistiske kandidatuddannelser kom der kritiske røster mod den klare erhvervsretning, ligesom de i lighed med flere lærere frygtede for nedbrydningen af tidligere velfungerende fagmiljøer.

Professor David Favrholt fremførte f.eks. i et indlæg i foråret 1983, at fakultetet med sin reformpolitik var ved at nedrive »bevaringsværdige fag i humaniora til fordel for nye initiativer, som derefter nedriver sig selv«. For en række af initiativerne var de forskningsmæssige perspektiver usikre, og beskæftigelsesudsigterne for de nye kandidater var det ikke mindre. En del af forklaringen på fakultetspolitikken fandt Favrholt i budgetmodellens studietrinstilvækstberegninger, der var en af Undervisningsministeriets tommelskruer. Det var, som om »næsten enhver rektor og dekan i dette land efter få måneder i jobbet var skræmt fra vid og sans af DVU (Direktoratet for de

Ved valgbordene i 1982. Valg til de styrende organer i henhold til styrelsesloven finder sted hvert efterår. Valgbordene passes af valgtilforordnede udpeget blandt de ansatte og studerende. (Nyt).

*Humaniora
skifter ham*

Videregående Uddannelser under Undervisningsministeriet), der opfattes som en skæbnegudinde, man ikke kan gå i rette med«. Fakultetsdekan var ingen undtagelse herfra og var i overensstemmelse hermed at opfatte som ministeriets »forlængede arm«. Det var lignende tanker, som to studerende på de humanistiske kandidatuddannelser og bl.a. medlem af fakultetsrådet Anne Rabølle Nielsen og Henrik Andersen i et længere indlæg i efteråret bl.a. udtrykte således: »Det er vores bitre erfaring efter flere års parlamentarisk arbejde: Hum/OU fører over for DVU en halehængspolitik, som reelt bidrager til at udsulte humanioras faglig-videnskabelige miljøer og værdier; hum/OU er DVU's kæledægge!«

Også i forbindelse med Undervisningsministeriets krav om nye studiestrukturer i 1985 og 1990 var studerende ved de humanistiske kandidatuddannelser stærkt kritiske. Selv om en del af studenterkritikken indeholdt synspunkter, som mange lærere delte, gav fakultetspolitikken fra midten af 1980'erne ikke længere anledning til, at interesse modsætningerne kom så voldsomt til udtryk. Modstridende interesser fortsatte der med at være. Fakultetet var fortsat meget heterogent. Men der opstod efterhånden en accept af, at det traditionelle humaniora, de erhvervsproglige uddannelser og cand.negot.-uddannelsen gensidigt kunne befrugte hinanden. Og med virkning fra 1. januar 1991 fik humaniora en ny institutstruktur, der blev planlagt for at ligestille fakultetets forskellige uddannelsestyper. Fakultetet ændredes fra tidligere i alt 11 institutter til kun fire, idet hvert institut fik tildelt ansvaret for bestemte discipliner på fakultetets nu mange forskellige uddannelser.

14. Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

Uddannelses- og studentermæssigt havde samfundsvidenskab kraftig medvind i 1980'erne. Det gjaldt de erhvervsøkonomiske uddannelser, hvis kandidater havde gode beskæftigelsesudsigter i begyndelsen og midten af 1980'erne, da arbejdsløsheden var stærkt voksende for mange andre videregående uddannelser. Det var et erklæret politisk mål at få flere unge til at søge til de merkantile uddannelser, der sigtede på ansættelse i den private sektor inden for industri, handel og anden servicevirksomhed.

De erhvervsøkonomiske uddannelser ved hovedområdet kan deles i tre grupper. Der er for det første den femårige erhvervsøkonomiske kandidateksamen, cand.merc.-uddannelsen, men med en afstigningsmulighed efter tre år i form af en afsluttet H.A.-uddannelse. Det er et uddannelsesforløb, som er beregnet for fuldtidsstuderende. Der er for det andet de erhvervsøkonomiske specialstudier eller diplomstudier, H.D.-uddannelsen. Det er en fire-årig uddannelse, idet den er tilrettelagt, så den kan følges på deltid af erhvervsaktive personer. Dog kan H.A.-kandidater gå direkte ind på H.D.-studiets anden del, mens cand.negot.'er formelt skal indhente studienævnets godkendelse for at blive optaget på H.D.-studiets anden del.

Den tredje gruppe af de erhvervsøkonomiske uddannelser er alle kommet til i 1980'erne. Det er ikke egentlige erhvervsøkonomiske uddannelser; men det er i overensstemmelse med den centrale uddannelsesplanlægnings prioritering fra slutningen af 1970'erne kombinationsuddannelser med et erhvervsøkonomisk sigte. Det gjaldt fra 1981 kemi-økonomi- og cand.negot.-uddannelserne, hvoraf sidstnævntes forhistorie er skildret i afsnittet om humaniora, og fra 1984 handelsjura- og matematik/økonomi-uddannelserne, hvoraf sidstnævnte etableredes i samarbejde med det naturvidenskabelige fakultet.

Den tre-årige handelsjura-uddannelse var et typisk barn af periodens centralistiske uddannelsespolitik. Antallet af ansøgninger om 215

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

studiepladser på de videregående uddannelsesinstitutioner oversteg markant antallet af pladser inden for de politisk fastsatte optagelsesrammer. Der var ganske vist på landsplan ledig uddannelseskapacitet bl.a. på det humanistiske område, men undervisningsministeren ville ikke tillade større tilgang til humaniora. Han ønskede som nævnt at fremme de studerendes valg af naturvidenskabelige og merkantile uddannelser. Men på disse områder havde studentervæksten allerede i begyndelsen af 1980'erne været så stærk, at uddannelsesinstitutionerne gav udtryk for kapacitetsproblemer. Det kneb derfor for Undervisningsministeriets embedsmænd at finde det ønskede antal studiepladser på de politisk prioriterede uddannelser. Presset hertil var stort, da den politiske opposition krævede, at den borgerligt liberale undervisningsminister udfyldte de politisk fastsatte optagelsesrammer. Hvis det ikke kunne ske på de af ministeren højt prioriterede uddannelser, måtte det ske, hvor der var bedre plads.

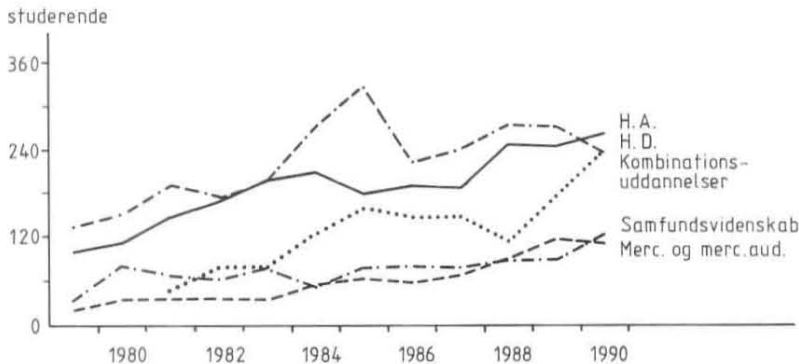
Udnævnelsen af universitetets første adjungerede professor i 1986. Rektor Carl Th. Pedersen (t.v.) overrækker beviset herfor til direktør, dr. oecon. Niels Chr. Knudsen (f. 1939). Niels Chr. Knudsen var i årene 1972-83 professor i erhvervsøkonomi ved Odense Universitet, hvor han gjorde et stort arbejde for udbygningen af de erhvervsøkonomiske studier og etablering af kontakter med det lokale erhvervsliv. 1983-89 var han direktør i Danmarks Sparekasseforening i København, men vendte i 1989 tilbage til Fyn som direktør i Amtssparekassen for Fyns Amt. (Foto: Niels Nyholm).

Handelsjura-uddannelsen voksede således ikke frem af en lokal idé. Den var ganske enkelt resultatet af de centrale uddannelsesplanlæggeres bøn til Odense Universitet om at etablere en sådan uddannelse. Og bønnen skulle besvares straks. Det positive svar, som blev givet, var nemlig en af forudsætningerne for, at undervisningsministeren, der netop sad i forhandlinger i Folketinget, dér kunne meddele, at det nødvendige antal uddannelsespladser på landsplan med den ønskede fordeling ville blive udbudt i efteråret 1984.

Med til vurderingen af denne form for temmelig improviseret uddannelsesplanlægning hører, at samfundsvidenskab fra 1988 lukkede for tilgangen til den ny uddannelse. Det skyldtes ikke manglende tilgang. Der meldte sig hvert år godt 40 studerende, og i kraft af udbredt samlæsning var uddannelsen relativ billig. Men samfundsvidenskab fandt ikke, at ministeriet opfyldte de vilkår, der var blevet stillet i udsigt for at påbegynde uddannelsen. Det drejede sig primært om ressourcer til at kunne udbyde en egentlig overbygningsuddannelse til handelsjura-uddannelsen. Undervisningsministeriet søgte at undgå dette ved blot at definere handelsjura-uddannelsen som en H.A.-uddannelse, hvorfra der kunne fortsættes på cand.merc.-uddannelsen.

Netop udbygningen af de eksisterende erhvervsøkonomiske uddannelser var et centralt mål for i hvert fald dele af samfundsvidenskab. Det viste sig i ønsket om en overbygningsuddannelse til han-

Figur 14.1 Antal nye studerende fordelt på uddannelsesretninger inden for det samfundsvidenskabelige hovedområde, 1979-90.

Anmærkning: Samfundsvidenskab omfatter samfundsfag og rer.soc.-uddannelsen indtil 1986 og oecon.-uddannelsen fra 1987. Kombinationsuddannelserne omfatter handelsjura og negot.

Kilde: Årsberetninger for Odense Universitet.

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

delsjura-studiet, og det blev markeret stærkt gennem lokale initiativer forud for etableringen af cand.merc-linjen i revision i 1984. Ligeledes suppleredes H.D.-studiet i 1988 med finansiering og kreditvæsen som det fjerde speciale ud over de tre oprindelige i afsætning, organisation og regnskab.

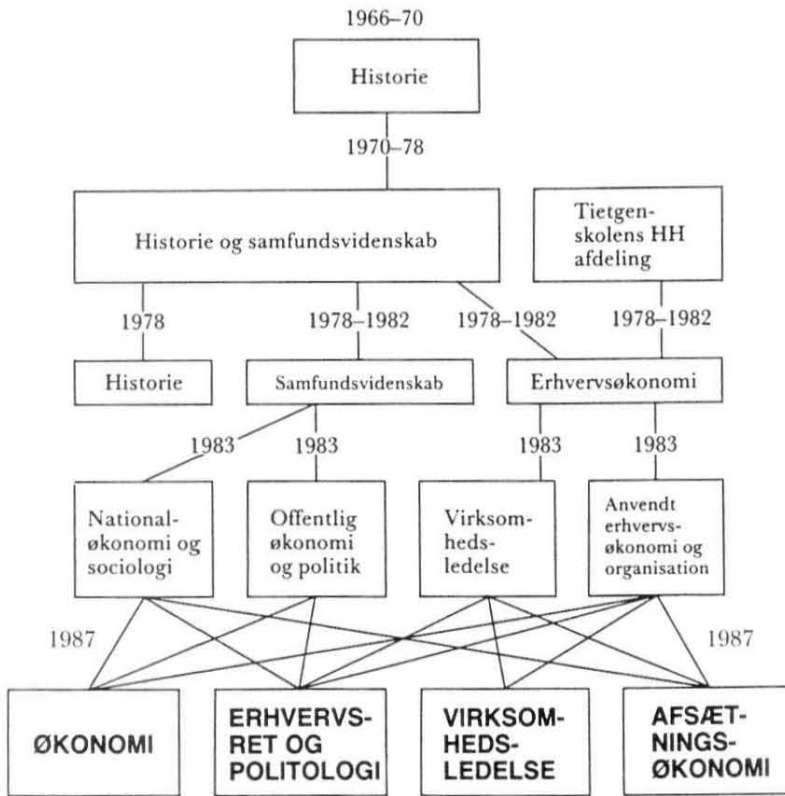
Erhvervsøkonomiens stærke fremgang inden for uddannelserne på samfundsvidenskab viste sig endelig med henholdsvis likvideringen og reorganiseringen af de to første samfundsvidenskabelige uddannelser etableret på universitetet i 1970, året før der begyndte optag på H.A.-studiet. Det drejede sig om to uddannelser, der primært sigtede på ansættelse i den offentlige sektor, nemlig cand.phil.-uddannelsen i samfundsfag, der var orienteret mod gymnasieskolen, og cand.rer.soc.-uddannelsen, der især var orienteret mod arbejde vedrørende offentlig planlægning inden for forskellige områder som sundheds-, undervisnings- og transportsektoren.

Optag til samfundsfagsuddannelsen ophørte i 1986, idet optaget allerede i 1979 havde været midlertidigt suspenderet, da beskæftigelsesudsigterne i gymnasieskolen var ved at formørkes. Reorganiseringen af cand.rer.soc.-uddannelsen skete med virkning fra 1987. Ganske i tidens ånd bestod den primære ændring i, at en række erhvervsøkonomiske discipliner blev lagt ind i uddannelsen, som samtidig blev døbt om til cand.oecon. for at markere de økonomiske discipliners større vægt.

Samfundsvidenskab realiserer sig selv.

Den uddannelses- og studentermæssige vækst og forskydningerne som følge heraf gav anledning til stærke brydninger på samfundsvidenskab i 1980'erne. Medvirkende hertil var uden tvivl samfundsvidenskabs organisatoriske rammer, der var bestemt af budgetområdets forhistorie.

Det samfundsvidenskabelige fakultet er vokset ud af Institut for Historie. Først i 1978 i forbindelse med inkorporeringen af Tietgen-skolens handelshøjskoleafdeling blev samfundsvidenskab skilt ud fra historie, idet henholdsvis Institut for Samfundsvidenskab og Institut for Erhvervsøkonomi oprettedes. Begge institutter forblev dog organisatorisk under det humanistiske fakultet, som dermed havde en i forhold til de humanistiske fakulteter i København og Århus ganske særegen struktur.

Samfundsvidenskab har fra 1989 været eget fakultet. Dets forhistorie går tilbage til at være en del af Institut for Historie.

sammenslutningen med Tietgenskolens handelshøjskoleafdeling. Lærerne fra Tietgenskolen havde egne interesser at forfølge, da de stadig primært var knyttet til de erhvervsproglige uddannelser og H.D.-studiet. Det var uddannelser med stigende studentertilgang, men uddannelser uden tradition for en forskningsbaseret undervisning. Lærerne fra Tietgenskolen var således heltidsundervisere, dvs. uden forskningsret og -pligt inden for deres tjenestetid. På humaniora begrænsedes integrationen især på grund af de eksisterende sproginstitutters afvisende holdning over for erhvervsprog. Lærerne inden for erhvervsprog blev derfor overført samlet til et eget institut. Og i de første knap 10 år blev det et af det ny instituts primære krav for at støtte den til enhver tid siddende dekan, at det kunne forblive som et selvstændigt institut. På samfundsvidenskab søgtes derimod en integration. Erhvervsøkonomer, uanset om de havde forskningsret eller ej, samledes i et institut, mens de øvrige lærere, nationaløkonomer,

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

politologer og sociologer, samledes i et andet institut. Integrationen lykkedes ikke i første omgang. Forskellige traditioner var en del af forklaringen; men sagen lettedes heller ikke af, at lærerne fra Tietgenskolen længe ikke kunne få afklaret deres lønforhold tilfredsstillende, og at det var universitetets officielle holdning fra første færd, at heltidsundervisere ikke hørte til på et universitet.

Første reorganisering

På samfundsvidenskab var der en større udskiftning og vækst i medarbejderstaben end på de øvrige budgetområder. Det var med til at give samarbejdsvanskeligheder på de to samfundsvidenskabelige institutter bl.a. på grund af stærk uenighed om ansættelsespolitikken. I efteråret 1982 besluttedes det derfor at opdele budgetområdet i fire institutter. Opdelingen fulgte til en vis grad uddannelserne knyttet til budgetområdet, idet f.eks. de tidligere lærere fra Tietgenskolen samledes i et institut med særligt ansvar for H.D.-uddannelsen. Opdelingen var dog også bestemt af de personlige relationer, således som det kom til udtryk i nationaløkonomernes fordeling på to institutter, uden at det var betinget i nogen forskel i uddannelsestilknytning.

Fra 1. februar 1983 rykkede samfundsvidenskabs løsrivelse fra humaniora nærmere, idet der oprettedes et særligt samfundsvidenskabeligt fagråd. Det humanistiske fakultet skiftede samtidig navn til Det humanistisk-samfundsvidenskabelige Fakultet. Samfundsvidenskab opnåede dermed en højere grad af selvstyre, men bl.a. godkendelse af budget og bevillingsfordeling efter fagrådets indstilling og besættelse af faste stillinger hørte stadig under fakultetsrådet. En illustration af de tidligere ikke alt for fredelige tilstande på det samfundsvidenskabelige budgetområde er, at det i forbindelse med oprettelsen af fagrådet blev aftalt, at de fire nye samfundsvidenskabelige institutter »indgår en fredsftale, der forudsætter ikke-indblanding vedrørende et instituts indre anliggender... f.eks. ved nedsættelse af et bedømmelsesudvalg«.

Det er tidligere nævnt, at netop i første halvdel af 1980'erne var modsætningerne på humaniora meget skarpe omkring fakultetets reformpolitik. Modsætningerne blev ikke mindre af uroen på samfundsvidenskab. Også efter etableringen af fagrådet blev interne konflikter på samfundsvidenskab bragt ind i fakultetsrådet. Den organisatoriske struktur muliggjorde, at grupper, der ikke kunne komme igennem med deres synspunkter i fagrådet, kunne forsøge at

opnå flertal for deres synspunkter i fakultetsrådet ved at søge støtte fra repræsentanter for humaniora. Lidt firkantet sagt kunne et mindretal på samfundsvidenskab i samarbejde med et flertal på humaniora sætte sin politik igennem. Alliancemulighederne mellem grupper af lærere, teknisk-administrativt personale og studenter på tværs af grænsen mellem humaniora og samfundsvidenskab fik betydning for afgørelsen af en række sager i de to hovedområder. Sådan havde det også været før etableringen af det samfundsvidenskabelige fagråd, men efter etableringen synliggjordes samfundsvidenskabs egne prioriteringer, og det blev åbenbart, hvornår humaniora blev inddraget som tungen på vægtskålen.

Muligheden for at føre intern politik ved det ene hovedområde ved hjælp af stemmer fra det andet hovedområde kom især tydeligt frem ved en række stillingsbesættelser. Både inden for humaniora og samfundsvidenskab var der meget forskellige holdninger til, hvor stor vægt der skulle lægges på ansøgenes forskningsmæssige kvalifikationer. Det var forståeligt, at de forskningsmæssige kvalifikationer ikke opfattedes som det afgørende på institutter, der domineredes af heltidsundervisere, selv om der hos flere lærere i disse miljøer også var en klar opfattelse af det nødvendige i på langt sigt at få opbygget en forskningskompetence. Derimod var det mere uforståeligt, at en række lærere i forskerstillinger for at fremme deres universitetspolitiske holdninger i øvrigt var villige til at gå på kompromis om de forskningsmæssige kvalifikationers betydning ved besættelse af universitetslærerstillinger.

Studerende i bytte for et professorat

De politiske brydninger på tværs af de to hovedområders grænser kom mest dramatisk og synligt til udtryk i efteråret 1983. Anledningen var også her ansættelsespolitikken, men sagen havde desuden direkte forbindelse med det fælles barn, cand.negot.-uddannelsen, der efter mange negot.-studerendes mening blev taget som gidsel i konflikten.

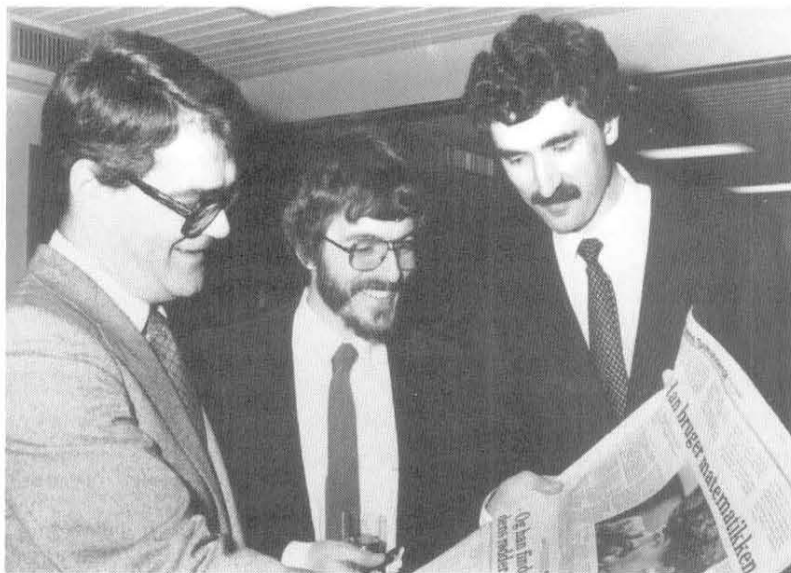
Striden opstod mellem lærergrupperne inden for de erhvervsøkonomiske discipliner. Modsætningerne mellem på den ene side lærerne med forskningsret og -pligt, som var knyttet til H.A.- og cand.merc.-studierne, og på den anden side lærerne uden forskningsret, som var knyttet til H.D.-studiet, var ikke nye og lå bl.a. bag den i efteråret 1982 vedtagne institutstruktur på samfundsvidenskab. Førstnævnte

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

gruppe lærere kom til at udgøre det ny Institut for Virksomhedsledelse med 10 faste medarbejdere, mens den anden gruppe samledes i Institut for anvendt Økonomi og Organisation med fem faste medarbejdere ved årsskiftet 1982/83.

Medarbejderne ved de to erhvervsøkonomiske institutter oplevede som tidligere nævnt en voldsom vækst i deres undervisningsforpligtelser. De rene erhvervsøkonomiske uddannelser gik studentermæssigt stærkt frem, men hertil kom, at studerende også strømmede til negot.-uddannelsen. Da uddannelsen etableredes i 1981 forventede en af uddannelsens ophavsmænd et årligt optag på 10-20 studerende. Allerede i efteråret 1982 og 1983 var antallet oppe på knap 80 nye studerende. I de erhvervsøkonomiske discipliner blev de negot.- studerende undervist af lærerne ved Institut for Virksomhedsledelse.

På grund af den stærke studentervækst skulle de erhvervsøkonomiske institutter udbygges med flere faste stillinger, herunder med professorater. Det var uholdbart blot at lade undervisningskapaciteten

Det lokale dagblad Fyens Stiftstidende har siden 1972 støttet forskningen på Odense Universitet ved uddelingen af en særlig forskerpris. Prisen tildeles ikke alene for tidligere fremragende forskning, men også i forventning om, at prismodtagerne fortsat vil gøre sig gældende på deres forskningsfelt. I foråret 1983 var modtagerne lektor, dr. oecon. Børge Obel, Institut for Virksomhedsledelse, (t.h.) og seniorstipendiat Jesper Lützen, Matematisk Institut. Børge Obel har siden 1984 været professor ved Institut for Virksomhedsledelse, mens Jesper Lützen er docent ved Københavns Universitet. På billedet ses til venstre formanden for Fyens Stiftstidendes bestyrelse, advokat Niels Andersen. (Fyens Pressefoto).

vokse ved ansættelse af deltidslærere. Men hvem skulle have de første professorater. Herom kom kampen til at stå.

I forbindelse med dannelsen af den ny institutstruktur på samfundsvidenskab var der aftalt en plan for den bemandingsmæssige udvikling. Men i sommeren 1983 afslog Undervisningsministeriet at konvertere en studielederstilling til et professorat, selv om stillingerne var i samme lønramme. Studielederstillingen måtte heller ikke besættes. Det ramte Institut for anvendt Økonomi og Organisation, der måtte se sin forventning om et snarligt professorat forsvinde til en gang i fremtiden, selv om instituttet var sikret ret til genforhandling af bemandingsaftalen, hvis konvertering ikke var sket senest den 1. april 1983. Flertallet i det samfundsvidenskabelige fagråd vedtog nemlig i september 1983, at det ikke ville følge Institut for anvendt Økonomi og Organisations krav om i bytte for en af de nu ubesættelige studielederstillinger at få overflyttet et ledigt professorat fra Institut for Virksomhedsledelse. Professoratet var udløst pr. 1. april til Institut for Virksomhedsledelse i henhold til bemandingsplanen, og flertallet i fagrådet ønskede ikke at flytte ventetiden med hensyn til professoratsbesættelserne fra det ene institut over til det andet.

Sagen blev imidlertid af dekan Jørn Moestrup sat på fakultetsrådets dagsorden oktober 1983 for at gennemtvinge overflytningen af professoratet på tværs af flertallet i fagrådet. Institut for Virksomhedsledelse meddelte fakultetsrådet to dage før dets møde, at instituttet snarest måtte opgive sin deltagelse i negot.-undervisningen, såfremt professoratet blev flyttet fra instituttet. De negot.-studerende var usikre på, hvilken holdning de skulle indtage; men mange følte, de blev taget som gidsler i en sag, de kun indirekte var part i.

En del af dekanens parlamentariske grundlag var Institut for anvendt Økonomi og Organisation, så hans stillingtagen var forudsigelig. På et ganske livligt fakultetsrådsmøde med en usædvanlig stor tilhørerskare opnåede han flertal for, at professoratet skulle overflyttes i bytte for den ubesættelige studielederstilling.

Der var lagt op til kollisionskurs med flertallet i fagrådet og specielt med Institut for Virksomhedsledelse. Instituttet trak sig ud af negot.-undervisningen, som i stedet overgik til Institut for anvendt Økonomi og Organisation med hensyn til de erhvervsøkonomiske discipliner. Blandt tilhængerne af overflytningen blev der argumenteret for, at det var hensigtsmæssigt, da undervisningen ved dette institut var mere praksis-orienteret. Ulempen var dog, at instituttet havde en meget

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

lille stab af faste lærere, og at de var uden forskningsret og -pligt. Den situation ændredes ikke, da overflytningen af professoratet aldrig blev effektueret. Ganske vist blev studielederstillingen senere konverteret til et professorat, men der kom ingen kvalificerede ansøgere. Det betød, at cand.negot.-uddannelsen, der er en kandidateksamen, for en tid fik et af sine støttepunkter i en ikke forskningsbaseret undervisning.

Anden reorganisering

Et flertal under det samfundsvidenskabelige budgetområde fandt allerede fra midten af 1980'erne, at områdets organisatoriske struktur og den interne fordeling af de stærkt voksende uddannelsesaktiviteter var uholdbar. Fortidens konflikter havde umuliggjort en mere overordnet planlægning. Med udgangspunkt i, at hovedområdet i 1986 også blev inddraget i Undervisningsministeriets besøgsrundeaktivitet, og at det som de andre hovedområder skulle indsende en langtidsplan, iværksattes et omfattende planlægningsarbejde med hensyn til områdets forskning og uddannelsesaktiviteter.

Det samfundsvidenskabelige budgetområdes planlægning førte til nogle ganske klare målsætninger. Budgetområdet fandt således, »at der i forhold til antallet af fast ansatte videnskabelige medarbejdere udbydes flere former for undervisning end noget andet sted i dansk samfundsvidenskab«. Den uddannelsesmæssige bredde indebar imidlertid risikoen for, at enkelte forskningsmiljøer blev for svage, og at den enkelte forskers arbejdsvilkår forringedes. Det var baggrunden for, at der i slutningen af 1980'erne ikke blev udformet nye uddannelser ved budgetområdet; men at det i stedet koncentrerede sig om en udbygning af de eksisterende, således som der tidligere er gjort rede for. Budgetområdets vurdering af dets betrængte situation var også baggrunden for, at det ønskede en ny institutstruktur. Den trådte i kraft i 1987.

Det erklærede formål med den ny struktur var at bringe medarbejdere med fælles fagområder sammen, således at den forskningsmæssige profil kunne styrkes. Den hidtidige struktur, der bl.a. indebar, at erhvervsøkonomer var opdelt på to institutter i lighed med nationaløkonomer og jurister, gav ifølge planlægningsrapporten en række ulemper. Der var risiko for faglig isolation, for manglende koordinering af forskningen og af uddannelsesudbudene, for forskelle i byrdefordelingen mellem lærerne og i mulighederne for at tiltrække kvalifi-

ceret arbejdskraft, og der var risiko for konflikter omkring den bemandingsmæssige udbygning. Rapporten hentede tydeligvis inspiration fra de foregående års erfaringer.

Den nye struktur, hvor institutterne blev gjort sammenfaldende med budgetområdets planlægningsenheder, der anvendtes til fordeling af undervisningsopgaver på de enkelte uddannelser og beskrivelse af den fremtidige bemandingsudvikling, kom til at bestå af fire institutter. Sammenkædning mellem institut og den enkelte uddannelse blev hermed helt forladt. Erhvervsøkonomiens fremvækst markeredes ved, at den kom til at omfatte to institutter, men nu klart opdelt efter faglige discipliner, nemlig Institut for Virksomhedsledelse med planlægning/organisation og regnskabsvæsen/finansiering og Institut for Afsætningsøkonomi. Nationaløkonomerne samledes i et nyt Økonomisk Institut, mens fagprofilen for det fjerde institut, Institut for Erhvervsret og Politologi blev mindre klar. Her placeredes lærere, der var aktive på en række ikke-økonomiske discipliner, som fortsat vil blive udbudt ved budgetområdet, selv om de efter 1987 med nedlæggelsen af samfundsfagsstudiet og handelsjura-uddannelsen ikke længere indgik som hovedelementer i en egen uddannelse.

Forslaget til ny struktur indeholdt i fagrådets langsigtede planlægning fik en hurtig behandling i de kollegiale organer. Det behandlede således i fagrådet tirsdag den 2. september 1986, hvor det blev indstillet til fakultetsrådet med 7 mod 4 stemmer. Fagrådets medlemmer havde højst haft week-end'en til at sætte sig ind i det endelige forslag. Fakultetsrådet videresendte forslaget til konsistorium uden en indstilling, men udtalte på sit møde den 3. september en vis betænkelighed ved strukturændringens konsekvenser for undervisningen på H.D.- og cand.negot.-studierne. Konsistorium vedtog forslaget med 8 stemmer mod 4, mens 2 undlod at stemme. 7 medlemmer var fraværende. Det var den 4. september.

Modstanden mod den ny struktur kom især fra Institut for anvendt Økonomi og Organisation, der fandt, at »hastværk er lastværk« var den bedste karakteristik af sagsbehandlingen. På instituttet fastholdtes ønsket om så vidt muligt at bevare sammenhængen mellem institut og uddannelse, således at ansvaret for en uddannelse kunne placeres på et enkelt institut. Instituttets repræsentant, der afgav en mindretalsudtalelse i rapporten om budgetområdets langsigtede planlægning, forholdt sig ikke til, at denne sammenhæng var vanskelig om ikke umulig at opretholde med budgetområdets store uddannelses-

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

Udlevering af eksamensbeviser ved lektor Mogens Nielsen, Institut for Virksomhedsledelse (t.v.) til nybagte kandidater fra det nye samfundsvidenskabelige fakultet i sommeren 1989. I modsætning til lægevidenskab, der gennem alle årene har afholdt dimittendafslutning, var det en skik som samfundsvidenskab begyndte på i 1988. Initiativet afspejlede ifølge fagrådsformanden, professor Mogens N. Pedersen, en genoplivelse af gamle traditioner med kranseskage, øl, sherry og hornmusik ved afslutning af universitetsstudier, men også at samfundsvidenskab ønskede at markere uafhængigheden af det humanistisk-samfundsvidenskabelige fakultet. Det var en uafhængighed, som blev en realitet fra begyndelsen af 1989.

(Foto: Birte Palle Jørgensen).

mæssige spredning. Derimod berørte han uden tvivl et centralt punkt, når han pegede på, at personer, der på grund af samarbejds-vanskeligheder havde været årsag til reorganiseringen i 1982, på ny blev bragt sammen. Han var dog også opmærksom på, at grupperingerne – ganske bevidst – ikke var de samme som før 1982, hvor der kun var to institutter. Kortene blev blandet på ny.

Eget fakultet

Ved dannelsen af det samfundsvidenskabelige fagråd i 1983 blev samfundsvidenskab samtidig føjet til fakultetets navn. Det humanistisk-samfundsvidenskabelige fakultetsråd var dog klart domineret af humanister, og kun lærere med en humanistisk uddannelse blev valgt til dekaner. Kompetencefordelingen mellem fakultetsråd og fagråd var sådan, at nogle beslutninger i fagrådet kunne omgøres i fakultetsrådet. Og som der er givet et eksempel på, så skete det, at et mindretal

226 under samfundsvidenskab appellerede til fakultetsrådet. At det i

nogle tilfælde havde held hermed, var ikke med til at skabe varme følelser for humaniora hos det underkendte flertal. Der var derfor stadige bestræbelser for at få fagrådet omdannet til eget fakultet med fuldt selvstændige beføjelser.

At humanisterne ikke umiddelbart støttede den fuldstændige adskillelse må nok i første række ses på baggrund af samarbejdet om negot.-uddannelsen. Det afgørende var ikke, som det fremførtes fra enkelte, at den organisatoriske enhed var en af forudsætningerne for et effektivt samarbejde omkring uddannelsen, men snarest at humanisterne gerne ville have fat i den lange ende i form af beslutningskompetencen, hvis der skulle opstå stridigheder omkring negot.-uddannelsen. Det gjaldt bl.a. betalingen for den af samfundsvidenskab leverede undervisning. Betalingen gav i de første år anledning til en del utilfredshed på samfundsvidenskab.

Fra midten af 1980'erne ændredes forholdene imidlertid afgørende. En ny aftale i slutningen af 1984 om beregningen af overførslerne fra humaniora var med til at mindske interesse modsætningen mellem de to budgetområder. Og i midten af 1986 – efter en ændring af fakultetets sammensætning ved valget i december 1985 – erklæredes en fakultetsdeling at være humanioras politik i overensstemmelse med ønskerne hos flertallet på samfundsvidenskab. Der var dog fortsat intern modstand på samfundsvidenskab mod en deling, og indtil den ny institutstruktur i 1987 kunne modstanderne henvise til, at der formentlig på to af samfundsvidenskabs fire institutter var flertal mod en fakultetsdeling.

Samfundsvidenskabs stærke ekspansion gjorde en deling naturlig. Men først i årsberetningen for 1989 kunne den første dekan for samfundsvidenskab, professor Mogens N. Pedersen, skrive: »Langt om længe – og alt for sent – tillod universitetets myndigheder fra begyndelsen af 1989 et selvstændigt samfundsvidenskabeligt fakultet at fungere som ramme om dette ekspanderende hjørne af universitetet, – ikke sjældent – og sikkert kun kærligt – omtalt som den stedlige »gøgeunge«.

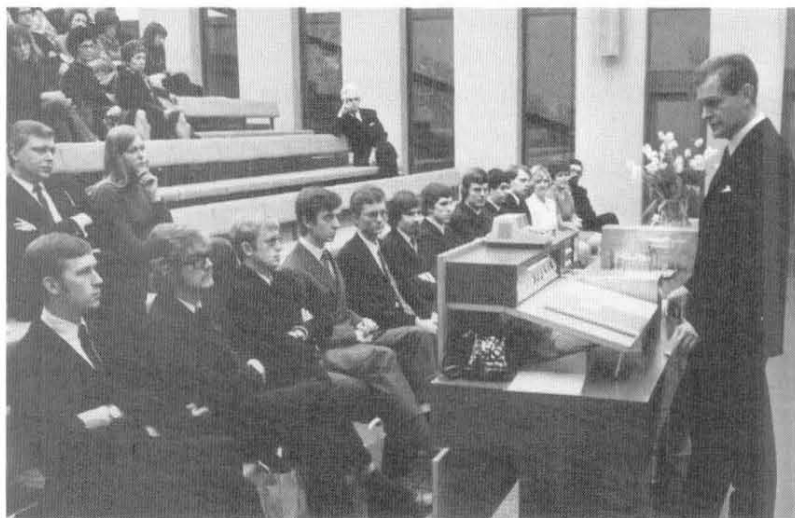
Samfundsvidenskab bliver selvstændigt fakultet

15. Lægevidenskab i eksistenskamp

Reformønsker formuleret i de gode tider

I 1976 modtog det medicinske fakultet en opfordring fra Undervisningsministeriet om at udarbejde en studiereform. Reformen skulle bl.a. indeholde tidlig undervisning i patientkontakt, styrke de samfunds- og adfærdsvidenskabelige fag, lægge større vægt på det sygdomsforebyggende arbejde og give en bedre integration mellem de teoretiske fag tidligt i studiet og de kliniske fag på anden del, ligesom der skulle skabes sammenhæng mellem præ- og postgraduate studieelementer.

Opfordringen blev velvilligt modtaget. Et udvalg under ledelse af professor Bent Harvald blev nedsat for at komme med et forslag, hvilket skete ved udgangen af 1980. Intentionerne i forslaget var i over-

Det andet hold medicinske kandidater klar til at aflægge lægeløftet i januar 1973. Kandidatårgangen er beskeden i forhold til senere årgange; det gælder også de kvindelige kandidaters andel. Ved talerstolen står dekanen, professor, dr. med. Bent Harvald, mens professor, dr. phil. Søren Skovgaard Jensen fra anden række overvåger begivenheden i sin egenskab af prorektor. (Foto: Arne Bloch).

ensstemmelse med de opstillede retningslinjer. Både lærere og studerende var tilfredse med forslaget, så alle kunne være glade. Misteltenen var imidlertid ikke taget i ed, nemlig de drastisk forværrede økonomiske vilkår for universitetets virksomhed fra begyndelsen af 1980. De nye vilkår harmonerede ikke med, at forslaget stillede krav om flere ressourcer, dels til selvstændige kurser for de medicinstuderende, der som noget unikt for Odense Universitet havde en betydelig samlæsning med de naturvidenskabelige studerende, og dels til en forlængelse af studietiden på 1. del med et halvt år.

Forslaget kom formentlig et par år for sent. Selv om det blev positivt modtaget i Det faglige landsudvalg for de sundhedsvidenskabelige Uddannelser, skete der i hvert fald ikke noget afgørende i sagen, efter det var indsendt til Undervisningsministeriet. Medvirkende hertil var uden tvivl også, at beskæftigelsessituationen forværredes drastisk for medicinske kandidater i de første år af 1980'erne. En stærk reduktion i kapaciteten til at uddanne medicinske kandidater var derfor nærliggende. Det blev utvivlsomt den afgørende faktor, som satte gang i overvejelser om en lukning af lægeskolen i Odense for at koncentrere undervisningen i København og Århus.

Reformaktiviteter udvides i økonomiske trængselstider

Trods de ændrede økonomiske vilkår fastholdtes uddannelsesreformønskerne. En del af forklaringen var Odenses særlige struktur med den naturvidenskabelige basisuddannelse som fælles studieindgang for medicinstuderende og studerende på naturvidenskab uanset senere valg af studieretninger. Det var en struktur, der var faglig og økonomisk rationel og tillod at opretholde relativt mange studieretninger med et begrænset antal lærere. Samtidig var det basisuddannelsens formål at skabe bredde og tværfaglighed ved integration mellem disciplinerne på første del, såkaldt horisontal integration.

Den horisontale integration skete imidlertid i stigende grad på bekostning af en vertikal integration mellem studierne første og anden del. Det var i hvert fald synspunktet hos en stor del af lægevidenskabs lærere og studenter; men det var også udbredt på naturvidenskab hos lærere og især studerende inden for de såkaldt hårde fag matematik, fysik og kemi. Sidstnævnte fandt, at de biologiske discipliner havde en alt for stor vægt på basisuddannelsen. Utilfredsheden fik yderligere næring med oprettelsen af datalogistudiet i 1981, idet der ganske

enkelt ikke var obligatoriske datalogitimer de to første studieår. Det forekom ikke specielt hensigtsmæssigt i en periode, hvor kandidater med biologiske fag havde en langt højere arbejdsløshed end kandidaterne med de hårde fag.

Samtidig med behandlingen i ministeriet af Harvald-udvalgets forslag arbejdedes der derfor på naturvidenskab i et 14-mands udvalg med en ændring af basisuddannelsens indhold. Den proces gik ikke hurtigere end den ministerielle behandling, ja i efteråret 1982 gik arbejdet i opløsning, da medlemmerne begyndte at forlade udvalget i fortvivlelse eller vrede. De hårde fags repræsentanter ønskede mere radikale løsninger, end repræsentanter for dele af biologien ville acceptere.

Krav om reduktion af optaget til de medicinske uddannelser og den forestående besøgsrunde i foråret 1983 på naturvidenskab var uden tvivl medvirkende til, at reformarbejdet blev genoptaget i et snævrere

De studerende har ikke altid været tilfredse med pædagogikkens plads i de videregående uddannelser, selv om der ikke nødvendigvis er en modsætning mellem universitetslærernes selvopfattelse, at de er forskere, der også underviser, og de studerendes forventninger om, at undervisningen er universitetets primære opgave. For at betone vigtigheden af det pædagogiske aspekt ved undervisningen valgte de medicinstuderende i 1982 for første gang at uddele en lyserød panter som anerkendelse for en særlig god undervisningsindsats. Modtager af den ny pris var professor, dr. med. Franz Bierring, Odense Universitets rektor 1971-74. For ældre medicinere var valget ikke overraskende, da Franz Bierring også ved Københavns Universitet var kendt som en fremragende lærer, inden han blev professor ved Odense Universitet i 1966. (Nyt).

udvalg med repræsentanter både fra lægevidenskab og naturvidenskab. Denne gang lykkedes arbejdet, idet der med virkning fra efteråret 1984 blev vedtaget nye studieordninger for de to hovedområders 1. dels studier. En vid udstrækning af samlæsning mellem de studerende på medicin og naturvidenskab blev fastholdt. For medicin imødekom forslaget nogle af reformønskerne fra 1980. Kritikerne, ikke mindst de studerende, erkendte, at reformen var et skridt i den ønskede retning, og at det var urealistisk at forvente yderligere ressourcer i den øjeblikkelige situation.

Det er tidligere beskrevet, hvorledes universitetets øvrige hovedområder fra omkring 1980 fremkom med en række uddannelsesinitiativer, ikke mindst i form af kombinationsuddannelser. Der var en positiv tro på disse uddannelsers anvendelighed, ligesom de var en bevist strategi for at modvirke risikoen for faldende bevillinger. Også lægevidenskab valgte denne strategi i begyndelsen af 1980'erne. Således iværksattes i samarbejde med samfundsvidenskab og naturvidenskab initiativer til uddannelser i henholdsvis sundhedsøkonomi og human ernæring. Hertil kom, at Institut for Idræt, der hører under lægevidenskab, samtidig gik i samarbejde med humaniora om et uddannelsesinitiativ inden for kulturformidling.

Sundhedsøkonomi

Sundhedsøkonomi blev der stillet store forventninger til i midten af 1980'erne. Samfundsvidenskab rådede som det eneste sted i landet over økonomer, der havde specialiseret sig i analyser af sundhedssektorens økonomi. Det var et fagområde, som naturligt havde betydelig interesse, da styringen af de offentlige sundhedsudgifter var højt prioriteret på baggrund af kravene om offentlige besparelser.

Allerede i 1980 var der på forsøgsbasis etableret et laboratorium for sundhedsøkonomi og sygdomsforebyggelse. I 1984 blev disse opgaver henlagt til et nyoprettet institut. Professoren til at stå i spidsen for en planlagt kandidatuddannelse blev udnævnt, ligesom andre stillinger blev knyttet til instituttet. De institutionelle rammer var skabt med midler fra samfundsvidenskab og lægevidenskab suppleret med hjælp fra medicinalindustrien. Alligevel blev den alternative kandidatuddannelse inden for sundhedsøkonomi ikke til noget – i denne omgang. Efter kun godt et års ansættelse forlod den ny professor Kjeld Møller

Nye initiativer er skrøbelige vækster, og der er tidligere givet eksempler på, at væksten blev hæmmet af kræfter udefra. Forklaringen på de manglende resultater må imidlertid i dette tilfælde snarest søges i et samspil af flere »uheldige omstændigheder« inden for murene.

Trusler om lægeskolens lukning

Lægeskolens eksistens var flere gange en torn i øjet på de medicinske fakulteter i København og Århus. Senest i forbindelse med Dracula-bandens besøg i 1984 og kravet om besparelser gennem et lavere antal lægestuderende havde der i Det faglige landsudvalg for de sundhedsvidenskabelige Uddannelser været forslag fremme om, at reduktionen i studenteroptag på landsplan kunne klares ved at nedlægge lægeskolen i Odense. Ikke mindst dekanerne for de lægevidenskabelige fakulteter i København og Århus havde gjort sig til talsmænd herfor. Det lykkedes dem imidlertid ikke at komme igennem med synspunktet; men som led i generelle reduktioner måtte Odense også bære sin del af nedgangen. Således sænkedes antallet af nye studerende fra 140 i 1983, som rammen stabilt havde ligget på de foregående år, til 90 i 1987.

Fakultetet forsøgte at planlægge efter de faldende rammer. Konsekvensen blev imidlertid ikke draget, at optaget ikke gav mulighed for at opretholde en bred vifte af institutter og forskningsområder. Fakultetet var derfor sårbart, da de første rygter kom i foråret 1988 om, at der var centrale overvejelser om at lukke lægeskolen.

Efter modtagelsen i marts 1988 af finanslovsforslaget for 1989 kunne rektor Carl Th. Pedersen oplyse, at forslaget »ikke rummer de store økonomiske gysere«. Budgetoverslagstallene var nogenlunde som forventet. Lægevidenskab og humaniora kunne dog tænkes, at »få problemer på længere sigt, fordi de løbende er blevet udsat for nedskæring«. Der skulle nu ikke gå lang tid, før lægevidenskabs problemer blev aktuelle.

I slutningen af maj sivede indholdet af et notat udarbejdet af en anonym arbejdsgruppe til brug for Undervisningsministeriets departementschef til pressen. Notatet var et nedskæringskatalog bl.a. med forslag om at lukke tandlægehøjskolen i Århus og det medicinske fakultet i Odense.

Tankerne var ikke tilfældige. Det var et politisk krav, at der fra 1993 skulle spares 25 millioner kroner årligt på de danske sundheds-

*Lægevidenskab i
eksistenskamp*

Demonstration ved årsfesten i 1988 mod truslerne om lægeskolens nedlæggelse. Patienten har tilsyneladende stærke smerter; men tiden viste, at han blev helbredt og lever i bedste velgående. Tilskuere til optrinnet er ud over Dronning Ingrid, stiftamtmand Louis Anker Heegaard og undervisningsminister Bertel Haarder henholdsvis nummer et og to på første række fra højre. (Fyns Pressefoto).

uddannelser. Med en lukning af lægeskolen i Odense ville målet være nået, og sundhedsuddannelserne i København og Århus kunne samtidig se frem til nogle fredfyldte år. Det forekom derfor også hensigtsmæssigt – fra Københavns og Århus' side – at undervisningsministeren i august 1988 nedsatte et spareudvalg på i alt 12 medlemmer, hvoraf kun en enkelt var fra Odense Universitet. Udvalget, der fik navn efter formanden, overlæge René Vejlsgaard, tog ifølge repræsentanten fra Odense Universitet, professor Philippe Grandjean, udgangspunkt i, »at man kunne vælge mellem at nedlægge Odenses lægeuddannelse eller nedlægge Odenses lægeuddannelse«.

Det lykkedes dog gennem hektisk aktivitet fra Odense Universitets side at få accepteret yderligere en person, nemlig tidligere dekan, overlæge Torben Haghfelt fra lægevidenskab i Odense som observa-

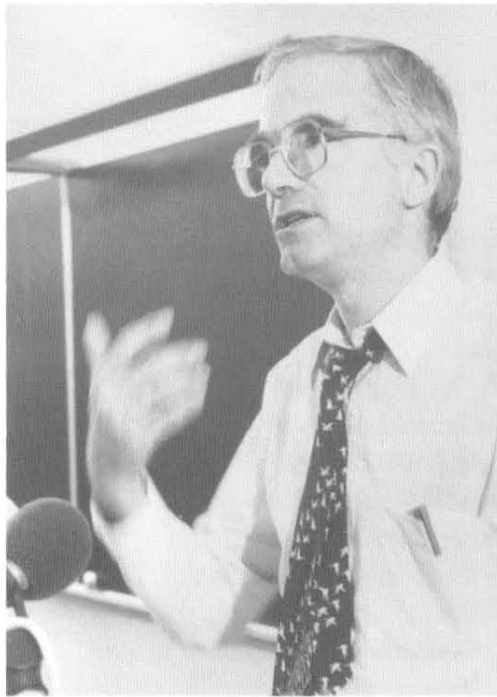
tør ved Vejlsgaard-udvalgets møder. Ligeledes lykkedes det at opnå accept af, at udvalget skulle beskæftige sig med alternative besparelsesforslag.

På det lægevidenskabelige fakultet nedsattes arbejdsgrupper på institutterne og en koordinationsgruppe, som fik til opgave at vejlede dekanen og Odense Universitets repræsentant i udvalget. »Alle med gode/nye argumenter for bevarelse af lægeuddannelsen eller ideer til, hvordan informationerne når uden for universitetets rækker«, opfordredes til at bidrage.

Et meget effektivt udredningsarbejde blev sat i gang lokalt, samtidig med at der blev afholdt stormøder til orientering om situationen. Det lokale udredningsarbejde var med til at styrke argumenterne fra repræsentanten for Odense Universitet. Han kunne således fremlægge overbevisende dokumentation for lægeskolens effektivitet med hensyn til uddannelse og forskning sammenholdt med de andre medicinske fakulteter. Desuden påpegedes en række uheldige konsekvenser for naturvidenskab og Odense Sygehus ved en nedlæggelse af lægeskolen. Men selv om udvalget i sidste øjeblik fik udskudt afleveringsfristen for sine indstillinger fra 1. til 15. november, og der blev

Aktiviteterne for bevarelsen af lægeskolen var mange i efteråret 1988. Således afholdtes i september et stormøde, hvor ansatte og studerende orienteredes bl.a. af professor dr. med. Philippe Grandjean. Grandjean, der i første omgang var Odense Universitets eneste repræsentant i et 12-mandsudvalg nedsat til udpegning af sparemuligheder inden for de danske sundhedsuddannelser, gjorde en betydelig indsats ved at viderebringe dokumentation for Odense lægeskoles høje effektivitet sammenlignet med lægeskolerne i København og Århus.

(Foto: Birte Palle Jørgensen).

holdt tre ekstra møder, var det ikke nok til at overbevise flertallet. Det fastholdt sit oprindelige ønske, at Odense lægeskole skulle bære den store del af besparelserne. Det skulle ske enten ved nedlæggelse af 1. del af lægestudiet, eller ved en nedlæggelse af hele skolen undtagen tre institutter. Det drejede sig om miljømedicin, medicinsk mikrobiologi og klinisk farmakologi. Det var – ikke overraskende – netop de tre områder, fakultetet havde prioriteret særlig højt i sin langsigtede plan fra 1986.

Muligheden for et kompromis var ikke til stede. Det illustreres vel bedst af, at udvalgets formand den 15. november 1988 kl. 15.20 telefaxede flertallets indstilling til Odense Universitet. En evt. tiltrædelse skulle være afgjort senest kl. 16.

Flertallet fra København og Århus fik dog ikke politisk støtte til sit ønske om at lukke lægeskolen. En veldokumenteret mindretalsindstilling fra Odense havde selvstændig betydning. Medvirkende var også, at universitetet søgte at påvirke politikerne direkte. En delegation fra Odense Universitet med rektor i spidsen var til møde med Folketingets uddannelsesudvalg for at forklare Odense Universitets syn på udvalgets arbejdsmetoder, ligesom politikere og folketingsmedlemmer lokalt blev orienteret umiddelbart efter afslutningen på udvalgets arbejde. Odense Universitets betydning som regionaluniversitet blev påpeget, og lægeskolen fik politisk støtte ikke kun fra Fyn, men også fra de syd- og sønderjyske amter. Den politiske pression virkede formentlig kun, fordi lægeskolen havde kunnet fremhæve fortidens gode gerninger.

I stedet for at følge Vejlggaard-udvalgets indstillinger pålagde Undervisningsministeriet alle berørte institutioner inden 1. marts 1989 at give et forslag til, hvorledes man ville varetage en faglig forsvarlig undervisning og forskning inden for reducerede økonomiske rammer.

Det pr. 1. januar 1989 nyvalgte fakultetsråd udarbejdede derfor, i forlængelse af den oprindelige mindretalsudtalelse, til udgangen af februar måned en ganske radikal strategi- og handlingsplan for perioden 1989-93. Planen godkendtes ikke umiddelbart af Undervisningsministeriet; men efter at dekan professor Mogens Hørder havde taget initiativ til direkte forhandlinger med undervisningsminister Bertel Haarder udsendtes en pressemeddelelse den 2. juni 1989, hvor undervisningsministeren opfordrede lægevidenskab til at iværksætte omstilling og udvikling i henhold til den indsendte strategiplan.

Det lægevidenskabelige hovedområde ruster sig til 1990'erne

Den ny plan afspejlede på flere områder tanker, som havde været fremme allerede i studiereformarbejdet i slutningen af 1970'erne og op gennem 1980'erne. Det gjaldt medicin-studiets indhold, prioriteringen af forskningsområder, og det gjaldt planer for nye uddannelsesinitiativer. Der var en ikke overraskende kontinuitet i de fremlagte planer, men det bemærkelsesværdige var dog, at konceptet for fakultetets strategi var fuldstændig ændret. Nu betonedes ikke længere ækvivalensen med landets to andre medicinske uddannelser; men det centrale var, at fakultetet i Odense fik sin egen specielle profil, som skulle afspejle nye tendenser i udlandet. Først og fremmest Norge og Sverige, men også institutioner i en række andre lande blev trukket frem som forbilleder. Lægeskolen i Odense ønskede at komme til at fremstå som et alternativ til de to andre danske medicinske fakulteter og bl.a. at tjene som forsøgsmark for nye initiativer. Det lægevidenskabelige område planlagde således for perioden 1989-93 at blive omdannet til et egentligt sundhedsvidenskabeligt område. Omstillingen var man som noget nyt villig til at foretage inden for de forventede faldende budgetrammer.

En væsentlig forudsætning for fakultetets nye profil var en ændring af institutstrukturen. Også i midten af 1980'erne var den blevet diskuteret. Fakultetet var tidligere karakteriseret ved et meget stort antal meget små institutter. Det gjaldt ikke mindst de kliniske institutter til varetagelse af 2. dels undervisningen. Fakultetet ønskede nu en struktur, hvor antallet reduceredes fra 25 til kun fire institutter, hvoraf det fjerde var en videreførelse af det hidtidige Institut for Idræt. De kliniske specialer samledes i et Klinisk Institut, ligesom det besluttedes at oprette et Institut for medicinsk Biologi og et Institut for Sygdomsforebyggelse og Helsetjenesteforskning. Denne triade var under direkte inspiration fra lægeskolen ved Tromsø Universitet.

Den planlagte bemanding af de nye institutter tog ikke udgangspunkt i fakultetets eksisterende kompetencer, men i prioriteringen af forskningsområder og planer for omstilling af fakultetets uddannelsesaktiviteter. I modsætning til tidligere fakultetspolitik ved universitetet indeholdt planen angivelse af ret kraftige personaleomlægninger i årene 1990-93, herunder udpegning af områder, som ønskedes reduceret mere, end naturlig afgang ville muliggøre i planperioden. For første gang i universitetets historie lagde et fakultet selv op til afskedigelser som følge af en omprioriteringspolitik under faldende budget-

Den stigende internationalisering på uddannelsessiden fra slutningen af 1980'erne har givet sig flere udslag. Det medicinske fakultet indgik således i slutningen af 1990 aftale med Botswanas repræsentation i Danmark om uddannelse af medicinske kandidater. De første fem studerende ses her sammen med rektor Carl Th. Pedersen (t.v.) og (nr. to fra højre) Botswanas ambassadesekretær D.C.M Nkgowe. (Fyns Pressefoto).

rammer. I vinteren 1990/91 besluttede fakultetet de første afskedigelser, samtidig med at det i overensstemmelse med planen ville styrke andre fagområder. Den smertefulde proces med personaleomlægninger kan alene forstås på baggrund af lægeskolens eksistenskamp.

Omstruktureringen blev tilrettelagt, så de tre tidligere højt prioriterede biomedicinske forskningsområder kunne fastholdes og udvikles. Hertil kom sikring af den kliniske forskning, ligesom det var en overordnet målsætning at få udvidet samarbejdet med regionens sundhedsvæsen om en helsetjenesteforskning. Det kunne dreje sig om fælles projekter om f.eks. sygdomsforekomst, miljømedicin og sundhedsøkonomi. Til styrkelse af kompetencen inden for disse områder blev det i foråret 1991 besluttet i samarbejde med det samfundsvidenskabelige fakultet at oprette et center, hvortil bl.a. medarbejderne fra samfundsvidenskab inden for sundhedsøkonomi og socialpolitik skal knyttes.

Uddannelsesmæssigt angav fakultetet i sin plan fra februar 1989, at
 238 der for begyndelsen af 1990'erne var planlagt forslag om ændring af

den medicinske uddannelse, hvis 2. del ellers netop var blevet revideret. Målet skulle være at styrke de studerendes selvstændige indsats og at udvikle deres analytiske evner og evnen til at forny viden på eget initiativ. Paratviden, der traditionelt var lagt stor vægt på, skulle nedtones, da megen af denne viden hurtigt forældes. Gruppearbejde med lærerne som konsulenter og rådgivere var tiltænkt en mere central placering. Konfrontationstimetallet ville dermed kunne reduceres, uden at de studerendes indsats tilsvarende skulle mindskes. Samtidig fremlagdes overvejelser om en reduktion af studietiden med et halvt år.

I foråret 1991 er det muligt at konstatere, at fakultetet i vid udstrækning har formået at leve op til de handlingsplaner, som blev angivet i strategiplanen fra februar 1989. Ændringen af institutstrukturen er foretaget, den vanskelige personaleomlægning er gennemført, og der arbejdes aktivt med i højere grad at lade samfundets prioritering af sundhedsvæsenets indsats være med til at angive retningen for udbygningen af fakultetets samarbejdsrelationer internt på universitetet og med institutioner inden for det regionale sundhedsvæsen.

Lægskolen tog udfordringen op, da søsterfakulteterne i København og Århus med udgangspunkt i ministerielle overvejelser i 1988 så muligheden for at klare kravene om besparelser på sundhedsuddannelserne ved at lukke lægskolen i Odense. Selv om udgangspunktet syntes at være to mod en, formåede lægskolen at vise så stor styrke, at stemningen blev vendt. På baggrund af lægskolens udspil udtalte sundhedsministeren i januar 1990, at lægskolen »forstod at tage udfordringen op, da temperaturen faldt i væksthuset, og det med stor entusiasme og et positivt resultat. Her tænker man på tværs og går nye veje. Det her er et lille overskueligt sted, som bedre kan indstille sig på noget nyt, og Odenses lægeuddannelse kan blive en model for fremtiden. Odenses måde at gribe tingene an på er mere konstruktiv, end hvis man bare smadrer ruderne hos naboen«.

16. Flittige forskere

Forskning og undervisning som sammenhængende aktiviteter udgør den væsentlige del af universitetets selvforståelse. Det er ganske enkelt det fundamentale træk i Odense Universitetets virksomhedskultur som for alle andre universiteter.

En undersøgelse foretaget i 1986 ved en række videregående uddannelsesinstitutioner viser, at universitetslærerne sætter stor pris på samspillet mellem forskning og undervisning. Selv om vekselvirkningen ikke er lige udtalt ved alle typer undervisning, oplevede universitetslærerne typisk positive impulser såvel fra forskning til undervisning som omvendt. Det er dog også karakteristisk, at selv om knap to tredjedele af de adspurgte var særdeles tilfredse med deres arbejde, ville de gerne have mere tid til forskning. Det er forståeligt, når det erindres, at universitetslærere ifølge deres ansættelse er forskere, der underviser. De opfatter sig som universitetsforskere. Forskningen vil typisk være hovedmotivet til, at de har søgt stilling ved universitetet.

For studerende kan prioriteringen af forskningen forekomme uforståelig, om ikke direkte uacceptabel. På universiteterne, og også på Odense Universitet, var der i 1980'erne som tidligere studerende, der beklagede sig over, at ikke alle lærere ydede tilstrækkeligt undervisningsmæssigt. Det kunne være med hensyn til forberedelse af undervisningen, men det trods alt begrænsede antal klager bestod især i, at lærerne ikke gav sig nok tid til vejledning og var vanskelige at træffe.

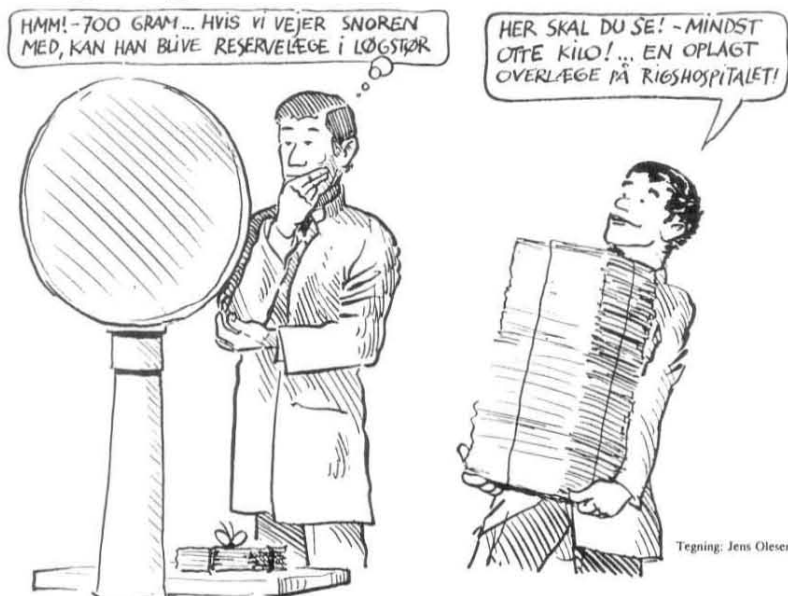
Ikke al undervisning er så god, som den burde være. Pædagogiske kvalifikationer har kun indgået med begrænset vægt ved stillingsbesættelser. Forskningskvalifikationerne må – stillingernes karakter taget i betragtning – være det afgørende. Formidlingsevner er dog blevet tillagt stigende vægt, og universitetet har senest i 1989 og 1990 i forbindelse med høringsvar om en ny ansættelsesbekendtgørelse anbefalet, at ansøgere kan indkaldes til interviews eller prøveforelæsninger.

Lærernes tidsforbrug kan give konflikter mellem lærere og stude- 241

rende. Det er formentlig en uundgåelig følge af forskningsprocessens meget tidkrævende karakter; men problemet accentueredes i 1980'erne, ikke mindst på Odense Universitet. Kravene om uddannelsesomstilling og udarbejdelse af langtidsplaner under stærkt skiftende forudsætninger tog således en stor del af lærernes tid, hvortil kom, at lægevidenskab og dele af humaniora måtte bruge megen energi på direkte trusler om nedlæggelse. Odense Universitet blev desuden ramt af sin egen succes, idet den budgetmæssige adskillelse mellem undervisning og forskning efter budgetmodellens indførelse i 1980 betød, at forskningsandelen ved universitetet blev presset i modsætning til uddannelsesmæssigt mindre aktive universiteter. Studentertallet udløste nok undervisningsressourcer, men forskningsressourcerne var frosset fast. Som det så smukt var formuleret i den ministerielle begrundelse, var adskillelsen foretaget for at beskytte forskningen, når studentertallet ville gå ned i 1980'erne. Unægtelig et tveægget sværd for Odense Universitet.

Undersøgelsen fra 1986 viser, at universitetslærerne selv vurderede, at de brugte mere tid på undervisning og administration, end de er forpligtede til. De to aktiviteter lå procentvis ikke så langt fra de indtil 1980 gældende arbejdstidsnormer med 50% af arbejdstiden til undervisning og 10% til administration; men det er procenter beregnet på grundlag af en arbejdsuge, der for mere end halvdelen vedkommende oversteg 50 timer. Mindre end 5% af universitetslærerne fulgte arbejdsmarkedets generelle arbejdstidsnormer. På den baggrund må mange af universitetets lærere vurdere de studerendes ønsker om bl.a. mere vejledning som en reaktion på faldende bevillinger pr. studerende og ikke som en kritik af deres individuelle arbejdspræstationer, der jo også skal omfatte en aktiv forskningsindsats.

Forskningsprocessens karakter af en selvstændig, uprogrammerbar aktivitet, der kræver lange sammenhængende og uforstyrrede arbejdsperioder, gør, at den typiske universitetsforsker altid har haft svært ved at få tiden til at slå til. Det har det imidlertid ikke altid været lige let at overbevise omverdenen om. Det kan skyldes, at universitetsforskerne sjældent følger normale arbejdsrytmer og lægger en stor del af deres arbejde hjemme. Mere afgørende er det måske, at der – af mange gode grunde – ikke kan opstilles et entydigt mål til kontrol af den enkeltes forskningsindsats. Forsøg herpå gav således anledning til flere heftige debatter på universitetet, især fra slutningen af 1970'erne, da ulvetiderne syntes på vej.

I slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne var der på Odense Universitet en heftig diskussion om, hvorvidt det gav mening kvantitativt at opgøre de ansattes forskningsindsats. Tegneren har her i 1979 givet sit bidrag til debatten, idet han dog forbigår, at fortalernes for kvantitative opgørelser ikke ønskede at give afkald på kvalitative vurderinger. (Nyt).

Kan forskning måles?

I vinteren 1978/79 afsluttedes en ombudsmandssag fra Handelshøjskolen i Århus, hvor studerende havde indklaget en videnskabelig medarbejder for ikke at opfylde sine forskningsforpligtelser. En noget undrende offentlighed konstaterede, at ombudsmanden ikke mente at kunne påtale nogen forsømmelighed hos den pågældende lærer, da forskningstiden for den enkelte lige så lidt var en pligt som en ret. Dog burde institutionen sikre, at medarbejdernes samlede forskningsforpligtelse blev opfyldt, og det syntes ikke at være tilfældet. Forskningsindsatsen havde med andre ord samlet været for ringe, og ombudsmanden opfordrede Undervisningsministeriet til nøjere end hidtil at overvåge institutionernes forskningsindsats.

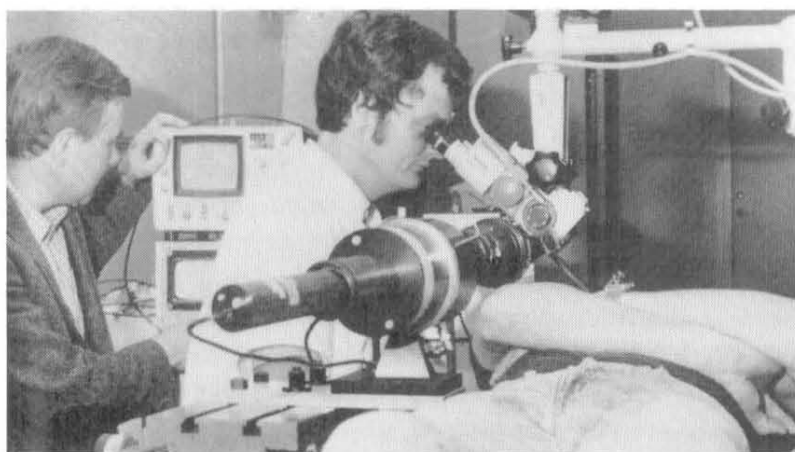
Undervisningsministeriet måtte naturligt reagere herpå. Det anmodede om redegørelser for, hvorledes institutionerne ville sikre en kvantitativ forskningskontrol af rimelig effektivitet. Odense Universitet oplyste, at en sådan kontrol var etableret og skete gennem insti-

Flittige forskere

trådene. Endvidere vedtog konsistorium på forslag af rektor Aage Trommer, at hver enkelt medarbejder skulle udfylde en forsknings-selvangivelse. Til brug for årsberetningen skulle den videnskabelige produktion som hidtil angives; men som noget nyt krævedes, at medarbejdere, der ikke havde nogen produktion at henvise til, gav en nærmere forklaring herpå.

Indførelsen af den kvantitative forskningskontrol opfattedes som en politisk nødvendig reaktion. Den offentlige opinion var generelt fjendtlig stemt over for de videregående uddannelsesinstitutioner. Det var en udbredt opfattelse, at skatteydernes penge blev brugt til at finansiere samfundsnedbrydende forskning, og nu var det gennem ombudsmandssagen blevet afsløret, at videnskabelige medarbejdere endog kunne komme godt fra slet ikke at forske.

En samtidig debat på universitetet viste, at meningene internt var stærkt delte om, hvorvidt det overhovedet var muligt at foretage meningsfulde kvantitative opgørelser af forskningsindsatsen. Debatten var udsprunget af den konkrete sag, men må ses i forlængelse af en international interesse for forskningsmåling tilbage fra 1960'erne, ligesom debatten havde en række mere eller mindre skjulte dagsordener omkring fordelingen af knappe forskningsressourcer og styrelsen af de videregående uddannelsesinstitutioner.

Måling af svingningerne i trommehinden ved hjælp af laserstråler i 1984. Forsøgene udføres af reservelæge Viggo Svane-Knudsen og professor, dr. phil. Axel Michelsen (t.v.). I diskussionen om måling af den enkelte forskers forskningsindsats omkring 1980 advarede Axel Michelsen mod de forskellige kvantitative opgørelsesmetoder. Med rette påpegedes en række metodiske problemer, som ikke mindst gør sig gældende ved sammenligning mellem forskellige fagområder. (Nyt).

I første omgang fandt debatten sted på de lægevidenskabelige og naturvidenskabelige fakulteter. Professor Bent Harvald, tidligere formand for Statens lægevidenskabelige Forskningsråd, lagde i foråret 1979 ud med at offentliggøre en undersøgelse af forskningsindsatsen inden for det lægevidenskabelige hovedområde i perioden 1972-77. Undersøgelsen byggede på en optælling af de videnskabelige medarbejderes »originale arbejder optaget i internationale tidsskrifter«. Optællingen, til brug for hvilken der var foretaget nogle skøn over forfatterandel for artikler med flere forfattere og over medarbejderes arbejdstid ved universitetet, førte til flere håndfaste konklusioner af stor forskningspolitisk betydning. Det gjaldt først og fremmest rekrutteringssystemet, idet Harvald mente at kunne konstatere, at forskningsaktiviteten var lavest i områder med den laveste mobilitet. Især var han bekymret for de teoretiske universitetsinstitutters manglende rekrutteringsmuligheder som følge af ringe afgang og få nye stillinger samt for de manglende advancementsmuligheder for dem, der allerede var ansat. Til afhjælpning af det første blev foreslået flere forskerstipendier og af det sidste flere professorater og måske indførelsen af en docentgrad, som det kendtes i de andre skandinaviske lande.

Kritikere af Harvalds metode til opgørelse af forskningsaktiviteten meldte sig øjeblikkeligt på barrikaderne. Det drejede sig om flere af Harvalds særdeles velmeriterede professorkolleger. Kritikerne fremførte, at publikationsraten ikke kunne tillægges nogen som helst kvalitativ værdi med hensyn til at måle forskningsindsatsen. De fremhævede bl.a. forskellige traditioner for publicering, herunder Harvalds meget arbitrære afgrænsning til kun at medregne såkaldt internationale tidsskrifter og f.eks. ikke monografier og de negative konsekvenser sådanne opgørelsesmetoder ville få, idet der overhovedet ikke blev taget hensyn til kvaliteten af det publicerede. Dog indrømmedes det, at »dokumenteret publikationsvirksomhed kan være en god indikator for tilstedeværelsen af en vis forskningsvirksomhed«, eller som det udtryktes af den tidligere formand for Statens naturvidenskabelige Forskningsråd, professor Axel Michelsen: »Kun hvis en kollega slet intet har skrevet, eller hvis han skriver en artikel om måneden, kan man uden nøjere granskning gå ud fra, at der er noget galt.«

Harvalds mere forskningspolitiske overvejelser blev ikke nærmere kommenteret; naturligvis kunne de siges at bygge på forkerte præmisser, men bag den manglende vilje til at få en dialog i gang lå uden tvivl også forskellige videnskabssyn og faglige interessekonflikter. Netop

Flittige forskere på dette tidspunkt foregik forhandlinger om de medicinstuderendes fremtid i forhold til den naturvidenskabelige basisuddannelse, hvor Harvald i relation til Michelsens fagområde noget udiplomatisk havde udtrykt, at »ingen er nogen sinde blevet klogere af at klippe hovedet af en frø«. Nu var de lærde uenige om, hvor vide konklusioner der skulle drages af udsagnet.

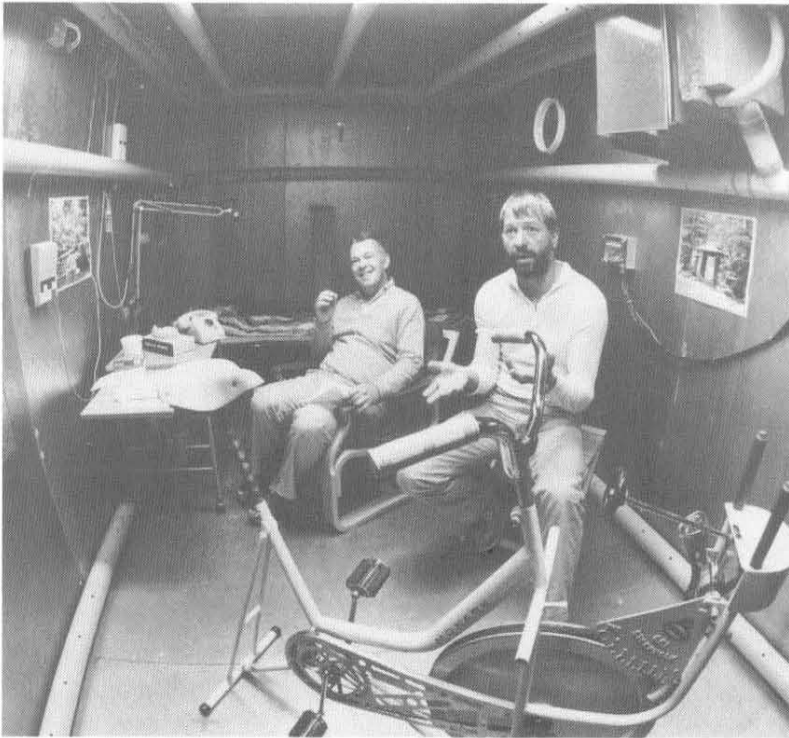
Citationsmål – et mål for at tilhøre det gode selskab?

Opgørelse af antal publikationer er naturligvis et meget ufuldstændigt mål for forskningsaktiviteten. Det er et rent kvantitativt mål, ligesom en optælling af antal publicerede sider. Forskningsresultaternes kvalitet må imidlertid opgøres på anden måde, og her pegede lektor Hans Degn i et indlæg i efteråret 1979 på den i udlandet anvendte citeringsmetode. Ræsonnementet bag det er, at jo flere gange en publikation citeres, jo højere er dens kvalitet. Som ved en opgørelse af antal publikationer eller antal publicerede sider kræver en opgørelse heraf ingen særlige forudsætninger. Såkaldte citerings-indices publiceres løbende for den internationale videnskabelige litteratur, dog ikke inden for humaniora og dele af samfundsvidenskab.

Axel Michelsen, der allerede i foråret havde taget afstand fra citationsmålinger, gav i et indlæg eksempler på metodens begrænsninger. Antallet af citeringer er således ikke kun bestemt af det publiceredes kvalitet, men f.eks. også af, hvor mange der beskæftiger sig med det pågældende emne, ligesom der kan være grund til at citere mindre gode arbejder.

Uenigheden var dog ved at indsnævres. Citationsmålet er nok kvantitativt, men fungerer trods alt som en indikator for kvalitet. En af kritikerne af Harvalds undersøgelse, professor Lars Garby, var således ikke i tvivl om, at citeringsmetoden ville blive brugt i stigende omfang; men metoden kunne ikke stå alene. Den måtte bruges parallelt med den traditionelle »peer review« metode, hvor særligt sagkyndige foretager en vurdering af de publicerede arbejders kvalitet. Brugt parallelt kunne de to metoder ifølge Garby bruges til forskningsstyring bl.a. i forbindelse med stillingsbesættelser og fordeling af ressourcer på fakultetet og institutter.

En undersøgelse af antal citeringer for de naturvidenskabelige medarbejders publikationer i perioden 1976-79 foretaget af professor
246 John Perram gav da også nogle interessante resultater. Medarbej-

Måling af personers brændstofforbrug. Den viste kasse er et såkaldt kalorimeter, det største og mest avancerede af sin art i verden ved optagelsen i 1983. Under ophold i kassen kan forsøgspersoners energiforbrug ved forskellige former for aktivitet beregnes. I kassen ses forrest lektor Ole Lammert, Institut for Idræt og professor Lars Garby, Institut for Fysiologi. I diskussionen om måling af den enkelte forskers forskningsindsats omkring 1980 gav Lars Garby udtryk for opfattelsen, at kvantitative opgørelser af forskningsindsatsen kombineret med kvalitative vurderinger kunne være et hjælpemiddel ved prioriteringen af de knappe forskningsressourcer. (Fyns Pressefoto).

derne ved fakultetet citeredes flittigt i den internationale videnskabelige litteratur. Og de få statistisk signifikante afvigelser, der kunne konstateres fra gennemsnittet, viste for de citerede forfattere en klar overrepræsentation for professorer og lidt mindre udtalt for øvrige ansatte med en doktor- eller licentiatgrad. Medarbejdere repræsenteret i de kollegiale organer afveg ikke signifikant fra det gennemsnitlige antal citeringer. Blandt de ikke-citerede medarbejdere var der til gengæld en overrepræsentation af medarbejdere uden doktor- eller licentiatgrad. I betragtning af, at professorbedømmelser og tildeling af akademiske grader sker gennem »peer review« metoden, synes der at være et vist sammenfald i de to metoders resultater vedrørende forskernes videnskabelige kvaliteter.

Offentlighedens skepsis med hensyn til universitetsforskernes forvaltning af de skattefinansierede forskningsressourcer fik fornyet liv, da de to professorer Hans Chr. Johansen og Tage Kaarsted tidligt i 1981 offentliggjorde en undersøgelse af det publicerede antal sider af forskerne ved det humanistiske fakultet. På grund af samfundsvidenskabs organisatoriske placering under det humanistiske fakultet var de samfundsvidenskabelige forskere også omfattet af undersøgelsen. Undersøgelsen gjorde begrebet nul-forskere til et alment kendt begreb, da knap 10% af forskerne ikke havde angivet at have publiceret noget ifølge undersøgelsen, der byggede på universitetets årsberetninger for femårsperioden 1974-79.

I nogle henseender førte undersøgelsen til en gentagelse af debatten på lægevidenskab og naturvidenskab de foregående år. At debatten alligevel nåede længere ud denne gang i form af en omfattende presse-dækning i TV og aviser skyldtes uden tvivl, at undersøgelsen var tilrettelagt, så den klarere end de tidligere undersøgelser belyste, om forskningsforpligtelserne blev overholdt. De tidligere undersøgelser byggede kun på en afgrænset del af de publicerede forskningsresultater, så de ikke kunne bruges til at sige noget om manglende publicering.

Overholdelse af forskningsforpligtelserne var rejst i ombudsmandssagen og havde også været rejst ved forespørgsler i Folketinget. Mistroen til universiteterne var udbredt, så det kunne ikke undre, at undersøgelsens resultater vakte almen interesse. Den blev nok ikke mindre af, at der var en fornemmelse af, at kontrolforanstaltningerne meddelt i kølvandet på ombudsmandssagen nærmest var udlagt som røgslør for at dække over en udbredt dovenskab, og at emnet var tabulagt på universiteterne. Vreden på fakultetet viste sig da også at være udbredt. Kolleger af meget forskellig politisk observans og med store forskelle i tidligere akademiske meriter meldte sig blandt kritikerne.

Undersøgelsen dokumenterede i øvrigt, at mængden af publikationer gjorde det vanskeligt at betegne forskerne ved det humanistiske fakultet ved Odense Universitet som dovne. Den lange arbejdsuge, som den senere undersøgelse af universitetsforskernes vilkår pegede på, var en realitet for de fleste. Undersøgelsen dokumenterede imidlertid også, hvad der måske var baggrunden for de kraftige interne reaktioner, at der var en gruppe medarbejdere, som næppe var forskningsaktive, selv om det forventedes af dem. Sådanne medarbejdere

fandtes også på de andre universiteter; men ingen fandt anledning til at offentliggøre tal derfor.

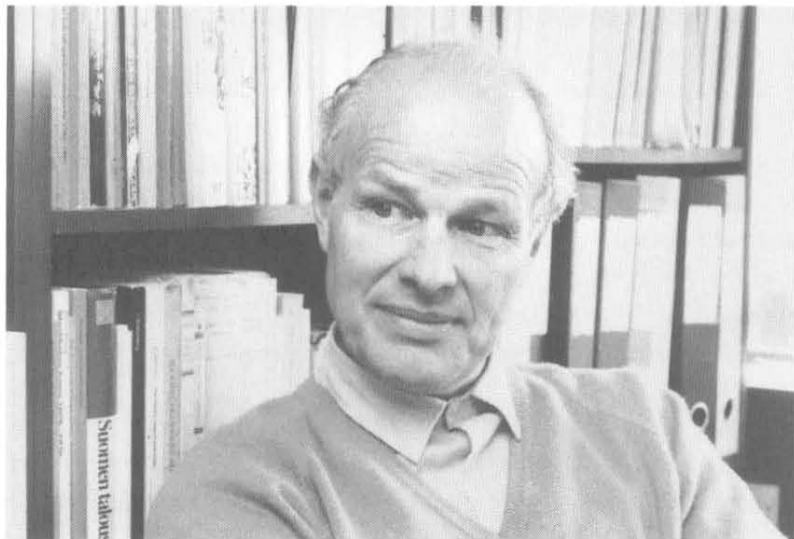
Det kan diskuteres, om nul-forskerne skulle have været præsenteret som gruppe. Men over for argumentet, at sidetal kun måler kvantitet og ikke siger noget om kvalitet, var det ganske virkningsfuldt. Manglende produktion gør det vanskeligt at fremhæve særlige kvaliteter ved de pågældendes forskningsindsats. I 1986 udtrykte rektor Carl Th. Pedersen det forsigtigt, da han i sin årsberetning gjorde opmærksom på, hvor svært det er at måle forskning, og tilføjede, at »hvis tallet over en længere årrække er nul, ja så er man nogenlunde sikker på, at der er noget galt«.

Forsøget på at få en debat i gang om måling af forskningen var, som det også fremgik af Bent Harvalds indlæg i 1979, bl.a. et led i det for universitetet ganske vigtige spørgsmål om behovet for forskerfornyelse.

Forskerfornyelse

Da Hans Chr. Johansen og Tage Kaarsted offentliggjorde deres undersøgelse, var budgetudsigterne langt fra lyse for humaniora. Fyringstruslen hang over hovedområdet, og spurgte man fagforeningen, svarede den med opbakning fra et flertal af medlemmerne, at kom fyringer på tale, så skulle det være efter sifu-princippet, «sidst ind, først ud.» Argumentet var, at gennem dette »objektive« kriterium undgik man at skulle tage stilling til de ansattes kvalifikationer.

I et indlæg kort efter undersøgelsen af medarbejdernes publikationsvirksomhed redegjorde Hans Chr. Johansen for konsekvenserne af denne politik mht. fakultetets aldersprofil. En opgørelse over aldersfordelingen for de fast ansatte universitetslærere ved de humanistiske fakulteter i København, Århus og Odense i 1979 viste, at der var en betydelig skævhed. Aldersgruppen født i årene 1935-44 var stærkt overrepræsenteret på alle fakulteter. På humaniora på Odense Universitet udgjorde de halvdelen af de ansatte, mens ansatte født efter 1944 kun udgjorde godt 20%, på Københavns Universitet endog mindre end 10%. På læge- og naturvidenskab var situationen ikke meget anderledes, idet dog andelen af yngre var lidt højere på naturvidenskab, mens lægevidenskab i kraft af en relativt stor gruppe professorer med tilknytning til Odense Sygehus havde en noget højere andel af fødte før 1935.

Den stærke vækst i antallet af universitetslærere i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne kombineret med stagnation fra slutningen af 1970'erne resulterede i et alderspøkelproblem på Odense Universitet som på de øvrige danske universiteter. Også lokalt diskuteredes de uheldige konsekvenser af, at en hel generation af forskerbegavelse født efter omkring 1950 havde meget vanskeligt ved at finde karrieremuligheder på universiteterne. Professor dr. oecon. Hans Chr. Johansen, Historisk Institut, og 1970-72 konstitueret rektor for Den sociale Højskole, fremlagde således i 1981 dokumentation specielt for den manglende rekruttering af yngre forskere ved de humanistiske fakulteter ved universiteterne i København, Århus og Odense. Først med den generelle forskerrekrutteringsplan fra 1984 søgte Undervisningsministeriet at afhjælpe den skæve aldersfordeling. (Foto: Birte Palle Jørgensen).

Det var den stærke vækst i ansættelserne i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne, som slog igennem, og som nu på grund af økonomiske nedskæringer og deraf følgende manglende mobilitet i realiteten ville blokere for rekrutteringen af unge født i 1950'erne. Også Bent Harvald havde peget på det i sin undersøgelse. Og budskabet var det samme, at det var afgørende for vitaliteten i universitetets forskning, at der kunne ske en nyrekruttering, og at der ikke opstod en stor gruppe af midaldrende ikke-aktive forskere.

Forskerrekrutteringsplan

Diskussionen om aldersprofilen for de universitetsansatte var ikke ny. Allerede i 1975 havde Planlægningsrådet for Forskningen udarbejdet en indstilling vedrørende »stillingsstrukturen for det videnskabelige personale ved de højere uddannelsesinstitutioner«. Her doku-

menteredes alderspukkelproblemet som følge af den stærke vækst i nyansættelserne i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne kombineret med en forventet efterfølgende stagnation og manglende mobilitet. Det var et pukkelproblem, som ville forplante sig i fremtiden, dels ved at holde velkvalificerede unge ude fra en forskerkarriere i de følgende 20-30 år, dels ved at der ville opstå et stort rekrutteringsbehov, når »de store årgange« begyndte at gå på pension, så en ny alderspukkel ville blive dannet. Det måtte være et overordnet mål at få sikret en mere ligelig aldersfordeling, så unge forskertalenter fortsat kunne rekrutteres. Samtidig fandt planlægningsrådet, at stillingsstrukturen burde ændres, så der skabtes større mobilitet gennem øget konkurrence og bedre avancementsmuligheder. Det kunne ske ved at adskille adjunkt/lektorgruppen, så adjunkter skulle søge lektorstillinger på lige fod med andre, der f.eks. havde kvalificeret sig forskningsmæssigt via stipendier, og ved at forbedre det talmæssige forhold mellem professorer og andre ansatte samt ved at etablere en stillingskategori mellem lektorer og professorer.

Selv om yderligere udredninger af problemet med det videnskabelige personales alderssammensætning fremlagdes fra centrale forskningspolitiske organer, var tiden tydeligvis ikke moden til politiske beslutninger herom. I forskerverdenen, som det f.eks. fremgik af reaktionerne i den lokale debat 1979-81, var der en tydelig uvilje mod en diskussion, der pegede på forskelle i de ansattes kvalifikationer. Det passede ikke til den fremherskende ideologi på universiteterne om tryghed og lighed.

Og blandt de politiske partier i Folketinget kunne der ikke opnås enighed om enten at tilføre yderligere ressourcer til universiteterne, hvis seriøsitet i flere sager var blevet draget i tvivl i den offentlige debat, eller enighed om at skaffe de økonomiske midler ved at gribe til fyringer. Man kunne jo altid håbe, at problemet ville løse sig selv.

Problemet løste imidlertid ikke sig selv. Tværtimod accentueredes det med de økonomiske nedskæringer i begyndelsen af 1980'erne og den stigende arbejdsløshed for de fleste akademikergrupper. Gennemsnitsalderen for de ansatte steg næsten med et år for hvert år, der gik. Gennemsnitsalderen for de fast ansatte forskere ved Odense Universitet steg således med 4,4 år i femåret 1979-84.

De politiske positioner blev forskudt, da den borgerlige regering under Poul Schlüters ledelse afløste Anker Jørgensens socialdemokratiske regering i september 1982. Den ny undervisningsminister Bertel

Haarder ville gerne leve op til den ny regerings slogan om, at der igen skulle gang i hjulene i det danske samfund. Poul Schlüter var optimist, hvis kræfterne blot fik lov at råde lidt friere; og Bertel Haarder havde et klart blik for, at han med budgetmodellen havde overtaget et stærkt styringsinstrument, som kunne sikre, at ressourcerne i undervisnings- og forskningssektoren ikke blev brugt alt for frit af institutionerne selv. Uden dette styringsinstrument med dens budgetmæssige adskillelse mellem undervisning og forskning, som blev brugt til kraftige standardforringelser på uddannelsessiden, ville den borgerlige regering formentlig ikke have fremlagt og fået bred politisk tilslutning til et forslag til afhjælpning af forskerrekruiteringsproblemerne.

I forlængelse af udredningerne fra Planlægningsrådet for Forskningen og efter forhandlinger med de berørte institutioner og organisationer fremlagde Bertel Haarder over for Folketingets forsknings- og uddannelsesudvalg i december 1983 et forslag til en forskerrekruiteringsplan og en ny stillingsstruktur ved de videregående uddannelsesinstitutioner. Forslaget fulgte stort set de anbefalinger, Planlægningsrådet for Forskningen var kommet med otte år tidligere.

I indledningen til forslaget præsenteredes alderspukkelproblemet, og en afhjælpning heraf var den primære begrundelse for forslaget. Planen skulle udløse i alt 1.100 nye stillinger svarende til 550 forskningsårsværk i tiåret 1984-93. Det betød en vækst på knap 35% i de vi-

For den nybakte kandidat er vejen lang, inden han eller hun kan gøre sig håb om en ikke tidsbegrænset stilling. Efter vedtagelsen af en ny generel stillingsstruktur i 1984 vil det typisk først kunne ske efter tre års stipendietid og fire år som forskerrekruit. Endnu flere år vil gå, inden der kan håbes på de højeste former for akademisk anerkendelse. En tydelig tilfredshed ved at få anerkendelse for smukke forskerkarrierer afsløres dog her, hvor Odense Universitets to æresdoktorer i 1986 professor, dr. Umberto Eco (i.v.) og professor, dr. phil. Troels Fink giver hinanden håndslag. (Fyns Pressefoto).

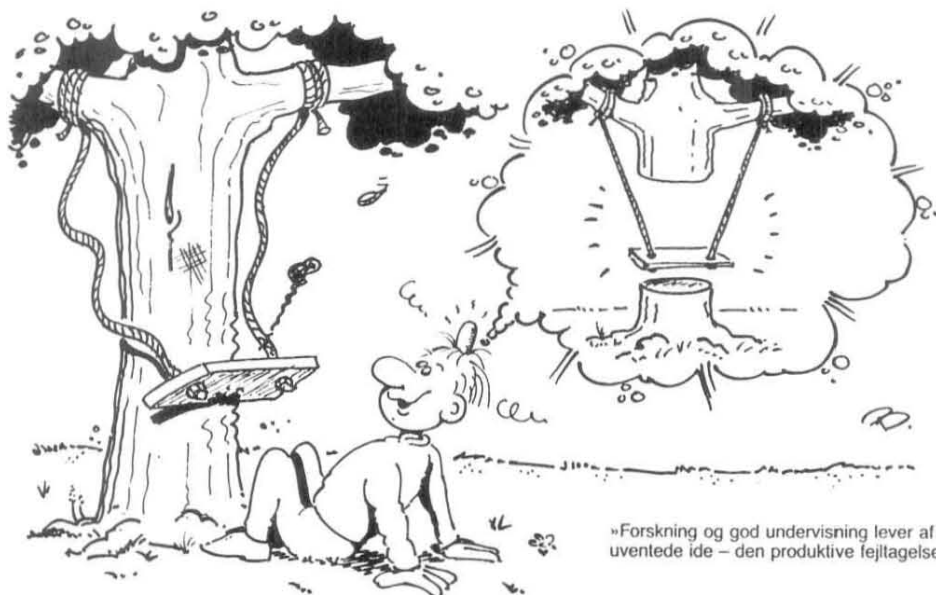
deregående uddannelsesinstitutioners samlede forskningsressourcer. Hertil kom, at der i slutningen af planens periode skulle oprettes godt 200 nye stipendier til styrkelse af uddannelsen af unge forskere. Stillingerne var fordelt med 800 adjunktstillinger og 300 ekstraordinære lektorater, idet de to stillingskategorier budgetmæssigt blev adskilt. Ifølge den ny stillingsstruktur skulle adjunkter ikke længere blot underkastes en bedømmelse for at afgøre, om det var fagligt forsvarligt at oprykke dem til lektorer; men de skulle på lige fod med andre søge offentligt opslåede lektorstillinger. Overgangsfrekvensen fra adjunkt til lektorstilling budgetteredes til at ligge på 70-80%. Samtidig skærpedes kravene til at blive ansat i adjunktstillinger, idet forudsætningen for ansættelse var, at ansøgeren fagligt bedømtes til at være på licentiatniveau. Rekrutteringen til adjunktstillinger, der fortsat skulle være tidsbegrænsede, kunne således ikke længere ske direkte fra eksamensbordet, men ville typisk skulle ske blandt stipendiater, der havde afsluttet et tre-årigt licentiatprojekt. Kun godt 10 år tidligere var der sket ansættelse i universitetsstillinger uden tidsbegrænsning direkte fra eksamensbordet .

Forslaget indeholdt naturligt i slutningen en redegørelse for finansieringen af planen. Det anførtes, at den skulle ses i sammenhæng med regeringens generelle målsætning om at fremme forskningen som en grundlæggende faktor i den samlede erhvervspolitik, således som det også havde været tilfældet med oprettelsen godt tre måneder tidligere af de såkaldte superprofessorater, der var fem-årige professorater uden undervisningsforpligtelser og med egne relativt rigelige driftsmidler. Hermed var også angivet, at det kun var forskningsårsværkene, der ville blive finansieret ved ekstra midler; den anden halvdel af udgiften til de nye stillinger forventedes institutionerne selv at kunne dække. Det føjedes i øvrigt til i forslaget, at fordelingen af stillinger skulle indgå i institutionernes planlægning ud fra forskningsmæssige begrundelser, og at det forventedes, at de nye stillinger ville føre til »forskningsekspansion inden for et bredt felt af vigtige forskningsområder, også således at denne forskningsudbygning kan understøtte den uddannelsesudbygning, der for øjeblikket finder sted inden for en række erhvervsvigtige uddannelsesområder.« Planen skulle med andre ord ikke kun afhjælpe alderspukkelproblemet, men skulle også fremme forskningsstyring og understøtte den uddannelsesomlægning i retning af de merkantile og tekniske uddannelser, som regeringen anså for særligt erhvervsvigtige uddannelsesområder.

Kun i et bilag til forslaget fremgik det, at planen først og fremmest forventedes at blive til gavn for Københavns Universitet, idet den her bl.a. også skulle kompensere for en meget stærk tilbagegang i undervisningsressourcerne. Der blev således i bilaget givet administrativ mulighed for at slække på kravet om 50%’s medfinansiering fra institutionerne. Det kunne begrundes med, at en politisk forudsætning for planen var, at den ikke måtte føre til afskedigelser.

Holdningen på Odense Universitet over for forskerrekruiteringsplanen varierede fra modstand over tøvende accept til udtalt begejstring især afhængigt af hvilket hovedområde, man kom fra. Planen, der også fulgtes af en særlig pulje til apparaturfornyelse for at styrke forskningen, fik den varmeste modtagelse på naturvidenskab. Her havde man i flere år beklaget sig over, at utilstrækkelige apparaturbevillinger gik ud over forskningen, ligesom der havde været en meget begrænset udskiftning i medarbejderstaben. På den anden fløj befandt samfundsvidenskab sig.

Herfra påpegedes det, at det var uklart, i hvor vid udstrækning universitetet selv kom til at betale for planen. Det understregedes også, at de evt. ekstra stillinger, som udløstes i henhold til planen, igen skulle afgives i takt med den øgede naturlige afgang fra midten af 1990’erne, og at der regnedes med balance omkring år 2000. Den nye stillingsstruktur kunne ud fra en fagforeningspolitisk synsvinkel kritiseres for at skabe større usikkerhed i ansættelsen. Det kunne ifølge fagrådsformanden, lektor Lars Nørby Johansen, medvirke til, at samfundsvidenskabs specielle problem med for stor mobilitet – hvad han i øvrigt selv bidrog til kort tid senere ved at forlade universitetet – og vanskeligheder med at tiltrække kvalificerede ansøgere, ganske modsat de tre andre hovedområder, ville accentueres. Hertil føjedes det universitetspolitiske betænkelige, at planen sandsynligvis lagde op til en centralisering af forskningspolitikken, ved at fordelingen af de nye forskningsressourcer ville blive koblet til undervisningsministeriets »stive og centraliserede planlægningsværktøj«. Lars Nørby Johansen var derfor stærkt kritisk over for, at rektor Carl Th. Pedersen, der var tidligere dekan for det naturvidenskabelige fakultet, i et avisindlæg i april 1983 havde udtrykt stor tilfredshed med planen, da den endnu var under udformning. Rektor gav dog i sin årsberetning i september 1984 udtryk for forståelse for reservationerne over for den endelige plan.

Central planlægning og styring af uddannelser og forskning øgedes markant i 1980'erne. Blandt universitetsforskere var det en udbredt opfattelse, at forståelsen for betydningen af den fri grundforskning var aftagende blandt politikere og ministerielle embedsmænd. Ofte kommer de forskningsmæssige gennembrud, når man mindst venter det. (Nyt).

vandsindsprøjtning for Odense Universitet, man kunne have håbet. Universitetet betalte i realiteten selv gennem standardforringelserne på uddannelsessiden. Humaniora og lægevidenskab, der var budgetmæssigt de mest pressede hovedområder, delte naturligt betænkelighederne over for forudsætningerne om delvis egenfinansiering.

Forskningsstyring

Styring af forskningen opfattes generelt særdeles negativt af universitetsforskere. Godt 85% af de adspurgte universitetsforskere i den tidligere nævnte undersøgelse fra 1986 fandt, at øget forskningsstyring i relation til deres arbejde virker »negativt hæmmende, giver mere arbejde, ødelægger kreativiteten, ødelægger grundforskningen og nye opdagelser undervejs«. Knap en tredjedel ville dog ikke afvise, at det kunne have visse positive effekter set ud fra forskningens tarv. Svarene afspejler uden tvivl forskernes dybtføjte erkendelse, at den afgørende motivering for at arbejde er egen nysgerrighed og interesse for deres forskningsemne.

En centralisering af forskningspolitikken var imidlertid på vej med forskerrekruiteringsplanen, således som der blev advaret om. I Un- 255

dervisningsministerens forslag fra 6. december 1983 til forskerrekru- teringsplanen nævntes, at Undervisningsministeriet arbejdede med at indføre forskningsbudgettering. 19. december 1983 opfordrede Un- dervisningsministeriet da også Odense Universitet i lighed med andre videregående uddannelsesinstitutioner til at fremsende forslag til nye forskningsinitiativer, der kunne begrunde ændringer i deres ressour- cer i finansåret 1986. Hensigten var at skabe et incitament til at igangsætte eller videreudvikle den forskningsplanlægning, der alle- rede var blevet efterlyst ved Dracula-bandens besøg tidligere på året. Forskningsinitiativerne skulle blot repræsentere »marginale, men målrettede ændringer i forskningsaktiviteterne«. Initiativerne skulle vise, om der skete en forskningspolitisk prioritering ved det enkelte hovedområde.

Under den videre behandling af de indsendte forslag fra hovedom- råderne i foråret og sommeren 1984 skete der en klar accentuering af ønsket om at gennemtvinge en decentral forskningsplanlægning, hvis indhold Undervisningsministeriet imidlertid skulle have den ressour- cemæssige kontrol over til dels efter indhentning af fagkyndige udtal- lelser fra de rådgivende organer. Ministeriets bemærkninger til de først indsendte planer fra hovedområderne viser, at det i sig selv var et plus i karakterbogen, hvis det fremgik, at planlægningen var godt i gang. Incitamentet øgedes desuden ved, at forskerrekruiteringspla- nen skulle inddrages som en del af planlægningens finansierings- grundlag. Hovedområderne fik således i foråret besked på at frem- skynde deres planlægning vedrørende anvendelsen af de nye stillin- ger. Planlægningen skulle være grundlaget for fordelingen af stillin- ger, idet den decentrale planlægning dog også skulle koordineres på landsplan. Hensynet til de ansattes aldersfordeling blev nævnt; men det var ikke længere det primære med planen.

Undervisningsministeriet ønskede nye forskningsinitiativer, især af en direkte erhvervsfremmende karakter. Mens pilsken også før 1982 havde været kendt på uddannelsessiden, blev gulerødder i stigende grad anvendt som incitament til at få forskningen i den ønskede ret- ning. Særbevillinger var ikke noget nyt, men fra midten af 1980'erne fik de en opblomstring i forbindelse med indførelsen af den langsig- tede forskningsplanlægning som et supplement til den tidligere iværksatte uddannelsesplanlægning.

256 Forskerrekruiteringsplanen udgjorde en ganske vist stor finansie- ringskilde til nye forskningsinitiativer, men den var kun en blandt

flere puljer eller såkaldte cigarkasser, der kunne søges, og som Odense Universitet også meldte sig i konkurrencen om. Der var f.eks. en særlig ungdomspakke, et humanistisk forskningsprogram for bl.a. informationsteknologi, den tidligere omtalte apparaturpulje, nogle »særlige puljer« til brug for udbygning af datatekniske miljøer, til forskning inden for biomolekylær teknik og til »grundlæggende forskning« til støtte for den teknologiske udvikling, en forskningsomstillingspulje og en tilgangspulje. Puljerne, hvoraf en del var oprettet med henblik på ekstrabevillinger til uddannelsesaktiviteter, var et virkningsfuldt instrument i styringen af institutionerne. I slutningen af tiåret var der dog en tendens til at mindske puljemidlerne og afvikle flere af puljerne. I 1987 kunne der f.eks. søges 22 puljer med i alt 550 millioner kroner, mens der i 1990 kun kunne søges 16 puljer med i alt 200 millioner kroner. OECD havde da også i en rapport fra 1987 bl.a. kritiseret den danske forskningsadministration for at være for bureaukratisk i relation til søgning af forskningsmidler og forsøg på central detailstyring.

Gode forskningsmiljøer

Tendensen mod øget forskningsplanlægning var markant omkring midten af 1980'erne. Det er nævnt i forbindelse med forskerrekutteringsplanens iværksættelse i 1984, og i hovedområdernes langtidsplaner for perioden 1986-93 forventede Undervisningsministeriet ligeledes en redegørelse for områdernes forskningsmæssige prioriteringer og deres initiativer vedrørende uddannelsen af yngre forskere. Planernes udgangspunkt var mangfoldigheden af velfungerende forskningsområder, men lægevidenskab og til dels også samfundsvidenskab og naturvidenskab udpegede nogle særligt højt prioriterede områder. Humaniora, der i højere grad end de øvrige områder har en tradition for enkeltmandsprojekter, var mest tilbageholdende med at pege på særligt prioriterede forskningsområder.

Den mere eksplicite forskningsprioritering afspejlede formentlig ikke afgørende forskydninger i holdningen til central forskningsstyring. Den ville de fleste ansatte ikke vide af, og i sin årsberetning i september 1986 advarede rektor Carl Th. Pedersen mod den program-satte forskning og troen på, at forskning kan planlægges ovenfra. Med regeringens anvendelsesorienterede syn på forskningen risikerede man ifølge rektor at styrke forskningsområder, som ikke længere var

de mest interessante områder ud fra en grundforskningsbetragtning. Ved at satse for stærkt på den anvendte forskning på grundforskningens bekostning var regeringen ved at gøre som en gartner, der forsøger »på at få et træ til at bære flere frugter ved at få kronen til at vokse kraftigt uden at sørge for, at roden følger med. Det ender galt. En dag visner kronen, fordi roden ikke længere kan forsyne den med tilstrækkeligt vand.«

Forskningsprioriteringen ved hovedområderne afspejlede nok en vis pragmatisme, som også gjaldt de øvrige videregående uddannelsesinstitutioner. Den var en nødvendig forudsætning for at få del i de forskningsressourcer, samfundet stillede til rådighed. Forskningsprioriteringen afspejlede imidlertid også en erkendelse af, at Odense Universitet ville forblive et mindre universitet, og at det derfor var nødt til at vælge, hvilke forskningsområder det ville dække på internationalt niveau.

Selv om det er dokumenteret, at et forskningsmiljøes kvalitet ikke afhænger af dets størrelse, er det naturligvis ikke muligt at tale om miljøer, hvis kun en enkelt medarbejder dækker et forskningsområde. En vis koncentration af forskningsindsatsen har derfor været tydelig ved hovedområderne i slutningen af 1980'erne. Ved alle hovedområder findes da også flere særdeles gode forskningsmiljøer præget af den særlige blanding af konkurrence og samarbejde, der er karakteristisk for et ægte universitetsmiljø. Og forskere fra Odense Universitet gør sig til stadighed positivt bemærket i den nationale og internationale forskerverden.

Det fremtidige grundlag for forskningen

Forskningsverdenen bør være præget af stor mobilitet. Inspiration og forskningsmæssig udvikling sker bl.a. ved ophold i forskellige forskningsmiljøer. Mobiliteten betyder også, at nye og frugtbare forskningsmiljøer kan bygges op inden for en relativ kort årrække. Odense Universitet er et af eksemplerne herpå. Selv om miljøerne teoretisk kunne holdes ved lige gennem nyt blod udefra, så er der ingen tvivl om, at forskerne ville opfatte deres arbejdsplads som amputeret, hvis de ikke løbende blev konfronteret med yngre kandidater, som under vejledning og selvstændige studier var under uddannelse til forskere. Forskeruddannelsen ses da også at være gjort til genstand for stigende bevågenhed fra hovedområdernes side i slutningen af 1980'erne.

Reorganiseringen af institutstrukturen på samfundsvidenskab, lægevidenskab og humaniora i årene 1987-90 blev bl.a. foretaget for at styrke institutternes forskningsmiljø og forskeruddannelsen ved hovedområderne. Den mere aktive forskeruddannelsespolitik var til dels et generelt fænomen ved de videregående uddannelsesinstitutioner som reaktion på centrale initiativer. Forskeruddannelsen var således et element i forskerrekruiteringsplanen, og i 1986 tilførtes betydelige midler til en central pulje til støtte for licentiatstuderende, der stiler efter at opnå ph.d.-graden efter afsluttede kandidatstudier. Administrationen af puljen blev overladt til et nyoprettet Forskerakademi, som på grundlag af sagkyndige udtalelser behandler individuelle ansøgninger.

Et af Forskerakademiets mål har været at få etableret en mere formaliseret forskeruddannelse. Tankerne herom drøftedes stadig i foråret 1991, men det kan konstateres, at hovedområderne ved Odense

Licentiatstudiet, der fører frem til ph.d.-graden, har fra slutningen af 1980'erne fået øget opmærksomhed fra de enkelte fakulteter. Selv om der er udbredt enighed om, at udarbejdelsen af en licentiatafhandling må være det afgørende i et licentiatstudium, har fakulteterne bl. a. med støtte fra det i 1986 oprettede Forskerakademi afholdt flere kortere kursusforløb. Her ses studerende og lærere ved et kursus under det humanistiske fakultet i foråret 1991.

(Foto: Birte Palle Jørgensen).

Universitet selv gennemførte initiativer til forbedring af licentiatstudiet i slutningen af 1980'erne. Nye studieordninger udarbejdedes med klare krav til tidsplan og på samfundsvidenskab bl.a. med krav om ét års ophold i udlandet, og der blev udbudt særlige forskerkurser med støtte fra Forskerakademiet. Lægevidenskab satsede i den forbindelse bevidst på kurser i samarbejde med Aarhus Universitet, mens naturvidenskab etablerede studieforløb, der skal være et integreret forløb oven på den tre-årige bacheloruddannelse med afstigningsmulighed på kandidatniveau efter to års studier og ph.d.-niveau efter 4-5 års studier. Forskeruddannelsen ved naturvidenskab er tilrettelagt, så den også er åben for udenlandske studerende. Der er derfor håb om, at universitetet i begyndelsen af 1990'erne vil få øget forskeruddannelsesaktiviteten, som ellers var vigende i 1980'erne. Dermed sikres en af forudsætningerne for, at der til stadighed vil være nye udfordringer i de eksisterende forskningsmiljøer i 1990'erne.

I 1980'erne var forskerrekruiteringsplanen den vigtigste enkeltbegebenhed for den stadige og nødvendige blodtransfusion til et universitet, som fik færre midler pr. studerende, og som samtidig brugte mange kræfter på uddannelsesreformer uden sikkerhed for forskningsmæssig compensation herfor. Med forskerrekruiteringsplanen fik universitetet mulighed for at få forynget medarbejderstaben. Den dæmpede stigningen i de ansattes gennemsnitsalder. I de første 6 år efter planens ikrafttræden steg gennemsnitsalderen for de ansatte således med to år, mens en uændret stigningstakt i forhold til tiden før planen ville have betydet en stigning på godt 5 år.

Samfundsvidenskab, som gjorde opmærksom på, at planen ikke løste, men tværtimod forværrede dets rekrutteringsproblemer, fik i årene 1984-90 kun besat tre nye stillinger, alle med yngre folk født i 1950'erne. Hovedområdet søgte til gengæld om at måtte konvertere rekrutstillinger til kandidatsstipendier for derigennem at kunne uddanne kvalificerede ansøgere, som var en mangelvare på grund af attraktive alternative beskæftigelsesforhold. Samfundsvidenskab må så håbe, at det kan formå at fastholde et tilstrækkeligt antal i en forskerkarriere i 1990'erne, så rekrutteringsproblemerne bliver afhjulpet.

De tre øvrige hovedområder, natur-, lægevidenskab og humaniora, besatte i samme periode henholdsvis 13, 18 og 16 stillinger. Kun 20% af de ansatte ved de to førstnævnte områder var født før 1950, mens det gjaldt godt 40% af de nyansatte ved humaniora. Disse tal er inklusive lektorstillinger. Dog var ikke mindre end 30% af adjunkterne på

humaniora født før 1950. På humaniora har forskerrekruiteringsplanen således kun delvis opfyldt sit oprindelige primære mål at udjævne aldersfordelingen for de ansatte. Det skyldes dels den især for humanistiske kandidater meget vanskelige beskæftigelsessituation, der betød mange ældre velkvalificerede forskere uden fast ansættelse, og dels, at hensynet til aldersudjævningen i nogle tilfælde måtte vige for de planlægningshensyn, der hurtigt i Undervisningsministeriet blev gjort til det primære i administrationen af planen.

Det ville være forkert alene at se tilgang af yngre forskere som en forudsætning for en opretholdelse af forskningens vitalitet på Odense Universitet. Overblik, sikker vurdering af nye forskningsmuligheder og en høj forskningsintensitet kendetegner mange erfarne forskere. For universitetet vil det derfor i 1990'erne ikke alene være målet at sikre en jævnere aldersfordeling, men også at værne om seniorforskerens forskningsvilkår, således som det også er erklæret i forbindelse med strukturomlæggingerne i slutningen af 1980'erne.

17. 25 års jubilar med ny profil

I 1976 lykkedes det at kvæle planerne om at skabe et stort universitetscenter omfattende universitet og en række lokale uddannelsesinstitutioner med mellemlange uddannelser. Universitetet ville gerne, om end ikke uden sværdslag, integrere den lokale handelshøjskoleafdeling, men fastholdt i øvrigt ønsket om at fremstå som et klassisk universitet i overensstemmelse med planerne for dets oprettelse. I begyndelsen måtte det accepteres, at Odense kun kunne være som en miniudgave af København og Århus. Studentersøgningen fra universitetets naturlige opland var imidlertid i midten af 1970'erne stor nok til, at det var rimeligt at forvente, at forskellen i størrelse og fagvifte relativt hurtigt ville indsnævres.

Udviklingen i 1980'erne skulle bekræfte forventningerne for udviklingen i studentersøgning. Men forskellen i fagvifte øgedes alligevel. En række traditionelle fag kom ikke til Odense Universitet, og nogle blev nedlagt. Til gengæld oprettedes en række nye uddannelser først og fremmest kombinationsuddannelser bl.a. i samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner, således at Odense Universitet ved indgangen til 1990'erne ikke længere er en miniudgave af universiteterne i København og Århus, men fremstår med sin egen profil præget af tradition og fornyelse.

Ny uddannelsesprofil

I 1980'erne var der en stærkere vækst i studieaktiviteten end ved de to ældre universiteter, men væksten var koncentreret om handelshøjskoleuddannelserne og en række nye kombinationsuddannelser orienteret mod det private erhvervsliv. Handelshøjskoleuddannelserne udgjorde knap 25% af den effektive studieaktivitet ved udgangen af 1970'erne mod knap 35% ved udgangen af 1980'erne. Kombinationsuddannelserne, som alle først kom til i 1980'erne, bidrog i 1989/90 med 11%. Odense Universitet ændredes fra næsten udelukkende at

uddanne embedsmænd til at være en uddannelsesinstitution overvejende for erhvervslivet, understreget af en fremherskende yuppiestil hos mange studerende, og enkelte lærere. Denne omstilling accentueredes af, at de traditionelle embedsmandsuddannelser ændrede struktur og indhold i retning af større fleksibilitet, så de også kvalificerede til beskæftigelse i det private erhvervsliv.

Odense Universitet har trods ændringerne i uddannelseskapa- citeten dog fastholdt ønsket om at uddanne både til den private og offentlige sektor, ligesom flere af de nye uddannelser netop er udformet, så kvaliteterne i de mere traditionelle uddannelser kan være med til at styrke de nye uddannelser.

Uddannelsesformerne, der er udsprunget af såvel lokale som centrale initiativer, har øget bredden i de studerendes erhvervsmuligheder. Samtidig er der også sket en udvidelse i rekrutteringen af studerende. De fuldtidsstuderende rekrutteres ganske vist stadig overvejende fra Fyn, Syd- og Sønderjylland samt Vestsjælland, men der sker rekruttering fra hele landet. Det sker naturligt især til uddannelser, der er specifikke for Odense Universitet. Rekrutteringsgrundlaget er desuden udvidet ved uddannelses tilbud til deltidsstuderende, hvoraf en del er ældre. Det gælder erhvervsøkonomiske og erhvervsproglige, men også humanistiske uddannelsesforløb.

Internationalisering – også af studierne

For Odense Universitet som ethvert andet universitet er personlige internationale kontakter helt afgørende inden for en lang række fag- områder for at kunne være med i forskningens frontlinje. En stor del af de ansatte på universitetet har da også været på kortere eller længere forskningsophold i udlandet, ligesom de har haft besøg af udenland- ske kolleger med henblik på et egentligt forskningssamarbejde. Inter- nationale kontakter er desuden holdt vedlige gennem utallige helt korte ophold i forbindelse med gæsteforelæsninger, deltagelse i kon- gresser eller fagligt mere afgrænsede symposier. Det var derfor ikke nyt for universitetet, da det i midten af 1980'erne blev en central ud- dannelses- og forskningspolitisk målsætning, at internationalisering skulle fremmes. Det glædelige for de videregående uddannelsesinsti- tutioner var, at den politisk højere prioritering af internationalisering gav yderligere midler i første omgang til licentiatstuderendes udlands- ophold og senere også til studenterudveksling på kandidatstudierne.

Det er tidligere nævnt, at Forskerakademiets oprettelse i 1986 gav mulighed for at øge antallet af licentiatstuderende, og for at flere af disse fik internationale erfaringer, således som en del institutter også tidligere havde lagt helt afgørende vægt på.

Allerede fra slutningen af 1970'erne søgte EF gennem Joint Study Programmes at fremme samarbejde mellem grupper af universiteter inden for fællesmarkedet bl.a. gennem studenter- og lærerudveksling. Det var dog først med vedtagelsen af ERASMUS-projektet i sommeren 1987, at EF afsatte så rigelige midler, at studerende i større tal fik mulighed for studieophold i udlandet, ligesom der blev afsat midler til universitetslæreres gæsteophold ved udenlandske universiteter.

Odense Universitet gik relativt hurtigt ind i arbejdet med at få etableret samarbejdsaftaler med udenlandske universiteter, da faste aftaler mellem to eller flere universiteter generelt øger de studerendes chancer for at opnå støtte til studieophold ved de pågældende universiteter som en del af deres kandidatstudier. Samarbejdsaftalerne for-

Det første hold studerende i efteråret 1989 til det særligt tilrettelagte kursusforløb, *Scandinavian Area Studies (SAS)*, for udenlandske studerende ved de humanistiske og samfundsvidenskabelige fakulteter. Kurset udbydes fast og blev fra 1991 tilrettelagt, så det også kan følges af studerende ved de øvrige hovedområder. Med en bog i hånden står lektor *Uwe Helm Petersen*, der som formand for det humanistiske fakultets internationale udvalg arbejdede aktivt for kursets etablering. Til venstre for *Uwe Helm Petersen* står nogle af underviserne ved kurset, mens de øvrige er studerende fra England, Frankrig, Holland og Tyskland.

(Foto: Birte Palle Jørgensen).

udsætter imidlertid en vis gensidighed mht. antallet af studerende. De danske universiteter, der tilhører et lille sprogområde, kan alt andet lige have svært ved at trække udenlandske studerende til Danmark. Ikke mindst de britiske universiteter var de første år tilbageholdende med at indgå i et formelt samarbejde af frygt for at blive oversvømmet af danske ERASMUS-studerende uden at kunne få sendt et tilsvarende antal af deres egne studerende til Danmark. For bedre at kunne tiltrække udenlandske studerende oprettede humaniora og samfundsvidenskab ved Odense Universitet derfor et særligt kursus for udenlandske studerende, Scandinavian Area Studies.

Scandinavian Area Studies, SAS, begyndte i efterårssemestret 1989. SAS består af en række moduler, som de første gange omfattede undervisning i skandinavisk kultur, politik, samfundsforhold og marketing samt sprogundervisning i dansk. Kurset havde allerede de første år en stærkt stigende søgning og var dermed medvirkende til, at Odense Universitet modtog så mange udenlandske studerende, at der var et passende antal studiepladser i udlandet til universitetets egne studerende. Fra 1991 blev SAS udbudt til studerende fra alle fire fakulteter. Det blev muligt at udskifte modulet i marketing med et modul, der var fagligt relevant for natur- og lægevidenskab.

Væksten i antallet af studerende, som ønsker et studieophold i udlandet, forventes imidlertid at fortsætte, hvorfor Odense Universitet også i 1990'erne vil være aktiv med udbygningen af netværksaftaler. Det vil også være gældende under programmerne NORDPLUS ligeledes fra 1987 og TEMPUS fra 1990, der med forbillende i ERASMUS oprettedes med henblik på studenter- og lærerudveksling henholdsvis inden for Norden og med de østeuropæiske lande. TEMPUS-programmet lagde især vægt på videnseksport til fremme af den økonomiske udvikling i Østeuropa, i første omgang dog kun Ungarn og Polen, men senere også de øvrige østeuropæiske lande. Kravet om paritet i udvekslingsomfanget indgik derfor ikke i TEMPUS. Odense Universitet forventer desuden fra begyndelsen af 1990'erne at indgå i netværk, der kobler de tre programmer, ERASMUS, NORDPLUS og TEMPUS sammen.

Odense Universitet var aktiv inden for de stort anlagte udvekslingsprogrammer fra slutningen af 1980'erne, så en øget internationalisering allerede var mærkbar ved indgangen til 1990'erne. Det gjaldt ikke mindst for de studerende, hvor der ikke som for lærerne var samme traditioner for studieophold i udlandet. Således næsten for-

dobledes antallet af ERASMUS-studerende fra 1989 til 1990 på humaniora, der tidligst var aktiv med etableringen af samarbejdsaftaler. Det må dog understreges, at udvekslingen ikke alene skete gennem de formelle netværk, men at der fortsat var en række til dels private organisationer bl.a. støttet af udenlandske myndigheder, som ydede støtte til udlandsophold, ligesom en af Undervisningsministeriets mange puljer havde til formål at finansiere udlandsophold.

Forskning – også for samfundet

I 1970'erne lød kravet, ikke mindst fra en stor del af de studerende, om forskning for folket. Valget af forskningsemner skulle være bestemt af, hvorvidt forskningen kunne yde et aktivt bidrag i klassekampen til det kapitalistiske samfunds omvæltning. Kravet om solidaritet med arbejderklassen understregedes af træsko og overalls som foretrukken beklædning af mange studerende og nogle lærere. I slutningen af 1970'erne gjorde den socialdemokratiske undervisningsminister Ritt Bjerregaard opmærksom på, at det var samfundet, der betalte for universiteterne, og at det derfor havde et legitimt krav på at få noget igen for pengene. Et samfundsmæssigt nyttehensyn, der blev politisk defineret, kom i forgrunden, uden at det dog afspejlede senmarxisternes ensidighed. Forskernes forpligtelse til formidling inden for en række fagområder blev der med rette erindret om, uden at forskerne ved Odense Universitet dog følte sig specielt ramt.

Odense Universitets forskere har generelt ønsket, at deres forskning skulle være af samfundsmæssig betydning. Mange føler naturligt større tilfredshed ved deres arbejde, når denne betydning er åbenbar. Men forskerne fandt, at det samfundsmæssige nyttehensyn er mere komplekst, end det ofte fremgik af den offentlige debat – eller end det for den sags skyld undertiden fremgik af den interne debat på universitetet. Det var tilfældet i begyndelsen af 1980'erne, hvor arbejderklassens interesser endnu af mange fremholdtes som ledetråden, og senere i 1980'erne med erhvervslivets interesser som fremholdt pejlemærke.

Selv om universitetet, som det flere gange er fremhævet af skiftende rektorer i deres årsberetninger, må værne om den ikke umiddelbart anvendelige grundforskning, har universitetet i stigende omfang fundet det vigtigt, at der også udføres anvendt forskning i direkte samarbejde med eksterne samarbejdspartnere som et supplement til grund-

25 års jubilar
med ny profil

Odense Universitet indgik i 1976 en samarbejdsaftale med Odense Kommune. Et særdeles synligt resultat var Odense bys historie i 10 bind, hvoraf første bind kom i 1979, mens de øvrige udsendtes planmæssigt med et om året, så værket var færdigt i 1988, da byen fejrede 1000 års jubilæum. Ved præsentationen af andet bind i 1980 ses forfatteren lektor, dr. phil. Aage Fasmer Blomberg flankeret af Odenses borgmester Verner Dalskov (t.v.) og værkets hovedredaktør professor, dr. phil. Tage Kaarsted. (Nyt).

forskningen. Samarbejdsaftalen med Odense Kommune fra 1976 er tidligere nævnt; men i løbet af 1980'erne har eksterne samarbejdsrelationer fået en markant øget betydning, selv om en eksakt opgørelse heraf ikke er mulig, bl.a. fordi de organisatoriske rammer for samarbejdet har varieret en del.

Egentlig indtægtsdækket virksomhed fremmedes generelt i 1984, da universitetet i lighed med andre statsinstitutioner fik mulighed for selv at beholde en del af indtjeningen ved eksterne aktiviteter og ikke længere havde pligt til at sende indtjeningen direkte i statskassen. Hertil kommer, at flere af universitetets forskere i stigende grad har været knyttet til tidsbegrænsede forskningsprojekter med ekstern finansiering, som har ligget uden for universitetets formelle rammer. Senest har f.eks. en gruppe forskere ved samfundsvidenskab og humaniora med støtte fra det fynske erhvervsliv, amt og kommune i en række rapporter fra 1990 redegjort for det fynske erhvervslivs udviklingsmuligheder set i lyset af etableringen af den faste forbindelse over Storebælt i 1993-94 og EF's indre marked fra 1992.

repræsentanter for det fynske erhvervsliv. De to parter er repræsenteret i ISPO's bestyrelse, ligesom borgmestrene i Odense Kommune og Fyns Amtskommune er bestyrelsesmedlemmer. Rektor for Odense Universitet blev valgt som bestyrelsens første formand.

Selv om de nødvendige midler til etableringen af de fysiske rammer for forskerparken blev tilvejebragt allerede i løbet af 1990, trak de centrale myndigheders godkendelse ud, så byggeriet først kunne gå i gang i foråret 1991. Det er derfor endnu for tidligt at vurdere, hvilke aktiviteter der vil komme til at præge forskerparken. I planerne regnedes med udleje af lokaler. Energilaboratoriet og IFAD (Institut for Anvendt Datateknik), der blev stiftet i 1985 med støtte fra det lokale erhvervsliv, var tidligt tænkt som mulige logerende i parken. Begge organisationer har omfattende erfaringer med kontraktforskning bl.a. for EF. Ligeledes blev projekter inden for overfladeforskning og biologisk-medicinsk forskning anset for velegnede for forskerparken. Det er to områder, hvor Odense Universitet markerer sig stærkt både nationalt og internationalt, og som derfor aktivt vil kunne bidrage til et dynamisk tværfagligt udviklings- og forskningsmiljø. Men arten af anvendt forskning må forventes at blive relativ bred, således at også samfundsvidenskabelige og humanistiske kompetencer vil kunne knyttes til forskerparken.

Strukturel tilpasning

Odense Universitet gennemførte både på uddannelses- og forsknings-siden en lang række nyskabelser i 1980'erne. Universitetet forlod sin rolle som en kopi af de to traditionelle universiteter i København og Århus til fordel for sin egen profil præget af en frugtbar symbiose af tradition og fornyelse. Den ny profil nødvendiggjorde imidlertid ganske radikale strukturelle ændringer. Der er tidligere redegjort for ændringerne i institutstrukturen på fakulteterne, men også administrationen ændredes organisatorisk i slutningen af 1980'erne. Det skete i 1988, året efter at Helge Muhle Larsen havde afløst B.E. Fich som universitetets direktør.

Baggrunden for ændringen var et ønske om dels at finde frem til en bedre udnyttelse af de administrative ressourcer og dels at kunne yde fakulteterne en bedre service. Antallet af opgaver i administrationen var i 1980'erne vokset mere end ressourcerne. Det resulterede i flaskehalse, hvorfor ikke alle opgaver kunne klares tilfredsstillende.

Ikke mindst universitetets udadvendte aktiviteter både for at tiltrække nye studerende og for at støtte udviklings- og forskningssamarbejde med eksterne partnere gav øget arbejde i administrationen.

Indtil slutningen af 1970'erne var der ingen central studievejledning på universitetet. Nye studerende var overvejende henvist til den studievejledning, de fik på gymnasiet og af ældre studerende på universitetet. Hertil kom universitetets læseplan med angivelse af semesterundervisningen. I 1978 ansattes den første studievejleder, og i 1979 udarbejdedes for første gang en studiehåndbog med generel orientering om studierne ved Odense Universitet. Det var en lille pjece på kun 9 sider, der på få linjer præsenterede universitetets godt 25 forskellige uddannelser, ligesom der blev orienteret om optagelsesbetingelser, stipendiemuligheder og boligforhold. Pjecen var ganske prunkløs og meget langt fra senere studiehåndbøger med en mere fylldig orientering om de enkelte studier, uddannelsernes anvendelsesmuligheder og om praktiske forhold, som enhver studerende kan have glæde af at kende. Studiehåndbogen for 1991 var således en glittet tryksag på i alt 240 sider med præsentation af knap 50 uddannelser plus yderligere et antal muligheder for specialisering inden for de enkelte uddannelser. Studiehåndbogen udgives af universitetets studiekontor, der bl.a. også varetager central vejledning på universitetet og kontakt med de skoler, hvorfra størstedelen af de studerende rekrutteres. Universitetets studievejledning havde således sin andel i, at universitetet fra slutningen af 1980'erne led af pladsmangel og overfyldte auditorier.

I 1988 udvidedes universitetets studie- og informationsafdeling med et såkaldt kontaktsekretariat. Etableringen af denne «vidensbutik», der støttedes af Undervisningsministeriet, havde til formål at styrke markedsføringen af universitetets undervisning og forskning over for især offentlige og private virksomheder. Sekretariatet fik desuden til opgave at oplyse potentielle samarbejdspartnere om universitetets muligheder for at gå ind i eventuelle udviklingsopgaver. Dette sekretariat eller informationskontor har endnu eksisteret så kort tid under den ny struktur, at det er vanskeligt at afgøre, hvorvidt dets centrale funktioner vil være en afgørende styrkelse for de eksterne relationer, som tidligere ganske overvejende udvikledes og vedligeholdtes på decentralt niveau, fakultets- og især institutniveau. I 1989 oprettedes desuden et selvstændigt internationalt kontor, der bl.a. skal koordinere universitetets stadig stigende antal internationale aftaler.

18. Konklusion. Det højeste niveau

For universitetet og flertallet af dets ansatte er det et selvfølgeligt mål, at undervisning og forskning skal foregå på højeste niveau gennem en optimal udnyttelse af de bevilgede ressourcer. Det skal dog ikke skjules, at de ansatte til tider har følt det vanskeligt at fastholde denne målsætning gennem 1980'erne. Uddannelsesomstillingen og konflikterne i forbindelse hermed kostede mange kræfter, men mere bekymrende var det, at væksten i studentertal ikke i tilstrækkelig grad udløste forskningsressourcer. Dette i forening med de gennemførte standardforringelser på uddannelsessiden har på Odense Universitet undertiden gjort det vanskeligt at forstå undervisningsministerens hyppige betoning af regeringens indsats til forskningens fremme. I den udstrækning Odense Universitet fik tilført nye forskningsressourcer, er det opfattelsen, at universitetet gjorde sig mere end fortjent hertil, når de studerende havde krav på en forskningsbaseret undervisning, og den udførte forsknings kvalitet blev taget i betragtning.

Universitetet ser det fortsat som sin opgave at fastholde kvaliteten både på uddannelses- og forskningssiden. Det er trods alt hidtil lykkedes, ikke mindst fordi de fleste ansatte leverer en arbejdsindsats langt ud over arbejdsmarkedsnormerne – uden ekstra betaling. I de første faglige evalueringer af enkelte fag på landsplan i slutningen af 1980'erne har Odense Universitet da også fået fine karakterer. Men efter 1980'erne som et turbulent tiår er der behov for en vis konsolidering.

I 1980'erne blev rammerne for Odense Universitet i vid udstrækning bestemt gennem central detailstyring, selv om lokale initiativer som oftest var udgangspunktet. Samtidig skete der en udbygning af et administrativt system, der muliggjorde tæt resultatkontrol på uddannelsessiden og delvis på forskningssiden, – uden større hensyn til de metodiske problemer, der er knyttet til rene kvantitative mål for uddannelse og forskning. Systemet, der er i god overensstemmelse med teorien om decentral ledelse, lægger op til øget frihed for universitetet

Konklusion i 1990'erne. Universitetet ønsker denne frihed, men det er betænkelig
Det højeste niveau ved en videreførelse af den meget kortsigtede resultatkontrol.

Den kvantitative resultatkontrol kræver ikke særlig fagindsigt for at blive udøvet. Den er således administrerbar både af ministerielle embedsmænd og af kollegiale organer med en bred repræsentation. Kvalitative vurderinger, som er af ganske afgørende betydning på et universitet, kan imidlertid ikke let indpasses i et sådant administrativt system. Ganske vist er der fra midten af 1980'erne fra central uddannelses- og forskningspolitisk side i stigende grad blevet lagt vægt på eksterne faglige evalueringer som supplement til den kvantitative resultatkontrol, men såfremt der ikke ofres ganske betydelige summer på opbygningen af et nyt bureaukrati af faglige bedømmere, vil sådanne eksterne evalueringer ikke kunne bruges i den daglige ledelse til bl.a. uddannelses- og forskningsprioritering.

Ved indgangen til 1990'erne står Odense Universitet derfor som andre højere læreanstalter med et ledelsesproblem. Accepteres en udbygning af 1980'ernes mere kortsigtede styring gennem kvantitativ resultatkontrol, kan styrelsesloven med sit stænderprincip og afvisning af fagindsigtens betydning for de afgørende beslutninger om uddannelsesplanlægning og forskningsprioritering udmærket fungere videre. Ønskes derimod en mere direkte inddragning af særlig fagindsigt i beslutningsprocesserne, er en revision af styrelsesloven nødvendig. Problemet ligger som en slumrende løve langsomt på vej til opvågningen. Det er tankevækkende, at forslag om en ændret ledelsesstruktur ved indgangen til 1990'erne ikke i samme grad som i begyndelsen og midten af 1980'erne møder forbitret modstand fra de enkelte stænderrepræsentanter i de kollegiale organer. På Odense Universitet har der således siden 1988 været en relativt rolig debat om eventuelle nye ledelsesstrukturer på universitetet. I foråret 1991 er det dog endnu for tidligt at pege på klare tendenser i debatten. Man tør imidlertid tro, at det sidste ord endnu ikke er sagt.

Universitetet skal udvikle og forny sig i vekselvirkning med samfundet. Odense Universitet har vist evnen og viljen hertil, men det er også klart, at ethvert universitet må holde fast ved nogle traditioner, som måske på kort sigt ikke altid harmonerer med tidsånden. At Odense Universitet vil og kan fastholde denne dobbelthed også efter de første 25 år, er der god basis for, så det højeste niveau fortsat vil karakterisere universitetet. 25 år er jo ikke afslutningen, men kun det første kapitel i en lang universitetshistorie.

Odense Universitets første hold studerende kunne hurtigt overskues, som det kan konstateres s. 15. Ved indgangen til 1990'erne, efter 25 års ubrudt studentervækst, var situationen en ganske anden. Universitetets godt 7.000 studerende findes ikke på et enkelt billede, men et lille udsnit af fremtidens akademikere kan studeres her. (Fyns Pressefoto).

Kilder og litteratur

Ud over Jørgen Hæstrups kortfattede skildring i *Odense bys historie*, bd. 10. Odense 1988, s. 369-78 findes der ikke nogen samlet fremstilling af Odense Universitets korte historie. Med enkelte undtagelser, som anføres i det følgende, er nærværende fremstilling derfor blevet til på grundlag af et stort, spredt kildemateriale.

En vigtig kilde har hele vejen igennem været universitetets årsberetninger, som indeholder alle hoveddata om økonomiske, juridiske, faglige og personelle forhold og i kort beretningsform tegner et billede af universitetets liv. Derudover har også universitetets officielle meddelelsesblad *Nyt fra Odense Universitet*, som er udkommet regelmæssigt siden begyndelsen af 1967, været flittigt konsulteret. Det samme gælder universitetets store samling af avisudklip, som indtil 1974 foreligger fint ordnet og opklæbet. Den har i høj grad lettet arbejdet med at opspore og følge avisdebatter og lignende med relation til universitetet.

Universitetets rektor fra 1974 til 1983, Aage Trommer har desuden velvilligt stillet sine velordnede scrapbøger fra denne periode til fri rådighed. Samme uhindrede adgang til universitetets store arkivmateriale – bortset fra fortrolige personalesager og lignende – har universitetets administration givet os. Venlige mennesker i samme administration har desuden været behjælpelige med fremskaffelse af materiale og tjenstvilligt besvaret konkrete spørgsmål. Endelig har kolleger ved en lang række institutter beredvilligt øst af deres viden om bestemte sider af eller epoker i universitetets liv. Enkelte har endda udstrakt deres hjælpsomhed til kritisk gennemlæsning af manuskriptet.

Vi bringer hermed vor bedste tak til de mange, som har været os behjælpelige og gennem deres hjælp bidraget til at luge en række fejl og misforståelser bort inden trykningen. Hvad der endnu måtte være tilbage i denne kedelige kategori, bærer vi alene ansvaret for, ligesom vi alene hæfter for de holdninger og synspunkter, som er udtrykt i frem-

stillingen. De er ikke nødvendigvis sammenfaldende med universitetets officielle synspunkter, eftersom dets ledelse har givet os fuldstændig frie hænder til at forme fremstillingen, som vi har ment det bedst.

De indledende afsnit om universitetets forhistorie og første etablering har i udstrakt grad kunnet støtte sig på John Ulrich Thranes specialeafhandling *Det tredje universitet. Oprettelsen af Odense Universitet 1955-1966* (Utrykt historisk specialeafhandling, Odense Universitet, september 1989). Nuværende redaktør John Thrane har venligt stillet afhandlingen til vor frie rådighed. Den kortfattede fremstilling af Odense Universitetsbiblioteks første etablering og videre udvikling bygger desuden på Hans Bekker-Nielsens langt mere udførlige skildring i Torben Nielsen (red.), *Odenses bibliotekshistorie*. Odense 1990, s. 147-66. Desuden er den samlede forhistorie kort skildret i Odense Universitetsforlags allerførste publikation, *Odense Universitet. Fra tanke til virkelighed*. Udg. af Akademisk Forening for Fyns Stift. Odense 1966, hvori der også findes en ordret gengivelse af loven af 29. maj 1964 om oprettelsen af Odense Universitet.

De i samme afsnit refererede statistiske oplysninger og prognosetal for udviklingen på det højere uddannelsesområde bygger i hovedsagen på data fra Betænkning nr. 346, *Det tredje universitet. Betænkning I*. Afgivet af det af Undervisningsministeriet nedsatte universitetsplanlægningsudvalg. Kbh. 1964, samt rapport fra Det økonomiske Sekretariat, *Undervisningsbyggeri og lærerbehov 1961-1980*. Kbh. januar 1962. Desuden redegørelse fra Undervisningsministeriets økonomisk-statistiske konsulent, *De videregående uddannelser 1960-1970. Hovedtendenser for udviklingen i tilgang, bestand og kandidatku*ld. Kbh. august 1971. Endelig er også anvendt *Forskning og højere uddannelse*. Rapport fra Socialdemokratiets forskningskonferencer i Aarhus og København. Kbh. 1965, samt Bengt Bengtson, *Tænk på et tal. Om universitetets opgaver, uddannelsesproblemer, forskningsproblemer og planlægning*. Odense 1966, og det store materiale vedr. den nordiske arkitektkonkurrence om universitetsbyggeriet i universitetets arkiv.

Skildringen af kollegiesituationen omkring 1966 bygger langt hen på Jørgen Steen Larsens undersøgelse, som blev offentliggjort i *Nyt fra Odense Universitet*, nr. 3, 22. februar 1967. Opførelsen af H.C. Ørsted Kollegiet kan følges i samme blad og i de lokale aviser. De biografiske oplysninger om den første lærergruppe og administrator Bengtson stammer fra almindelige biografiske opslagsværker og fra *Odense*

Kilder og litteratur *Universitet. Fra tanke til virkelighed.* Selve starten og den officielle indvielsesfest blev fulgt tæt i dagspressen. Afsnittet derom bygger i vid udstrækning på avislæsning.

Ud over oplagte kilder som selve lovteksterne og de deraf afledte bekendtgørelser mv. bygger afsnittet om styrelseslovene især på særnummer 7^a/73 om Styrelsesloven af Undervisningsministeriets tidskrift *Uddannelse*, september 1973, og Bengt Bengtson, *De kan styres – universiteterne*. Odense 1972. De specifikke Odense-forhold er udledt af universitetets årsberetninger, *Nyt fra Odense Universitet* og det omfangsrige mødereferatmateriale. Stillingsstrukturcirkulæret af 31. maj 1973 er – som alle andre aktstykker, der vedrører universitetets almene retstilstand – aftrykt i årsberetningen.

Foruden de allerede anførte gennemgående kildegrupper er afsnittet om centerplanerne baseret på Universitetscenterforeningens høringsrapport, *Høring om Det Fynske Universitetscenter. Nutid og fremtid. Forhold og planer*. Odense 1970. Den rummer en stort set uredigeret gengivelse af indlæggene under den store høring i rådhushallen 13. december 1969. Desuden er centerrådets arkiv 1971-80 benyttet.

Universitetsbyggeriet og de dertil knyttede økonomiske omstændigheder blev fulgt tæt af pressen og var genstand for indgående omtale i *Nyt fra Odense Universitet*, hvor også generalplanrapporten er aftrykt i fuld ordlyd. Desuden berettede årsberetningerne samvittighedsfuldt om de årlige byggemæssige fremskridt. Idéerne bag Campusbyggeriet beskrev arkitekt Knud Holscher selv udførligt i et særnummer af *Nyt fra Odense Universitet*, 28. september 1978, og bygnin- gens ideologiske budskab blev skarpsindigt tolket af Søren Mørch i samme blad 1. februar 1980, hvor også Sigvard Skov fremlagde en indsigtfuld arkitekturhistorisk vurdering. I et endnu senere nummer, 17. februar 1984, satte Svend Erik Larsen i en tankevækkende artikel Campusbyggeriet ind i en større kulturhistorisk sammenhæng.

Afsnittet om de vekslende samtaleemner omkring universitetet bygger ifølge sagens natur fortrinsvis på avis-kilder og debatafsnittene i *Nyt fra Odense Universitet*. Desuden er de studerendes *Dagsedler* benyttet, mens mødereferater kun i et enkelt tilfælde er fremdraget. Skildringen af forholdet mellem universitetet og dets omverden er baseret på samme kildegrupper. Samarbejdsaftalen mellem universitetet og Odense Kommune er aftrykt i *Nyt fra Odense Universitet*, 4. sep-

tember 1976, mens forhistorien til den 10-binds byhistorie fremgår af redaktionsudvalgets redegørelse derfor i værkets første bind.

Spørgsmålet, hvad vi fik for pengene, er søgt besvaret ved hjælp af de statistiske oplysninger i årsberetningerne. For 1980'ernes vedkommende lettes sagen ganske betydeligt af universitetets publikation, *Statistisk Årbog for Odense Universitet 1989*. Odense 1990. Den dækker årene 1980-89 og indeholder alle tænkelige statistiske oplysninger om universitetets forhold. De i afsnittet gengivne oplysninger om forskningssituationen på landsplan er hentet fra Forskerakademiets publikation, *Status og perspektiver*. Århus 1990. Beskrivelsen af Odense Universitetsforlag er baseret på oplysninger, som venligt er stillet til rådighed af forlaget, samt Jørgen Thomsens artikel, Odense Universitetsforlag, 1066. *Tidsskrift for historisk forskning*, nr. 2. 1985, s. 24-28.

Også hvad angår udviklingen i 1980'erne, belyst i kapitel 10-17, bygger fremstillingen i vid udstrækning på Odense Universitets årsberetninger og *Nyt fra Odense Universitet*. Mere markante indlæg i *Nyt* er angivet i teksten med angivelse af forfatter og periode for indlægget. Desuden er anvendt Odense Universitets Studiehåndbog 1979ff. Kun for enkelte sager er aviser og universitetets omfattende arkiver konsulteret. Det drejer sig især om fakultetsrådsreferater og om korrespondance med bilag mellem universitet og Undervisningsministeriet. Specielt kan nævnes fakultetsrådenes langtidspaner indsendt i 1986 og materiale i forbindelse med besøg af Undervisningsministeriet, forslag til strukturændringer og forskerrekutteringsplanen fra 1984. Administrationen har været behjælpelig med at finde ønsket materiale, ligesom regnskabsafdelingen har leveret et større materiale om udviklingen i universitetets økonomiske rammer. Finanslovsforslagene og bemærkningerne hertil har i den forbindelse været en central kilde. Hertil kommer notat udarbejdet af SVUF (Samarbejdsorganisationen for Videregående Uddannelser på Fyn) januar 1991 om uddannelsesplanlægning.

Der er et ganske omfattende antal publikationer, til dels af udredningskarakter, om uddannelses- og forskningspolitikken i 1980'erne. Direkte anvendt i teksten er specielt for kapitel 10 *Forskningens vilkår i den offentlige sektor. Rapport afgivet af PRF* (1981), specielt for kapitel 11-15 *Magisterarbejdsløsheden* udarbejdet af Magistrenes Arbejdsløshedskasse (utr. 1981 ff.), Undervisningsministeriets besøgsrunde-

Kilder og litteratur rapporter, Jens Peter Christensen, Dänemark – die Hochschulmässigen Ausbildungsgänge im Wandel, *Universitäten und Hochschulen im Wandel, Teil I* (Giessen, 1987), Erling Bjerreskov, *Odense Universitets Humanistiske Fakultets organisatoriske udvikling og problemer i 1980'erne* (utr. opgave under H.D.-studiet, 1990), Finn Hauberg Mortensen, *Humaniora og Det store stygge Erhvervsliv, Uddannelse 19* (1986) og Gustav Kristensen, *Uddannelsesdynamik og nye eksportører* (1987), specielt for kapitel 16 Bo Jacobsen, *Universitetsforskere i Danmark* (1990) og specielt for kapitel 17 Svein Kyvik og Einar Ødegård, *Universiteterne i Norden foran 90-tallet. Endringer i styring og finansiering av forskning* (Oslo, 1990).